

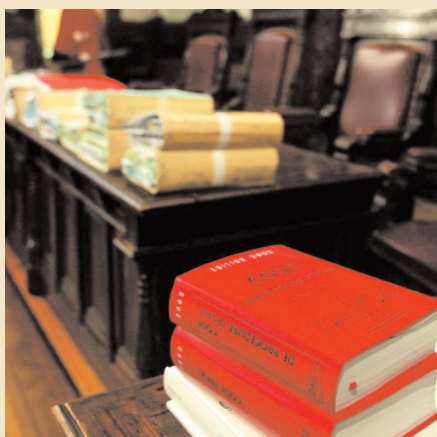
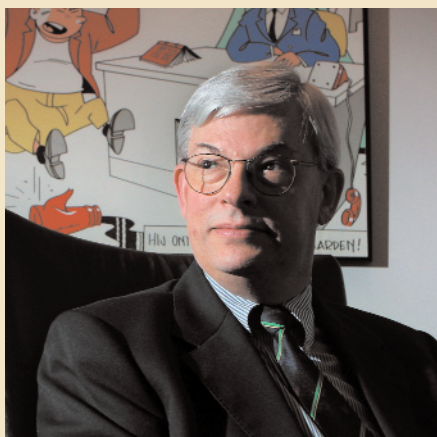
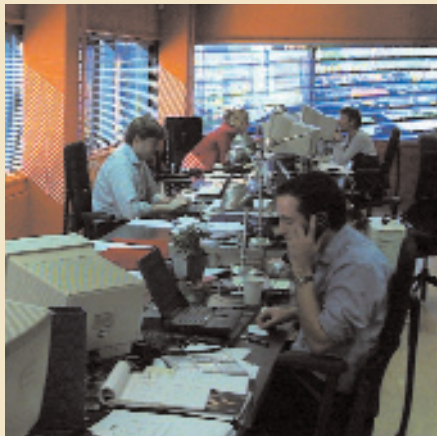

Omslag: Hans van den Bogaard / Hollandse Hoogte

196 Twee rechterlijke uitspraken hebben verleden jaar voor **gedetacheerde werknemers** het anciënniteitsbeginsel aanzienlijk beperkt. Bedrijven die zich hebben toegelegd op detachering kunnen hun werknemers nu eenvoudiger collectief ontslaan.

198 De bestrijding van financieel-economische criminaliteit is een van de taken die de ruim twintig officieren van het **Landelijk parket** zonder extra bevoegdheden proberen te vervullen. Ook advocaten met te nauwe banden met de onderwereld vallen onder de doelgroep, zegt Marc van Erve.

206 Als de verdediging niet maanden van tevoren kan bepalen welke getuigen en deskundigen noodzakelijk zijn, kan dan op een **regiezitting** worden gepland hoe een megazaak zal verlopen? Onlangs hakte de Hoge Raad een knoop door over het oproepen van nieuwe getuigen ná een regiezitting.

In de volgende nummers

- ▶ Stoelendans der commissarissen vereist bezinning op dubbelrol
- ▶ De rechtvaardige advocaat
- ▶ Hogere rente handelstransacties
- ▶ Kinderbescherming: Venema vs. Nederland
- ▶ Waarheids- en volledigheidsplicht

ARTIKELEN

- 196** Gedetacheerden gemakkelijker te ontslaan
Yvette van Gernerden
- 198** Wat doet het Landelijk Parket?
Gesprek met hoofdofficier Marc van Erve
Michel Knapen
- 202** Het managen van een advocatenkantoor: functioneren als lid van een maatschap
C. Dullaert en H.F.M. van de Griendt
- 206** De regiezittingen in het strafrecht
S.L.J. Janssen en G.P. Hamer
- 208** **OPINIE**
'Justitiële autoriteiten ontkenden legitiem belang van rechtsbijstand'
Taru Spronk

VASTE RUBRIEKEN

- 188** **ACTUALITEITEN**
- ▶ De Stand 2003: Eenpitters grootste categorie
  - ▶ **Column:** Material breach, *Joost Beversluis*
  - ▶ Rechtssherstel na veroordeling door EHRM
  - ▶ **Buitenland**
    - Karlsruhe straft lange rechtsgang af
    - Tunesië sluit grens opnieuw
  - ▶ Notaristarieven onroerendgoedpraktijk vrij
  - ▶ Ordemededelingen
  - ▶ Agenda
- 211** **RECHTER SCHRIJFT TERUG**
De orde van mr. Knibbe
Jan van der Does
- 212** **HOE ZAT HET OOK ALWEER MET...**
incidentele conclusies vóór alle weren?
Willem Heemskerk
- 214** **HET ETHISCH PEIL**
van Stefan Schütz
Daniela Hooghiemstra
- 217** **IKS GING WEER EENS PLEITEN**
Leo van Osch
- 219** **REACTIES & BRIEVEN**
- 226** **DISCIPLINAIRE BESLISSINGEN**

VAN DE ORDE

- 187** Van de deken: Z(S)M
- 220** Permanente opleiding
- 221** Personalialia
- 222** Literatuur
- 224** Uitspraken Geschillencommissie

ONAFHANKELIJKE GESPECIALISEERDE BOARDROOM CONSULTANCY EN FORENSIC ONDERSTEUNING

Ondersteuning advocatuur bij geschillen ter zake van:
fusies en overnames; jaarrekeningen, accountantscontrole en
accountantsverklaringen; belangenverstrengelingen;
waarderingsvraagstukken en schadebepaling

Optreden als deskundige in procedures

Second opinions, arbitrage en bijzondere onderzoeken

Advisering beheersingsvraagstukken en administratieve
automatisering,
bedrijfseconomische en accountancy vraagstukken

Drs. R.H. Veenstra RA
" DE ACCOUNTANT BEOORDEELD"
Kluwer bedrijfswetenschappen, ISBN 90-267-1932-9

VEENSTRA
ACCOUNTANCY-CONSULTANTS

Galerij 3, 1411 LH NAARDEN
tel.: 035-6943060 fax: 035-6951632

www.veenstraaccountancy.nl

Z(S)M

Jeroen Brouwer

Als een pars pro toto staat de leren bank – met – gebrek hardnekkig symbool voor een *small claim*, waarvan het belang niet opweegt tegen de kosten van een rechtsgang. Behalve Scandinavisch design dat *Je zelf in elkaar zet* en *Je zelf moet ophalen*, kost een beetje zitmeubel toch gauw duizenden euro's. Door de functie zou zo'n bank-met-gebrek op belangstelling mogen rekenen bij de zittende magistratuur. Dit soort zaken komt regelmatig voor, aldus de WRR (*De toekomst van de nationale rechtsstaat*, www.wrr.nl) en elders – met gevoel voor understatement: 'het (is) niet zonder belang de lange doorlooptijden van civiele bodem-procedures te verkorten. Met name voor de incidentele conflictpartij hebben de lange doorlooptijden een negatieve uitwerking.'

Het WODC heeft de competentiegrensverhoging van 5.000 naar 10.000 gulden (nu: € 5.000) van de kantonrechter voor civiele handelszaken geëvalueerd. De minister heeft de wetswijziging al geslaagd genoemd. Zaken zijn vlotter afgedaan en de keuzevrijheid met betrekking tot het inschakelen van andere juridische dienstverleners dan advocaten is benut. Dus minder kosten voor partijen.

De besluitvorming over eventuele verdere verhoging van de competentiegrens in de richting van het equivalent van 25.000 gulden (€ 11.345) zal mede afhankelijk zijn van dit onderzoek (WODC, *Van rechtbank naar kanton*, Onderzoek en Beleid 203, www.wodc.nl) en de reacties daarop. Hoe zit het met het behoud van de kwaliteit? De onderzoekers hebben zich niet aan een oordeel gewaagd, en volstaan met de opmerking dat de procedure bij de kantonrechter 'van een andere kwaliteit is' dan die bij de arrondissementsrechter. De verklaring voor verschillen in doorlooptijd bij rechtbank en kantongerecht moet overigens in belangrijke mate worden gezocht in het rechterlijk beleid en de rolopvatting van rechters. 'Althans, we konden constateren dat verschillen in procesregels of juridische bijstand op dit punt van minder belang zijn.' Dat is interessant.

De onderzoekers opperen in een nootje als mogelijke verklaring dat kantonrechters meer gericht zijn op vlotte doorstroming en bereid

zijn hiervoor kwalitatief water bij de wijn te doen. Er worden minder schikkingen getroffen, minder zaken geroyeerd en er komen weinig bijzondere proceshandelingen voor. Dat alles duidt op een kwalitatief verschil door een minder actieve betrokkenheid van de advocatuur. Vanuit het oogpunt van rechterlijke kwaliteit is er geen reden zorgen te hebben over de kantonrechter. Van belang blijft dat deze unus kwalitatief hoogwaardig wordt gevoed. Een actieve betrokkenheid van advocaten (schikken en royeren) draagt bovendien bij tot een meer effectieve beslechting van het geschil en acceptatie van uitkomst van de zaak. Bij verhoging van de competentiegrenzen zal de werkdruk voor de kantonrechter toenemen. En de kantonrechter krijgt het al zo druk als ik het meerjarenplan van het Openbaar Ministerie *Perspectief op 2006* lees. Voorzien wordt een gigantische stijging van 60% van de kantonzaken in de komende drie jaar.

De rechtbanken hebben voorlopig hun handen vol aan de soms onaanvaardbare achterstanden. 'Het einde van het verhaal is dat, ondanks alle doelmatigheidsoperaties die hebben plaatsgevonden en nog zullen plaatsvinden, een substantiële uitbreiding van de rechtspraak nodig is,' aldus Bouw en Van Dijk in *NJB* 2003-6. Snel en niet te duur. Maatschappelijk verantwoorde rechtspraak heet dat. Met Scheltema, voorzitter van de WRR, zeg ik dat de rechtsstaat er is om de burger te vrijwaren van willekeur en om hem rechtszekerheid en gelijkheid van handelen te garanderen. Daarin behoort ook te worden gelezen een juridisch kwalitatief aanvaardbare beslissing met het oog op het behoud van vertrouwen in het recht. Het gaat om een – in WRR-termen – juiste balans tussen een *esprit de finesse* en de *esprit de geometrie*, de wereld van kengetallen en streefcijfers. Het wegwerken van achterstanden en het verkorten van doorlooptijden is zagezegd, door de bank genomen, winst voor de rechtzoekende, mits met behoud van kwaliteit. Ook in de opvatting van advocaten.

Als daarvoor de ZM moet worden versterkt, dient dat Z.S.M. te geschieden. ●

83e jaargang – 7 maart 2003 – nr. 5
Verschijnt elke twee weken.

Het Advocatenblad is het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten en wordt uitgegeven door Reed Business Information bv. De inhoud wordt samengesteld door de van de Orde onafhankelijke redactie, behalve de rubrieken Van de Orde en Disciplinaire beslissingen.

Redactie
mr. drs. G.C. van Daal
mr. W.K. van Duren
mr. Y. van Gemerden
mr. W. Heemskerck
dr. L. Hesselink
mr. A.A.M. van der Meer
mr. O.H. Minjon
mr. P.E.F. Nabben
mr. G.J. van Oosten
mr. L.N.J.B. van Osch
mr. M. Perfors
dr. mr. L.W.M. Wopereis

Eindredactie
Linus Hesselink

Redactionele bijdragen
t.a.v. L. Hesselink
Reed Business Information
Postbus 16500, 2500 BM Den Haag
tel. 070-4415226
fax 070-4415919
e-mail: linus.hesselink@reedbusiness.nl
Bezoekadres: Benoordenhoutseweg 46, Den Haag
Zie www.elsevierjuridisch.nl

Uitgever
drs. J.W. van der Weele

Juridische Vacaturebank
www.jbb.nl

Beeld
Vormgeving: VILLA Y, Andre Klijns
Tekeningen: Floris Tilanus
De Pingulin: W.C. van Manen, Stichting
Advocaten voor Advocaten

Lay-out/vormgeving
Unit-1, Dmitry de Bruin

Correctie
Sandra Braakmann

Druk
Drukkerij Groen bv, Leiden

Advertenties
Brouwer's Direct Marketing bv
Postbus 90, 2380 AB Zoeterwoude
tel. 071-5897621, fax 071-5890580
e-mail: bdmbv@euronet.nl
Advertentietarieven op aanvraag
Personeelsadvertenties: € 1,89 per mm bij een
kolombreedte van 40 mm
Inzendtermijn afl. 6: 7 maart 2003
afl. 7: 21 maart 2003

Abonnementen
Alle advocaten, leden van de Nederlandse Orde van Advocaten, ontvangen het blad gratis. Voor adreswijzigingen kunnen zij terecht bij de Nederlandse Orde van Advocaten, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag

(Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag),
tel. 070-3353535, fax 070-3353531.
Niet-leden betalen € 133 per jaarabonnement (incl. BTW en verzendkosten) en voor de jaarband € 15. Studenten 50% korting.
Abonnementen kunnen schriftelijk worden opgezegd tot uiterlijk twee maanden voor beëindiging van het lopende abonnement. Reed Business Information Klantenservice verzorgt de abonnementenadministratie voor niet-leden: Reed Business Information bv, afdeling Klantenadministratie, postbus 808, 7000 AV Doetinchem.
Tel. 0314-358358, fax 0314-349048,
e-mail: klantenservice@reedbusiness.nl
Lossen nummers: € 8

In nummer 2003-1 is over de omslag ten onrechte niet vermeld:
Naar M.C. Escher's 'Relativiteit' (c) 2003 Cordon Art - Baarn. Alle rechten voorbehouden.

De stand 2003

Eenpitters grootste categorie

Het afgelopen jaar zijn er 68 eenpitters bijgekomen: het totale aantal eenmanskantoren komt daarmee op 1048. De groep kantoren met 2 tot 5 advocaten daalde met 115 naar een totaal van 929, het aantal kantoren met 5 tot 10 advocaten steeg met 26 naar 405.

Dat blijkt uit *De stand van de advocatuur in Nederland 2003* van uitgever KSU. De groei van het aantal eenmanskantoren maakt deze categorie in absolute aantallen de grootste. In 2001 was dat ook het geval, zij het met een zeer klein verschil: toen waren er 921 eenpitters, tegen 917 kantoren met 2 tot 5 advocaten. In 2002 waren de rollen omgedraaid, en niet zo'n beetje ook: het aantal 2-5 pitters was sinds 2001 gegroeid naar 1044, het aantal eenpitters steeg in dat jaar naar 'slechts' 980.

Het totale aantal advocatenkantoren is in het afgelopen jaar met 3,4% gedaald, van 2674 naar 2584. Het dalend aantal kantoren heeft niet geleid tot daling van het aantal werkzame advocaten, zij het dat de groei van de afgelopen jaren niet meer wordt gehaald. In 2001 kwamen er 561 advocaten bij (5,1%), in 2002 waren dat er 257 (2,2%).

Voor het aantal verdwenen kantoren in de categorie 2-5 advocaten is opvallend. Volgens KSU valt deze groep in toenemende mate tussen wal en schip. 'Voor de kantoororganisatie is het vaak gunstiger het aantal advocaten uit te breiden. Een kantoor met zeven of acht advocaten kan bijvoorbeeld makkelijker een eigen boekhouder aanstellen dan een kantoor met maximaal vijf advocaten.'

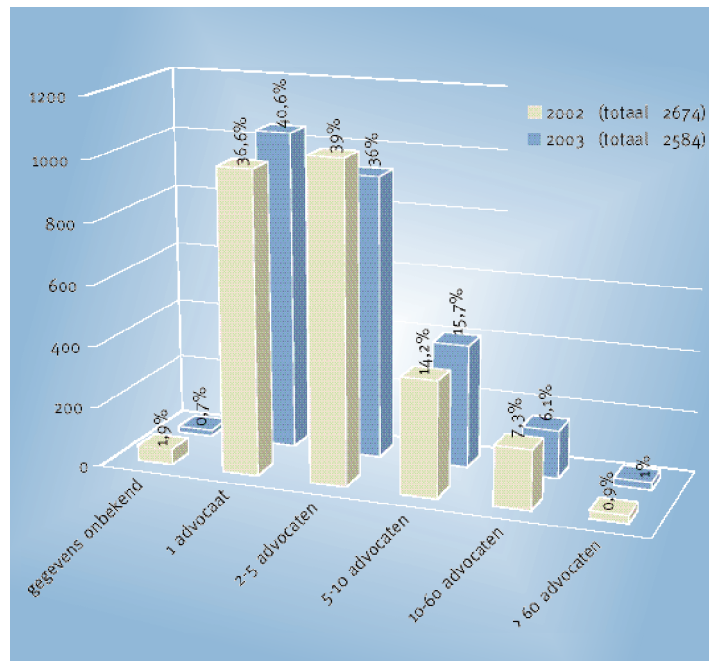
Toch wordt het verlies aan werkgelegenheid bij de '2-5 pitters' niet volledig opgevangen door de groei van de groep kantoren met 5 tot 10 advocaten. Daarvan zijn er het afgelopen jaar immers maar 26 bijgekomen. Derhalve moet aangenomen worden

dat een deel van hen zelfstandig aan de slag is gegaan, terecht is gekomen in de categorie kantoren van 10 tot 60 advocaten of belandde in de groep groter dan 60.

Het aantal zeer grote kantoren is het afgelopen jaar stabiel gebleven: er zijn in Nederland 25 kantoren met 60 of meer advocaten. In de categorie daaronder, van 10 tot 60 advocaten, is sprake van een vrij scherpe daling: in 2002 waren in deze categorie 195 kantoren vertegenwoordigd, dit jaar zijn dat er 158. Ongetwijfeld spelen fusies met buitenlandse kantoren hier een rol. Ook gingen grote kantoren als KPMG Steins Bischoff Meijburg & co en Wouters advocaten het afgelopen jaar geruchtmakend ten onder.

REGIONALE TOPPERS

Geen enkel advocatenkantoor heeft vestigingen verspreid over het hele land. Volgens KSU enerzijds opmerkelijk, aangezien de fysieke afstanden klein zijn. Anderzijds is er de openheid van de Nederlandse economie, die maakt dat de meeste bedrijvigheid, en daarmee ook de vraag naar juridische dienstverlening, zich concentreert ofwel op internationale schaal, ofwel op (zeer) lokale schaal. Voor het bereiken van de status 'regionale topper' (behorend tot de topdrie van regionale kantoren en niet opgenomen in de landelijke topdertig) is een zeer verschillend aantal advocaten nodig. In Amsterdam ligt de ondergrens op 28 advocaten

Omvang advocatenkantoren in 2002 en 2003

(Kupperman Van der Wiel), in Assen op 7 (Sluyter). Grootste regionale kantoor is Damsté in Almelo, met 43 advocaten. Banning in Den Bosch en Höcker Rueb & Doeleman in Amsterdam volgen gezamenlijk op de tweede plaats, met elk 41 advocaten. Twee kantoren zijn dit jaar van regionaal topkantoor doorgeschoten naar de landelijke topdertig: Hekkelman Terheggen en Rieter (Arnhem, 48 advocaten) en Hoge van Den Broek (eveneens Arnhem, 45 advocaten). KSU verwacht dat meer regionale kantoren de komende jaren deze stap zullen kunnen maken. 'Vier kantoren zitten pal tegen die grens aan, terwijl vijf kantoren in de topdertig een kwetsbare positie innemen.' (LW)

De stand 2003

Het topsegment

Presenteerde uitgeverij KSU zijn inmiddels fameuze *Stand van de Advocatuur* in 2002 nog in een luxe setting in Amsterdam in aanwezigheid van tal van prominente gasten, dit jaar klinkt geen trompetgeschal. Een gelukkige keuze gezien de deplorabele staat van onze economie die ook de advocatuur niet onberoerd laat. De eerste zin van de inleiding luidt aldus: 'Afgebroken fusieonderhandelingen, declaratieschandalen en een nooit eerder

vertoond faillissement van een gerenommeerd kantoor: 2002 was een bewogen jaar voor de advocatuur.' Geconstateerd wordt dat de groei aan het vlakken is, dat de advocaat toenemende concurrentie ondervindt van andere rechtshulpverleners en dat zijn integriteit in toenemende mate ter discussie zal komen te staan.

Wat ziet KSU-directeur Pablo van Klinken als de belangrijkste trends achter de nieuwe lijsten? 'De

groei van AKD Prinsen is opvallend. Over vijf jaar staan ze bovenaan. Ik zie de sterkste groei voor de beroepsgroep de komende jaren namelijk in het MKB waar AKD heel sterk is en minder in de top van de markt.' Van Klinken ziet meer slecht nieuws voor de elitekantoren: 'We zien nu een nieuw type weglopers ontstaan. Tien jaar geleden ontstonden kantoren als Ploum Lodder Princen en Kupperman Van der Wiel vanuit oudere medewerkers of net begin-

Material breach

Vaak gaat het in de diplomatieke arena over onbegrijpelijke kwesties, slaapverwekkend besproken door mannen in pak die je gestolen kunnen worden. Ik denk dat alleen Pim die talloze raden en councils mogelijk dicht bij de mensen had kunnen brengen en de debatten verlevendigen. Maar Hij is niet meer.

In de Irak-affaire evenwel draait alles ineens om iets wat voor juristen gesneden koek is en dicht bij huis: 'material breach'. Ik spitste mijn oren en weet zeker dat mét de mijne de oren van de hele Nederlandse balie zich spitsten, toen het in die oersaai VN-Veiligheidsraad ineens over zo'n vertrouwd begrip ging: 'material breach'. Het puikje van de Nederlandse advocaten-zalm heeft er dagelijks mee van doen, trekt er tegen ten strijde of adviseert – STRICTLY CONFIDENTIAL; PRIVILEGED ATTORNEY/CLIËNT INFORMATION – om het te (doen) plegen. En de onnozelen uit de provincie hebben de term zeker een keer horen vallen, aan de bar tijdens de landelijke ordevergadering uit de mond van zo'n testosteron-ridder UMP uit Amsterdam, die stond te brallen over z'n zaken.

Het is verbazingwekkend hoe één familiale term die dekselse wereldpolitiek op slag deel van je eigen ervaring en omgeving en daarmee begrijpelijk maakt.

Wat moet de wereld dulden aan veronachtzaming van plichten! Als *zero-tolerance* geldt op 5th Avenue en de Tweede Helmersstraat voor allerhande burgerlijke stoutigheid, zullen we dan aanzien en toelaten dat Irak in weerwil van tien of vijftien of in elk geval veel VN-resoluties een biochemisch-nucleaire horrorshow voorbereidt?

En dan de in het vooruitzicht gestelde sanctie, oorlog. Moet kunnen. Hoe vaak wenste ik niet te beschikken over één enkel kruisraketje of vergelijkbaar zelfdenkend explosief spul om op een debiteur af te sturen die rekeningen – de mijne of van anderen – niet betaalt en een lange neus trekt. Mag dan niet de hemel verduisteren van projectielen gelijk in de tijd van de plagen als straf voor de zonden die Saddam Hussein bedrijft?

Transponering naar de eigen Nederlandse incassopraktijk – vooropgesteld dat men in een even opgewonden staat verkeert als de generale staf van de VS – maakt duidelijk dat George Bush II volkomen gelijk heeft als hij wil afrekenen met Saddam. God is zijn getuige: *Material Breach!* De echte redenen mogen deugdelijk, non-existent, bij elkaar gelogen of verborgen zijn, wat kan het bommen. Er zijn resoluties, Saddam Hussein treedt ze met voeten, eropaf!

Dit alles schreef ik nadat Colin Powell in de V-raad pleitte over Iraks *material breach*. Nu is het enkele dagen later. De adrenalinpiegel is gedaald. En ik denk nog eens na over die transponering. Zelfs op 5th Avenue wordt niet elk vergriep met de dood bestraft. Wanbetalers kan ik eigenlijk alleen deurwaarders op 't dak sturen; een kruisraket is misschien inderdaad wat overdreven, ook als het maar een kleintje is. En wat zou een Amerikaanse rechter heel laten van die prutsbewijzen van Colin? Verdomme, verdomme, ga ik weer twijfelen. Zou Saddam Husseins poging om een paar ton bio-wapens weg te moffelen toch niet anders moeten worden bestreden dan met een Golfoorlog, ook al verkeert hij stellig in *material breach*? Wil God dat wel?

Zou Pim het gewild hebben?

Nu is het weer een paar dagen later. Redenen en drogredenen doen er vrees ik weinig meer toe. De 130.000 'tameless horses' (Billy Joel, 'Goodnight Saigon', 1982) verzameld in Koeweit kunnen domweg niet meer naar huis zonder even lekker te draven. Ik denk dat de opwinding over Saddams *material breach*, het geloof in weer een nieuwe wereldorde en de wetenschap dat daarop Gods zegen rust, pas kunnen wijken als ook de rest van Billy Joels hartenkreet weer wordt begrepen.

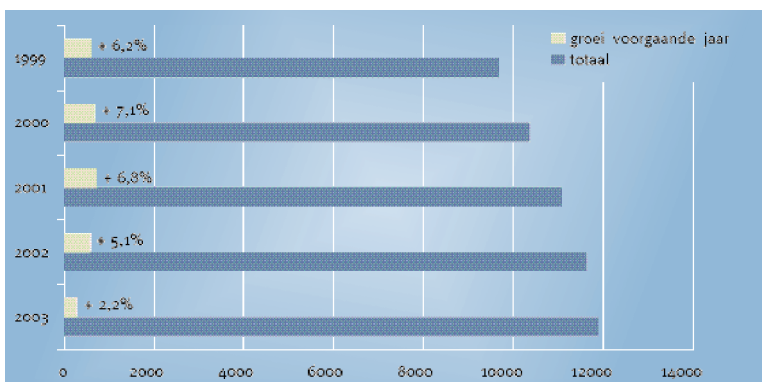
>

nende partners. Ze zouden het allemaal anders gaan doen, maar zijn nu aardig bezig de kantoren waar ze vandaan kwamen te kopiëren. Voor de elitekantoren vormden deze uitbraken geen echte bedreiging. Nu zie je dat leidende en beeldbepalende partners hun kantoor gaan verlaten om een nieuw type kantoor te beginnen: het elite nichekantoor.

Deze ontwikkeling begon ruim een jaar geleden met *Spighoff* (litigation) en *Rechtstaete* (vastgoed); recent ontstond *Klos, Morel Vos en Schaap* (IE), maar ook de komst van *Howrey* (ook IE) naar Nederland dankzij twee partners van *De Brauw* maakt deel uit van deze trend. Van Klinken: 'Dergelijke *break-outs* vormen wel een bedreiging voor de topkantoren. Ik verwacht dat *Howrey* voor heel Europa de patenten gaat doen van de bedrijven die tot voor kort bij de *De Brauw* zaten of bij topkantoren in andere landen.' Verder constateert Van Klinken dat *Loyens & Loeff* 'de winnende formule voor de toekomst' in handen heeft als gecombineerde 'tax-and law firm' mede omdat de grote vier steeds meer belastingwerk zullen verliezen als gevolg van Enron.

Nieuw in deze *stand* zijn de lijsten met 'preferred firms' door de AEX en de Midkap-fondsen. Opvallend is dat de Engelse kantoren (behalve *Allen & Overy*) hier nog geen sterke positie hebben, ook niet in de lijst van kantoren die het meest worden genoemd door de 100 grootste bedrijven van ons land. Verder valt op dat *Stibbe* nogal terugvalt: in 2002 genoemd door 19 van de 100 grootste bedrijven, dit jaar door 15. *Sibbe-MP Allard Metzelaar* is nauwelijks onder de indruk: 'Ik heb het even nagevraagd maar die tophonderd concentreert zich op de sectoren handel, industrie en transport. Er zitten geen *financials* in. En transport doen wij helemaal niet. *Houthoff Buruma* wel. Daarom staan zij denk ik zo hoog op een derde plaats met 17 *hits*. Een ander punt is dat wij niet zozeer een cliëntenpraktijk voeren als wel een zakenpraktijk. We doen dus meer projecten die een hoge specialisatiegraad vereisen dan dat we door bedrijven genoemd wor-

Aantallen advocaten

Stand advocatuur tot 2003

den als hun huisadvocaat. Ik heb me een beetje gestoord aan de analyse van *het Financieele Dagblad* als zouden de Engelse kantoren het zo uitstekend doen. Geen enkel Engels kantoor speelt nog een rol van betekenis in de lijstjes. Sterker: er komt geen enkel Engels kantoor op voor. *Allen & Overy* vormt dan de grote uitzondering, maar hun succes blijft toch het succes van het oude *Loeff*.

De woorden van Metzelaar worden gesteund door de moeizame start van *Linklaters* in ons land waar nog altijd geen Nederlandse advocaat werkzaam is; eind februari werd bekend dat het kantoor een optie op extra kantooruimte in het Atrium niet zal verzilveren.

(Micha Kat)

Rechtsherstel na veroordeling door EHRM

De laatste tien jaar is Nederland meerdere malen door de rechter in Straatsburg veroordeeld wegens een schending van het EVRM. Hoe moet de Nederlandse rechter vervolgens op die uitspraak reageren? Welke wegen kunnen advocaten bewandelen? De onlangs in het leven geroepen herzieningsregeling voldoet volgens dr. Piet Hein van Kempen niet. In zijn proefschrift beschrijft hij een alternatief.

Ongeveer veertig veroordelingen in plusminus 50 jaar, waarbij het merendeel van de laatste 15 jaar dateert. Steeds vaker wijst het EHRM Nederland terecht nadat het een schending van het EVRM heeft geconstateerd. ‘Vóór 1976, toen Nederland voor het eerst door het EHRM op z’n vingers werd getikt, was het bijna een belediging als je als advocaat een beroep deed op het EVRM’, zegt Piet Hein van Kempen. ‘Rechters werden er niet bepaald vrolijk van.’

Inmiddels is zo’n beroep aan de orde van de dag, hoewel het aantal veroordelingen zich beperkt tot één à twee per jaar. Wat er daarna gebeurt, is tamelijk problematisch: volgens het Nederlands recht is de rechtszaak immers afgelopen. Onlangs promoveerde Van Kempen aan de Universiteit van Tilburg op een proefschrift over de heropening van procedures nadat het EHRM een veroordeling heeft uitgesproken. Van Kempen werkt als universitair docent Strafrecht aan de Katholieke Universiteit Nijmegen.

Vele wegen zijn tot nu toe bewandeld om rechtsherstel na een veroordeling door het EHRM te krijgen, maar veel heeft dat niet opgeleverd. Van Kempen: ‘Zo is ooit geprobeerd om het Europese Hof zo ver te krijgen dat ze de Nederlandse rechter verplichtte een zaak te heropenen – tevergeefs. In de zaak-Van Mechelen vroeg de klager een herziening van zijn proces aan, maar bij de Hoge Raad kreeg hij nul op het rekest. In weer een ander geval werd in kort geding geëist dat een medepleger van de verdachte die in Straatsburg had gewonnen, op vrije voeten werd gesteld, maar ook dat werd afgewezen.’

De meest gangbare weg voor wie door het EHRM in het gelijk is gesteld, is die naar de burgerlijke rechter. Hij kan immers altijd een schadevergoeding toekennen. Uit oogpunt van efficiency en kwaliteit zou het beter zijn wanneer de *strafrechter*

dr. P.H. van Kempen. Foto: Flip Franssen

die bevoegdheid zou hebben, zegt Van Kempen. Zijn proefschrift biedt een schat aan informatie over hoe rechtsherstel kan worden afgedwongen in afgesloten en lopende procedures. Wie wil weten hoe hij het OM niet-ontvankelijk kan laten verklaren, en hoe gratie, schadevergoeding, of strafvermindering kunnen worden afgedwongen, vindt in Van Kempens studie de nodige munitie.

KOBUS L.

Inmiddels is de wetgever per 1 januari met een herzieningsregeling gekomen. Die biedt de mogelijkheid om een zaak, ná een beslissing van het EHRM, te heropenen. Wel moet worden voldaan aan een aantal strikte voorwaarden. Zo kan de regeling alleen worden ingeroepen door een klager en een medepleger – dus niet door een derde die te maken heeft gehad met een vergelijkbare zaak. Van groot belang is dat de herziening alleen toepasbaar is als deze noodzakelijk is voor het rechtsherstel. ‘Als de herziening daartoe niet kan leiden, kan er geen beroep op worden gedaan. Iemand als Kobus L. – wiens detentie door het Europese Hof als inhumain is bestempeld – heeft er dus niks aan. Bovendien vallen veel verdragschendingen, zoals schending van de redelijke ter-

mijn, buiten deze regeling, evenals schendingen die samenhangen met arrestatie, voorlopige hechtenis en de tenuitvoerlegging van de veroordeling.’

Van Kempen noemt het positief dat de wetgever de herziening na een veroordeling door de Europese rechter heeft willen regelen, maar zegt er meteen achteraan dat deze regeling niet voldoet. In zijn proefschrift komt hij dan ook met een alternatief.

‘De huidige regeling is te beperkt. Ik zie niet in waarom sommige schendingen wel en andere niet kunnen leiden tot adequaat rechtsherstel. Waar ligt het criterium? In mijn voorstel kan elke verdragschending leiden tot gepast rechtsherstel. Ook moet de Hoge Raad – of een gerechtshof waarnaar zo nodig wordt verwezen – de zelfstandige mogelijkheid krijgen om tot schadevergoeding en/of strafvermindering te beslissen. Dat kan in de bestaande regeling niet.’

Van Kempens voorstel is niet alleen aantrekkelijk voor de verdachte, maar voor de samenleving als geheel. ‘Neem weer de zaak-Kobus L. Hij dént dat hij vervroegd wordt vrijgelaten, maar dat is nog maar de vraag. Er zal vermoedelijk een hoger beroep volgen én cassatie. Vervolgens zal hij schadevergoeding gaan eisen in een civiele bodemprocedure, waarop weer hoger beroep en cassatie kunnen volgen. In totaal heb je dan – met de schadevergoedingsprocedure bij het EHRM – zeven instanties nodig die moeten zorgen voor rechtsherstel. In mijn regeling komt er alleen een procedure voor de Hoge Raad, die eventueel kan doorverwijzen naar het hof. Dat biedt direct zekerheid voor de verdachte, én is veel goedkoper voor de staat.’

Ook voor de advocaat, die met zijn cliënt veel minder rechters kan bezoeken? ‘Dat sommige advocaten veel willen kunnen procederen lijkt me niet een rechtens te erkennen belang.’ Overigens biedt de regeling die Van Kempen in zijn studie voorstelt, andere voordelen voor de advocatuur, omdat ook derden er een beroep op kunnen doen. Ook dat is nu nog zo goed als uitgesloten.

P.H. van Kempen: *Heropening van procedures na veroordelingen door het EHRM. Over redres van schendingen van het EVRM in afgesloten strafzaken alsook afgesloten civiele en bestuurszaken*. Wolf Legal Publishers, ISBN 90 585 0034 9. 599 + XXIV pp.; € 45.

BUITENLAND

Karlsruhe straft lange rechtsgang af

Het Duitse Constitutionele Hof in Karlsruhe (Bundesverfassungsgericht) heeft vorige week in ongewoon scherpe bewoordingen twee veroordelingen tot celstraf vernietigd, wegens een 'ontoelaatbare lange duur' van de rechtsgang tegen verdachten in Saarbrücken en Neubrandenburg, die bij het begaan van hun misdrijven minderjarig waren. De uitspraak heeft tot opluchting geleid bij advocaten, die het regelmatig negeren door rechters van nalatigheden door het Openbaar Ministerie en rechtbanken soms meer dan beu waren, met name in zaken tegen minderjarigen. 'De rechtsstaat heeft in Duitsland weer eens aan kracht gewonnen', zegt de Berlijnse advocaat Goetz Gröne tevreden.

In Saarbrücken werden twee verdachten pas zes jaar nadat tegen hen een aanklacht was ingediend veroordeeld, voornamelijk omdat het OM er niet in was geslaagd een onderzoek naar de beschuldigingen vlot af te ronden. De twee minderjarige verdachten was verkrachting en seksueel misbruik van kinderen ten laste gelegd, maar zij ontkenden heftig en klaagden een van hun slachtoffers

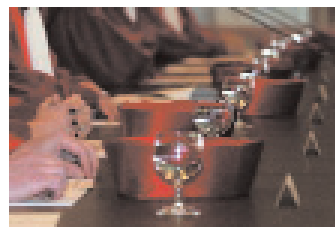
aan wegens het doen van een valse aangifte. Daarvan raakte het OM flink in de war. Hoofd- en bijzaken werden in het onderzoek door elkaar gehaald, vertragingen stapelden zich op.

Het Amtsgericht veroordeelde beide verdachten, wier schuld inmiddels vaststond, zonder bedenkingen tot ieder zes jaar celstraf en ook het Landgericht zag in tweede instantie

weinig tot geen aanleiding rekening te houden met de lange duur van het vooronderzoek, die de daders volgens de rechters vooral aan zichzelf te wijten hadden door de slachtoffers te beschuldigen van een valse aangifte. Het Constitutionele Hof liet zich hierover vernietigend uit. Het OM in Saarbrücken had volgens het hof werkelijk niets gedaan het onderzoek te bespoedigen en daarmee een

'faire rechtsgang' te bevorderen, zoals omschreven in de Duitse Grondwet en art. 6 EVRM. De grootste missers hadden volgens het hof echter de rechters van het Landgericht begaan, die zich uitsluitend door de 'zwaarte van het misdrijf' hadden laten leiden in plaats van hun rechtsgevoel. Het argument dat de daders zelf schuldig waren aan de lange duur van het onderzoek door de aangifte tegen hun slachtoffers, kraakte het hof door erop te wijzen dat de aangifte in geen enkel opzicht het onderzoek extra belastte, omdat

alleen al de simpele ontkenning door de daders tot de noodzakelijke naspeuringen zou leiden. Bovendien verwijt het hof de rechters hun juridische kennis niet goed bij te houden, omdat sinds 1984 het Constitutionele Hof in zeker vier uitspraken uiteenlopende manieren heeft aan-

gegeven waarop een rechtbank moet handelen bij een overmatig lange duur van de rechtsgang. Daarop had het Landgericht moeten teruggrijpen.

Maar het belangrijkste dat de rechters moeten begrijpen, zo maakt het hof duidelijk in de tweede uitspraak over een zaak waarin een minderjarige autodief negen jaar moest wachten op een proces, is dat het straffen van minderjarige verdachten lang nadat het misdrijf is begaan, in geen enkel opzicht het belang dient dat de rechters met de oplegging van een straf menen te bereiken. De jonge autodief was bij het begin van zijn proces getrouwd en vader van een zoon en had zich sinds zijn arrestatie niet langer misdragen. De twee jaar cel waartoe hij uiteindelijk veroordeeld werd, zou 'zijn toekomst en die van zijn zoon ernstig benadeeld hebben', aldus het hof, dat negen jaar in onzekerheid leven als straf genoeg vond. 'En dat', zegt advocaat Gröne, 'is een boodschap die in dit land, waar graag zwaar gestraft wordt, niet vaak genoeg herhaald kan worden.'

(Zeger Luyendijk, Berlijn)

Tunesië sluit grens opnieuw

Het is de advocaten J. Hofdijk, W. van Manen en B. Ficq wederom niet gelukt om het proces tegen de Tunesische deken Bechir bij te wonen. Zaterdag 22 februari werd het drietal niet tot Tunesië toegelaten op gezag van de Tunesische minister van Binnenlandse Zaken. Ze werden daarna op een vliegtuig naar Rome gezet. In september van het vorig jaar trokken de Tunesische autoriteiten al de lan-

dingsrechten in voor een toestel dat met veertig protesterende advocaten zou afreizen naar Tunis. De protestreis was bedoeld als steun voor de Tunesische balie en rechterlijke macht, wier onafhankelijkheid wordt bedreigd door het regime van president Ben Ali.

Algemeen deken J. Brouwer heeft wederom protest aangetekend bij de minister van Buitenlandse Zaken, J.

de Hoop Scheffer: 'Namens de Orde protesteer ik tegen deze onbegrijpelijke gang van zaken. Het oogmerk van het bezoek was niet actie voeren, maar een proces bijwonen en overleg plegen met beroepsgenoten over mensenrechtenschendingen in Tunesië.' Brouwer vraagt De Hoop Scheffer dan ook actief te blijven ten aanzien van de mensenrechtensituatie in Tunesië.

(LW)

RECTIFICATIE

In nr. 2003-3 schreven we op p. 102 dat juridisch adviseur Paul Ruys op de website Degoedkoopstenotaris.nl schrijft over tarieven; maar de oprichter van de site en publicist daar blijkt de internetondernemer Peter Ruys te zijn.

Notaristarieven onroerendgoedpraktijk vrij

Met ingang van 1 april 2003 worden de notaristarieven in de onroerendgoedpraktijk vrijgegeven. Dit hebben de ministers van Justitie en Economische Zaken in een brief aan de Tweede Kamer geschreven. Verder staat bij de Afdeling bestuursrechtspraak de klachtenafhandeling uit de Wet op het notarisambt (Wna) ter discussie.

De bewindslieden volgen met het vrijgeven van de tarieven het advies van de Commissie monitoring notariaat, die onlangs haar eindrapport publiceerde. Het besluit om de tarieven vrij te laten is mede gebaseerd op het oordeel van de commissie dat vooral in de registergoederenpraktijk een steeds grotere differentiatie in de hoogte van de tarieven is ontstaan. Hierdoor heeft de consument reeds een ruimere keuzemogelijkheid. Ten opzichte van 1999 is bovendien sprake van een lichte daling van de tarieven.

De ministers willen de komende jaren de notaristarieven volgen om 'mogelijk ongewenste langetermijneffecten tijdig te kunnen signaleren'. Dit wordt meegenomen in de vorig jaar aangekondigde trendrapportages over relevante ontwikkelingen in de juridische dienstverlening. De eerste daarvan volgt in 2004. Ook zullen 'enkele andere onderwerpen' ten aanzien van het nota-

riaat in dit jaar worden gezien. Het gaat dan ondermeer om de toetreding tot het beroep en het toezicht.

Juist over dat laatste speelt dezer dagen ook een zaak bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Inzet is de hoogte van een declaratie van een notaris. Die had een offerte opgemaakt voor de afhandeling van een erfeniskwestie. De uiteindelijke declaratie van ruim 17.000 euro bedroeg echter maar liefst vier keer het bedrag uit de offerte (4.090 euro). De klager diende op basis van de nieuwe Wet op het notarisambt (Wna) een klacht in, waarna de notaris de declaratie terugbracht naar 11.700 euro. Klager, die meent dat de notaris allerlei niet-noodzakelijke werkzaamheden in rekening heeft gebracht, vond dat nog steeds te hoog.

De voorzitter van de Ring 's Gravenhage van de KNB wees de klacht af. De Ringvoorzitter toetste de klachten echter marginaal en had om die reden niet alle dossiers die op de klacht betrekking hadden doorgenomen. De 'te' marginale toetsing was precies de reden voor de Groningse bestuursrechter om klager in het gelijk te stellen. Het hoger beroep bij de Afdeling draait nu om de vraag in hoeverre de Ringvoorzitter zich in alle aspecten van de klacht had moeten verdiepen.

R. Lever, raadsman van de KNB, wees erop dat de klachtenregeling in de Wna niet erg helder, en zelfs dubbelzinnig is. Enerzijds wordt van de Ringvoorzitter verwacht dat hij de zaak grondig onderzoekt, maar tegelijkertijd is het volgens de wet niet nodig dat hij alle dossiers van de zaak onderzoekt. 'Als de voorzitter dat wel zou doen, dan moet hij zich een oordeel over de werkwijze en kwaliteit van de notaris vormen. Dat verdraagt zich niet met het uitgangspunt van de marginale toetsing,' zei raadsman Lever.

Lever wees er verder op dat vergelijkbare declaratieconflicten bij de advocaten niet bij de bestuursrechter terecht komen. Daar lost de eigen Raad van Toezicht de klachtenprocedures op. De klachtenregeling over de declaratie van de advocaten volgt volgens Lever nog steeds uit de declaratieregeling uit de stoude Wet tarieven burgerlijke zaken.

De uitspraak van de Raad van State zal volgens zowel klager als Lever bepalend zijn voor de klachtenafhandeling van notarissen. Als de KNB in het ongelijk wordt gesteld zal de Ringvoorzitter een uitgebreid onderzoek moeten doen naar de declaratie van de omstreden notaris. Uitspraak volgt over enkele weken.

(LW, persbureau Cerberus, zaaknummer: 200204489)

Berichten uit het notariaat

mr. E.E. Minkjan, bestuurssecretaris KNB

Monitorcommissie rapporteert over gevolgen nieuwe wet

Toen de vaste tarieven van de notarissen zouden verdwijnen en het vestigingsbeleid zou worden versoepeld, waarschuwde het notariaat voor de gevolgen. Notariskantoren zouden sneuvelen in de concurrentie. De kwaliteit en de integriteit van het notariaat zouden op de tocht komen te staan. En de tarieven in de familiepraktijk, die tot dan toe was gecross-subsidieerd met de andere tarieven, zouden flink stijgen. De Wet op het notarisambt is op 1 oktober 1999 toch in werking getreden, maar afgesproken werd dat drie jaar lang een Monitorcommissie jaarlijks zou rapporteren over de gevolgen van de wet voor de ontwikkeling van de tarieven en op de bedrijfsvoering, de kwaliteit, de continuïteit en de toegankelijkheid van het notariaat. Onlangs heeft de Monitorcommissie haar laatste rapport uitgebracht. Wat zijn haar bevindingen?

Het notariaat heeft zich goed aangepast. Er is in korte tijd tariefdifferentiatie ontstaan met ruime keuzemogelijkheden voor de consument en er zijn geen nadelige effecten geconstateerd op de kwaliteit, bedrijfsvoering, continuïteit en toegankelijkheid. De commissie beveelt dan ook aan de tarieven op onroerendgoedgebied nu geheel vrij te laten. De Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie is het daarmee eens, al besteedt de commissie weinig aandacht aan de 50 kantoren (van de 900), die als gevolg van de toe-

nemende druk op de tarieven in financiële problemen zijn gekomen. Voor de familiepraktijk zouden maximumtarieven voor minder-draagkrachtigen gehandhaafd moeten blijven. De tarieven in de familiepraktijk zijn inderdaad gestegen, maar 40% van de kantoren leveren op dit punt nog steeds diensten onder de kostprijs.

Op den duur is niet uit te sluiten dat zich alsnog schadelijke gevolgen voordoen en daarvoor doet de Monitorcommissie een aantal suggesties. Die zijn er vooral op gericht om toetreding tot het ambt te vergemakkelijken. Zo zou de stage volgens de commissie drie jaar kunnen duren in plaats van zes. Daarbij heeft de commissie blijkbaar vooral naar de advocatuur gekeken en de publieke functie van de notaris wat uit het oog verloren, die een vergelijking met de rechterlijke macht meer rechtvaardigt. De KNB vindt wel dat gewerkt kan worden aan een verruiming van de toetredingsmogelijkheden voor zij-instromers.

De beroepsuitoefening moet transparanter. Dus pleit de commissie voor een intern kwaliteitssysteem en een onafhankelijke inspectie. Voor advocaten verrassend: het notariaat pleit daar zelf ook voor. Dat komt omdat hier een 'vervolgende instantie' die onderzoek kan doen, zoals een deken bij de advocatuur, wordt gemist.

ORDEMEDELINGEN

Orde protesteert tegen verhoging griffierechten

De Algemene Raad heeft bij de leden van de Vaste Commissie voor Justitie geprotesteerd tegen de voorgenomen generieke verhoging van de griffierechten met 15%. Deze verhoging komt boven op de indexering van 6,35%, die inmiddels per 1 februari bij algemene maatregel van bestuur heeft plaatsgevonden. De stijging van de griffierechten komt daarmee dit

jaar totaal op 21,35%. 'De Orde vindt dit zeer onwenselijk. (...) Voor de niet-draagkrachtige rechtzoekenden – die op korte termijn ook al geconfronteerd zullen worden met een verhoging van de eigen bijdrage van 50% – wordt de toegang tot het recht op deze wijze wel degelijk geblokkeerd,' aldus portefeuillehouder E. Unger namens de Algemene Raad.

Recht.nl-nieuws op BalieNet

Vanaf maandag jl. is de site Recht.nl een betaalsite, en is de juridische nieuwsvoorziening ervan niet meer toegankelijk voor niet-betalende bezoekers. Advocaten die beschikken over een BalieNet-certificaat kunnen de inhoud echter gratis raadplegen via internet. Onder het kopje juridisch nieuws bevindt zich een menu met twaalf rechtsgebieden. Als u een van deze rechtsgebieden aanklikt, krijgt u in uw scherm het juridische nieuws op dat rechtsgebied, plus een navigatiebalk boven in het scherm. Via die navigatiebalk kunt u dan ver-

der uw weg zoeken. Desgewenst wordt actuele informatie over juridische ontwikkelingen kosteloos per e-mail verzonden. Een enquête onder tweehonderd BalieNet-gebruikers heeft aangetoond dat er veel belangstelling bestaat voor de diensten.

Een gratis BalieNet-certificaat aanvragen? Ga naar www.advocatenorde.nl en klik op de aanvraagbutton. Ook de elektronische nieuwsbrief Orde van de dag (aanmelden via enova@reedbusiness.nl) bevat een mogelijkheid om het certificaat aan te vragen.

Advocaten voor advocaten

Zimbabweanse advocaat gevangengenomen en gemarteld

De Zimbabweanse advocaat *Gabriel Shumba* is op 14 januari jongstleden gevangengenomen in St Mary's, Chitungwiza, een plaatsje niet ver van de hoofdstad Harare. Shumba is behalve advocaat lid van de Zimbabweanse mensenrechtenorganisatie Forum.

Met Shumba werden ook zijn broer *Bishop Shumba* en een parlements lid, *Job Sikhala*, opgepakt. Later werden de drie mannen naar het Mbare Police Station en van daaruit naar de *Harare Law and Order Section* overgebracht. Pas in de nacht van 15 januari, na een rechterlijk bevel, kregen de mannen toegang tot een advocaat. Sikhala legde voor de rechter een gedetailleerde verklaring af over ernstige mishandelingen die hij had ondergaan tijdens het voorarrest. Volgens hem werden hij, Gabriel en Bishop Shumba geslagen, kregen ze elektrische schokken toegediend en werden ze gedwongen urine en andere schadelijke vloeistoffen te drinken. Ondertussen werden ze door de politie ondervraagd over een recente brandstichting. Op vrijdag 17 januari heeft Gabriel Shumba tegenover de rechter meer details bekendgemaakt over de elektrische schokken en de mishandeling die hij heeft moeten ondergaan terwijl hij werd vastgehouden in het politiebureau. Er kon medisch bewijs worden overgelegd dat de mannen waren geslagen op hun voetzolen en gemarteld met behulp van elektrische schokken. De rechter heeft deze verklaringen overgenomen en geboden dat Sikhala en Shumba in verband met hun verwondingen in het ziekenhuis werden opgenomen. Hierop werden de drie vrijgelaten, na het betalen van een borg en het inleveren van hun paspoort. Het lijkt erop dat ze ervan worden verdacht de *Public Order and Security Act* te hebben overtreden. Deze wet is onderdeel van de Zimbabweanse repressieve veiligheidswetgeving. De bepalingen in deze wetgeving zijn strijdig met de grondrechten van vrijheid van meningsuiting en van vereniging en vergadering.

Gevangenneming van en gewelddadigheden tegen onder andere vertegenwoordigers van oppositiepartijen zijn in Zimbabwe aan de orde van de dag. Mensenrechtenorganisaties zijn een voortdurend doelwit van repressieve acties van de Zimbabweanse autoriteiten. Dit is in strijd met verschillende internationale verdragen, waaronder de *United Nations Declaration on Human Rights Defenders* uit 1998. Deze verklaring erkent de cruciale rol die mensenrechtenorganisaties in een land spelen. Volgens het verdrag moet het werk van dergelijke organisaties worden bevorderd en moeten zij worden beschermd tegen gewelddadigheden.

De Amerikaanse mensenrechtenorganisatie *Lawyers Committee for Human Rights* is een actie gestart naar aanleiding van de arrestatie en mishandeling van Gabriel Shumba en anderen. U kunt deze actie ondersteunen door brieven te sturen naar de Zimbabweanse Minister van Justitie, Wetgeving en Parlementaire Zaken. U kunt eveneens een brief schrijven naar het hoofd van de Zimbabweanse politie. U doet er goed aan een afschrift van de brieven te sturen naar de Nederlandse ambassadeur in Zimbabwe.

Voor meer informatie omtrent deze actie (o.a. adressen van de betreffende personen), alsmede voor meer informatie over de stichting Advocaten voor Advocaten kunt u contact opnemen met mr. Mirjam Siesling, secretaris, p/a Janskerkhof 16, 3512 BM Utrecht, tel. 030-253 71 25, fax: 030-253 70 28, E-mail: M.Siesling@law.uu.nl

U BELDE OVER...

VRAAG Ik ben als advocaat in loondienst benaderd door een ex-collega, die zich als zelfstandig advocaat wil vestigen. Hij vroeg mij of ik mede-bestuurder van zijn stichting derdengelden wil worden. Is dit toegestaan?

ANTWOORD Ja (zie Boekhoudverordening 1998, bijlage A model statuten Stichting Derdengelden, Vademecum Wet- en regelgeving 2003 blz. 146, hoofdstuk 4.5), maar de werkgever mag niet in een bestuur van een derdengeldenstichting zitten met de advocaat in loondienst; dit omdat er een verhouding van ondergeschiktheid is tussen werkgever en werknemer. De werknemer zou immers onder druk kunnen worden gezet een betaling van een rekening van de stichting te tekenen, terwijl die betaling niet conform de Verordening zou zijn. Verder mag de advocaat die bestuurder wordt in een derdengeldenstichting geen advocaat-stagiaire zijn.

Heeft u vragen? De Helpdesk is bereikbaar via helpdesk@advocatenorde.nl of 070 – 335 35 71 / 86.

Toetsen beroepsopleiding 11 april 2003

Najaarscyclus 2002 (+ inhalers):

10.30 - 12.30 uur	Bestuursprocesrecht
13.30 - 14.30 uur	Jaarrekeninglezen
15.00 - 16.00 uur	Belastingrecht
16.30 - 17.30 uur	Gedragrecht

Alle toetsen worden afgenomen in de Jaarbeurs, Jaarbeursplein te Utrecht (tel.: 030-295 59 11). Er wordt getoetst op basis van de meest recente wetteksten. Stagiaires die in september 2002 met de Beroepsopleiding zijn begonnen hoeven zich niet op te geven.

Inhalers/herkansers (stagiaires die vóór september 2002 met de Beroepsopleiding zijn begonnen) dienen zich *zo snel mogelijk* (uiterlijk twee weken voor de

toetsdatum) voor deze toetsen schriftelijk aan te melden. U ontvangt dan een schriftelijke bevestiging van inschrijving. Eventueel nieuw cursus-/toetsmateriaal wordt bij deze bevestiging meegezonden.

Wilt u bij inschrijving duidelijk het volgende vermelden: naam, voorletter(s) en geslacht; het adres waar de bevestiging naar toe gezonden moet worden; uw cursuscode.

Ná de toetsdag ontvangt u een acceptgiro waarmee u het examengeld ad € 30 per toets (behoudens prijswijzigingen) kunt overmaken.

Voor informatie kunt u bellen met de Nederlandse Orde van Advocaten, afdeling Opleiding (telefoon: 070 - 335 35 55 tussen 09.00-12.00 uur).

(Secretariaat Examencommissie)

Duizend advocaten aangesloten bij klachten- en geschillenregeling

Eind februari heeft de duizendste advocaat zich aangesloten bij de Klachten- en Geschillenregeling Advocatuur. Het is één van de advocaten van Houben Advocaten in Breda. De teller van het aantal aan de regeling deelnemende kantoren staat nu op 188. Later dit jaar volgt

een bescheiden publiciteitscampagne om de richtlijn nog nadrukkelijker onder de aandacht van de balie te brengen. Ook verzorgt managementadviesbureau Nijhuis & Wibbelink binnenkort cursussen die voornamelijk bedoeld zijn als handreiking bij het opzetten van een kantoorklachten-

regeling. Data: Roermond 10 april, Breda 16 april, Arnhem 23 april, Amsterdam 24 april, Rotterdam 9 mei, Utrecht 14 en 21 mei, Den Haag 5 juni, Zwolle 18 juni en Den Bosch 24 juni. Precieze tijd en locatie worden nog bekendgemaakt. Meer informatie te zijner tijd bij

www.nijhuiswibbelink.nl. Overigens heeft de afdeling Rechtspraak van de Orde een informatiepakket beschikbaar voor kantoren waarin modellen en voorbeelden van documenten betreffende de regeling beschikbaar zijn. Bel 070-335 35 86 of e-mail: helpdesk@advocatenorde.nl

Eindevaluatie herstelbemiddeling

Per jaar komen ongeveer vierduizend gevallen in aanmerking voor herstelbemiddeling, het bijeenbrengen van daders en slachtoffers van ernstige delicten ter bevordering van schuld- en leedverwerking (e.e.a. zonder de intentie om de uitkomst van het strafproces te beïnvloeden). Tot deze ruwe schatting komt het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het ministerie van Justitie in het rap-

port Eindevaluatie herstelbemiddeling. De afgelopen jaren is in de ressorten Den Haag en Den Bosch gewerkt met herstelbemiddeling. De meeste aanmeldingen (van 1997 tot medio 2000: 146; van 1 januari 2001 tot september 2002: 168 aanmeldingen) kwamen van daders. In ongeveer een zesde van de aanmeldingen is het daadwerkelijk tot een gesprek tussen slachtoffer en dader gekomen.

VERZIN EN WIN

Van de meeste krantenfoto's ziet u meteen wat ze tonen, omdat u weet hoe de wereld in elkaar zit. Maar misschien is het heel anders dan de eerste blik laat zien. Verzin een fotobijlschrift en mail, fax of schrijf dat naar de redactie. De scherpste, grappigste, treffendste, ontroerendste inzending wordt beloond met eeuwige roem – publicatie in het volgende *Advocatenblad* – en met een niet onaardige boekenbon. (red.)

Zie voor het adres van de redactie het colofon voorin het blad.

AGENDA

Françoisprijs 2003

In november reikt de Nederlandse Vereniging voor Internationaal Recht de Françoisprijs uit. De prijs van 2.000 euro is ingesteld om studie in het volkenrecht en het internatio-

naal privaatrecht te stimuleren. (Oud-)studenten van een Nederlandse universiteit die niet ouder zijn dan 30 jaar en niet langer dan twee jaar geleden hun doctoraal examen

hebben afgelegd, kunnen meedingen naar de prijs. Zij moeten voor 1 juli 2003 een scriptie, tijdschriften-artikel of iets dergelijks (geen proefschriften) in viervoud sturen naar:

mw. mr. J.J. van Haersolte-van Hof, secretaris Nederlandse Vereniging voor Internationaal Recht, De Brauw Blackstone Westbroek, postbus 90851, 2509 LW Den Haag.

Rechter en mensenrechten

Op vrijdag 11 april vindt de Algemene Ledenvergadering van het Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten (NJCM) plaats. Aansluitend is er een themamiddag met als onderwerp *Mensenrechten voor de rechter: mogelijkheden en onmogelijkheden*. Niet-leden kunnen deelnemen aan

de themamiddag, kosten 17,50 euro, met lunch 22,50 euro (inclusief reader). Leden betalen respectievelijk 12,50 of 17,50 euro. Opgeven tot 4 april 2003 bij secretariaat NJCM, Hugo de Grootstraat 27, 2311 XK Leiden, tel. / fax: 071-527 77 48, e-mail: NJCM@law.leidenuniv.nl

Criminele geldstromen en terrorismebestrijding

Studiecentrum Kerckebosch organiseert op dinsdag 25 maart een besloten praktijkdag *Geldstroomonderzoek en de bestrijding van terrorisme en financieel-economische criminaliteit*. De bijeenkomst is uitsluitend toegankelijk voor deelnemers vanuit politie, OM en rechterlijke macht, Bijzondere opsporingsdiensten, betrokken mi-

nisteries en andere relevante doelgroepen. Kosten 195 euro (excl. BTW). Informatie: Studiecentrum Kerckebosch, Postbus 122, 3700 AC Zeist, e-mail: info@kerckebosch.nl, internet: www.kerckebosch.nl Tijdens de praktijkdag is legitimatie verplicht.

Fundamentele herbezinning procesrecht

Op vrijdag 23 mei 2003 houdt de Nederlandse Vereniging voor Procesrecht (NVVP) haar voorjaarsvergadering, met als thema *Het interim-rapport van de commissie fundamentele herbezinning procesrecht*. Inleiders zijn mr. A. Hammerstein, raadsheer bij de Hoge Raad der Nederlanden, mr. R.A.A. Duk, advocaat te Den Haag en mr. J.M.J. Chorus, vice-president

in het Gerechtshof te Amsterdam. Deelname is gratis voor leden. Aan de vergadering zijn 5 studiepunten verbonden in het kader van de beroepsopleiding advocatuur. Informatie/aanmelden: mrs. G. Sniijders (secretaris NVVP) en W.I. Wisman (adjunct-secretaris), Postbus 11756, 2502 AT Den Haag, tel. 070-5153761, e-mail: nvvp@prdf.nl

Mensenrechtenbescherming

De recente ontwikkeling van de mensenrechtenbescherming binnen de EU is het onderwerp van het (Engelstalige) congres dat de juridische studievereniging ELSA Leiden organiseert op maandag 7 april. Voor nadere informatie over het pro-

gramma, sprekers en deelname aan het congres kan men zich wenden tot ELSA Leiden, Hugo de Grootstraat 27, 2311 XK Leiden, telefoon 071-527 76 19, e-mail: elsa@law.leidenuniv.nl of www.elsa-leiden.nl

Gedetacheerden gemakkelijker te ontslaan

Yvette van Gernerden

redactielid

Twee rechterlijke uitspraken hebben verleden jaar de arbeidsrechtelijke positie van gedetacheerde werknemers belangrijk gewijzigd. Voor de arbeidsrechtspraktijk is van belang dat het anciënniteitsbeginsel aanzienlijk is beperkt voor bedrijven die zich hebben toegelegd op detachering en die voor hun werknemers collectief ontslag willen aanvragen.

Op 15 augustus 2002 (JAR 2002,198) oordeelde de Voorzieningenrechter bij de Rechtbank Den Haag dat de detachering van een groot aantal consultants van CMG aan te merken is als uitzending, waardoor het anciënniteitsbeginsel wordt beperkt. Deze uitspraak is in hoger beroep door het Gerechtshof's Gravenhage bekrachtigd bij arrest van 29 november 2002 (JAR 2002, 293).

UITZONDERINGSBEPALING

CMG is een bedrijf dat zich richt op ICT-dienstverlening op detacheringbasis. 'Consultants' in dienst van CMG worden voor beperkte duur bij een bedrijf ondergebracht, meestal voor de duur van projecten maar ook wel voor een van tevoren overeengekomen periode. CMG Noord-Nederland B.V. wilde bij een reorganisatie 118 werknemers ontslaan, waarvan 110 consultants en 8 stafmedewerkers, en meldde dat op 30 mei 2002 aan de publiekrechtelijke rechtspersoon Centrale organisatie voor Werk en Inkomen, oftewel CWI. Het bedrijf merkte op dat de criteria voor de selectie van de werknemers gebaseerd waren op een analoge toepassing van de uitzonderingsbepaling van het anciënniteitsbeginsel voor de uitzendsector (Bijlage B van het Ontslagbesluit). CMG grondde dit op het feit dat CMG haar consultants bij haar opdrachtgevers tewerkstelt. Voor een uitzendbureau is in Bijlage B van het Ontslagbesluit geregeld dat de ontslagvolgorde afwijkt van de

gebruikelijke anciënniteitsregels. Bij brief van 1 juli 2002 heeft CMG aan de CWI uiteindelijk verzocht toestemming te verlenen voor opzegging van de arbeidsverhouding met 109 werknemers.

CNV Dienstenbond voerde verweer tegen het hanteren door CMG van Bijlage B van het Ontslagbesluit. De bonden sommeerden daarop de CWI om ervoor zorg te dragen dat de toetsing van de ontslagaanvragen zou geschieden aan de hand van de gebruikelijke regels ten aanzien van anciënniteit en niet op basis van Bijlage B van het Ontslagbesluit. De Raad van Bestuur van de CWI liet daarop weten dat de CWI terecht oordeelde dat de voor ontslag voorgedragen werknemers werkzaam waren op basis van een driehoeksrelatie, CMG-consultant-opdrachtgever, in de zin van art. 7:690 BW. Daarom zou er sprake zijn van een uitzendovereenkomst en diende toepassing te worden gegeven aan Bijlage B van het Ontslagbesluit.

Vervolgens verzochten de bonden bij wege van voorlopige voorziening een gebod

om de ontslagaanvragen aan de normale regels te toetsen. Ze dagvaardden de CWI; CMG voegde zich in deze zaak aan de zijde van de CWI.

INTERNE HANDBOEKEN

De Voorzieningenrechter bij de Rechtbank Den Haag overwoog in zijn uitspraak van 15 augustus 2002 dat de kern van het geschil is de vraag of de driehoeksrelatie tussen de werkgever, de werknemers en de klanten waar zij werken, aangemerkt moet worden als een regeling met betrekking tot de uitzendovereenkomst zoals bedoeld in art. 7:690 BW. Volgens de Voorzieningenrechter stond vast dat de wetgever ook andere driehoeksrelaties dan die tussen uitzendbureau en uitzendkracht onder de regeling van art. 7:690 BW wilde brengen. De Voorzieningenrechter overwoog voorts dat de detacheringswerkzaamheden waar het hier om gaat, worden verricht onder toezicht en leiding van de opdrachtgever.

De Voorzieningenrechter hechtte vooral belang aan het feit dat CMG twee interne handboeken hanteerde, waaruit onder meer kon worden opgemaakt dat het ging om werkzaamheden 'die de cliënt definieert, controleert en stuurt'. Volgens de Voorzieningenrechter was er geen aanleiding om in te grijpen met een voorziening als door de bonden gevorderd.

Tegen dit vonnis stelden de bonden hoger beroep in bij het Gerechtshof Den Haag.

Bij ontslag is van belang of de detachering deel uitmaakt van de bedrijfsuitoefening en of de werkzaamheden worden uitgevoerd onder leiding van de opdrachtgever

*Op de werkvloer bij Newconomy in Amsterdam, voorjaar 2000.
ANP Foto - Marcel Antonisse*

UITZENDOVEREENKOMST

Het hof stelt in zijn arrest van 29 november jl. voorop dat de CWI in alle individuele gevallen reeds een beslissing heeft genomen, zodat de vorderingen van de bonden niet kunnen worden toegewezen en het oordeel van het hof omtrent de beslissing van de Voorzieningenrechter alleen nog gevolgen heeft voor de proceskosten.

De voornaamste grieven van de bonden richtten zich tegen de verwerping van het argument dat er geen sprake is van een uitzendovereenkomst. Het hof overweegt dat ter beoordeling van de juistheid van het standpunt van de CWI dient te worden gekeken naar de feitelijke situatie bij CMG. Volgens het hof is voldoende aannemelijk geworden dat CMG de door haar te verrichten dienstverlening voor een deel verricht in de vorm van het ter beschikking stellen van een consultant aan een klant. Het hof heeft overwogen dat voor de vraag of dit uitlenen geschiedt in het kader van de uitoefening van het bedrijf van CMG in de zin van art. 7:690 BW, het niet noodzakelijk is dat in de statuten van CMG expliciet het woord uitzenden dan wel detachering wordt gebruikt.

Het hof acht het van belang of deze wijze van uitvoering van de dienstverlening een zodanig groot deel van de activiteiten van CMG uitmaakt dat de terbeschikkingstelling van arbeidskrachten geacht kan worden deel uit te maken van de bedrijfsuitoefening van CMG. Uit een door CMG overgelegde verklaring van haar accountant blijkt dat ten minste 90% van de totale omzet van CMG in 2001 betrekking had op detacheringswerkzaamheden. Op grond hiervan vindt het hof dat het voldoende aannemelijk is dat de detacheringswerkzaamheden van CMG voldoen aan het hiervoor genoemde criterium en dat deze werkzaamheden worden verricht in het kader van de bedrijfsuitoefening van CMG.

De bonden wezen er op dat volgens het interne handboek van CMG de werkzaamheden dienen te worden uitgevoerd volgens de kwaliteitseisen van CMG. Het hof overweegt dat in de overeenkomsten van CMG vermeld staat dat de werkzaamheden van de consultant zullen worden uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van de opdrachtgever. Dit wijst er volgens het hof op dat de werkzaamheden worden uitgevoerd onder toezicht en leiding van de opdrachtgever.

Tot slot volgt het hof het standpunt van de CWI dat Bijlage B van het Ontslagbesluit in beginsel van toepassing is op de beoordeling van de ontslagaanvragen van CMG. De bonden worden in de proceskosten veroordeeld. Ze hebben geen cassatie ingesteld.

GEVOLGEN VOOR DE PRAKTIJK

Genoemde uitspraken zullen in beginsel tot gevolg hebben dat andere bedrijven dan uitzendbureaus, die werknemers ter beschikking stellen in het kader van beroep of bedrijf, eerder een beroep kunnen doen op Bijlage B van het Ontslagbesluit. Uit het arrest van het hof kan worden geconcludeerd dat het voor een beroep op deze Bijlage van belang is of het uitlenen geschiedt in het kader van de uitoefening van beroep of bedrijf in de zin van art. 7:690 BW. Bovendien is relevant of de uitzending of detachering een zodanig groot deel van de activiteiten van de onderneming uitmaakt dat de terbeschikkingstelling van arbeidskrachten deel uitmaakt van de bedrijfsuitoefening. Ten slotte is van belang of de werkzaamheden worden uitgevoerd onder toezicht en leiding van de opdrachtgever. Inmiddels heeft de regering naar aanleiding van bovenstaande uitspraken aan de Stichting van de Arbeid advies gevraagd met betrekking tot de al dan niet toepasselijkheid van Bijlage B van het Ontslagbesluit. ●

‘We gaan de strijd aan met iedereen die criminele netwerken adviseert en ondersteunt’

Michel Knapen
journalist

De bestrijding van financieel-economische criminaliteit is een van de taken van het nog jonge Landelijk Parket. Extra bevoegdheden hebben de ruim twintig officieren van Justitie echter niet. Ook advocaten die iets te nauwe banden onderhouden met de onderwereld, vallen onder de doelgroep van het Landelijk Parket, zegt hoofdofficier van Justitie Marc van Erve.

Justitie laat steeds nadrukkelijker haar tanden zien. Nadat minister Hirsch Ballin midden jaren negentig de strijd tegen de (georganiseerde) onderwereld hoog op zijn prioriteitenlijstje zet en nadat de commissie-Van Traa haar rapport over opsporingsmethoden publiceert, wordt in justitiekringen hard gewerkt om een organisatie op poten te zetten die de grote boeven daadwerkelijk kan aanpakken.

Een jonge loot aan die stam is het Landelijk Parket, opgericht op 1 juli 1999. Missie: de bestrijding van de georganiseerde misdaad – binnen en als het moet ook buiten Nederland. Bezetting: ruim twintig officieren van Justitie, dertig parketsecretarissen en beleidsmedewerkers en een kleine administratieve staf – niet buitensporig groot dus. Locatie: de Kop van Zuid in Rotterdam – handig, zo vlak bij de haven.

Volgens hoofdofficier mr. Marc van Erve heeft de ligging van het kantoor heeft dáár niets mee te maken. Wel heeft hij vanuit zijn kamer een fraai uitzicht over het water en de scheepvaart. ‘Omdat we in Rotterdam zijn gehuisvest, denken veel mensen – en ook advocaten – dat wij hetzelfde zijn als het Rotterdamse parket. Er is een groot

verschil: het parket doet jaarlijks 20.000 strafzaken, wij ‘slechts’ 75. Rotterdam is niet gekozen om de haven goed in de gaten te houden. Anders hadden we net zo goed Amsterdam als basis kunnen kiezen, omdat daar Schiphol ligt. Enkele jaren geleden werd hier een nieuw gebouw neergezet en kwam er ruimte beschikbaar voor het Landelijk Parket. Toeval dus.’

GEZAG

Het Landelijk Parket is een parket met een geheel eigen taak. Het voert het gezag over het Korps Landelijke Politiediensten, een politiekorps dat vóór 1999 nog geen eigen OM had. Onder het KLPD valt weer het Landelijk Recherche Team (LRT), één van de zeven ‘kern-teams’ (voorheen IRT’s) die Nederland rijk is. In de loop van 2003 zullen de kernteams opgaan in de Nationale Recherche, die – net zoals het LRT nu – onder het gezag van het Landelijk Parket komt te vallen (zie kader).

Andere taken van het Landelijk Parket liggen op het terrein van de internationale samenwerking. Van Erve: ‘We onderhouden de contacten met bijvoorbeeld Europol. Daarnaast kun je het Landelijk Parket zien als een brievenbus voor het buitenland: als buitenlandse politiediensten niet weten bij welk parket ze moeten zijn, kunnen ze dat ons vragen.’ Is geen enkel parket ‘bevoegd’, dan kan het Landelijk Parket altijd optreden als een ‘vangnetparket’.

Parallel aan de taken van het Landelijk Parket werken drie teams: het Team Operationele Taken ‘doet’ georganiseerde misdaad, fraude, internetcriminaliteit, oorlogsmisdrijven en getuigenbescherming. Het Team Internationale Taken richt zich op rechtshulp, internationale samenwerking en gegevensuitwisseling. Het Team Landelijke Taken houdt zich bezig met de bestrijding van het terrorisme, men-

Marc van Erve: 'Het parket doet jaarlijks 20.000 strafzaken, wij "slechts" 75'. Foto: Erik van der Burgt/Verbeeld.nl

sensmokkel en -handel, kinderpornografie en corruptie.

MOSLIMEXTREMISME

In tegenstelling tot de gewone parketten heeft het Landelijk Parket geen eigen rechtbank. 'Wij bestrijken geen eigen gebied, we hebben geen vast arrondissement. We hebben geheel Nederland als werkterrein', zegt Van Erve. Dat heeft alles te maken met het takenpakket van het LRT.

'Alle parketten en alle kernteams houden zich bezig met zware criminaliteit, maar het

LRT is gespecialiseerd in een bepaalde vorm van zware criminaliteit, de financieel-economische criminaliteit. We gaan de strijd aan met witwassers, handelaren in illegale goederen – drugs, wapens, sigaretten – en witboordenkartels.' Maar ook zogenoemde *facilitators* zijn doelwit van het Landelijk Parket. 'Dat zijn financieel adviseurs, documentenvervalsers, transporteurs en geldwisselaars, maar het kunnen ook advocaten zijn. Iedereen die criminele netwerken adviseert en ondersteunt.' Daarnaast richt het Landelijk Parket zich op andere zaken die

'van nationaal belang' zijn, zoals de HBO- en de bouwfraude, maar ook het moslimextremisme. 'Zaken die meerdere arrondissementen overstijgen.'

Het feit dat het Landelijk Parket afwijkende taken heeft, wil niet zeggen dat de officieren ook ruimere bevoegdheden hebben. 'Ons werk kunnen we goed uitvoeren met bestaande bevoegdheden en dwangmiddelen', zegt Van Erve. 'Zeker met de nieuwe bevoegdheden die in de Wet Bijzondere Opsporingsbevoegdheden staan. Wel geldt sinds de Wet BOB dat alle bevelen schriftelijk moeten worden gegeven. Begrijpelijk, bevelen moeten controleerbaar zijn. Dat heeft geleid tot een grote papierwinkel. Maar de toegenomen administratieve belasting heeft de opsporing niet gehinderd.'

Omdat de bevoegdheden die het Landelijk Parket inzet doorgaans zwaarder

'We moeten Amerikaanse collega's uitleggen dat we bepaalde bevoegdheden, die zij in Nederland zouden willen inzetten, niet mogen gebruiken'

LANDELIJK PARKET EN ADVOCATUUR

Over de relatie met de advocatuur: 'Wij liften mee met de afspraken die worden gemaakt tussen de Rotterdamse balie en het Rotterdamse parket'. Wil de balie contact met het Landelijk Parket, dan zegt hoofdofficier Van Erve daar geen nee tegen. Een goede relatie is van belang, omdat beide partijen – en elkaars natuurlijke tegenspelers – een gemeenschappelijk belang dienen: een goede rechtspleging. 'Daarbinnen heeft ieder een eigen verantwoordelijkheid en een eigen rol. De officier is op zoek naar de waarheid, een advocaat verdedigt de belangen van de verdachte. Daarom komt het voor dat een officier wel eens vrijspraak vraagt maar een advocaat nooit om een veroordeling.'

Advocaten, die het niet erg vinden een klein foutje te ontdekken in de dagvaarding, vindt Van Erve niet 'lastig'. 'Dan hadden wij maar beter ons best moeten doen. Het is echter wél lastig wanneer advocaten op het laatste moment een verzoek indienen om een zaak aan te houden of op het allerlaatst nog een getuige willen horen. Zij doen hun best voor hun cliënten en als ze dat recht door zee doen en volgens de regels der kunst is het geen enkel probleem.'

Geen enkel?

'Het is natuurlijk wel vervelend voor het OM als dat tot vrijspraak leidt. Dan zijn de drui- ven wel zuur.'

INTERCEPTIE

Mag de privacywetgeving af en toe een adequate opsporing in de weg staan, met de kennis van de officieren van Justitie die werkzaam zijn bij het Landelijk Parket, is volgens de hoofdofficier niets mis. De opmerking die de voorzitter van het College van Procureurs-Generaal, De Wijckersloot enkele jaren geleden maakte – in de strijd tegen de financiële criminaliteit wordt het OM gehinderd door kennis – geldt nadrukkelijk níét voor het Landelijk Parket, zegt Van Erve.

zijn, gelden strikte voorwaarden om ze te hanteren. Officieren van Justitie kunnen niet altijd naar eigen goeddunken een dwangmiddel inzetten. Soms moet daarvoor toestemming worden gevraagd aan het College van Procureurs-Generaal. De Centrale Toetsingscommissie (CTC) adviseert het College hierover. Zo kan alleen na tussenkomst van de CTC, waarvan Van Erve voorzitter is, worden overgegaan tot infiltratie en af luisteren. Geeft het College uiteindelijk toestemming, dan is alsnog een machtiging van de rechter-commissaris vereist.

Ondanks deze waarborgen mag de Nederlandse politie, vergeleken met het buitenland, relatief weinig, zegt Van Erve: 'We moeten Amerikaanse collega's wel eens uitleggen dat we bepaalde bevoegdheden, die zij in Nederland zouden willen inzetten, niet mogen gebruiken. Maar zelf zitten we niet klem omdat we die bevoegdheden niet hebben.'

BURGERINFILTRANT

Toch zou het wel eens handig zijn wanneer het Landelijk Parket méér bevoegdheden zou hebben, geeft Van Erve toe. 'Er is wel eens sprake geweest om een criminele burgerinfiltrant in te zetten. Ik zou me kunnen indenken dat we bijvoorbeeld bij terreuronderzoek gebruikmaken van zo'n figuur. Dat zou ik op prijs stellen. Maar dan alleen na een positief advies van de CTC, toestemming van het College én van de minister.'

Niet alleen strafvorderlijke kaders kunnen beperkend uitpakken voor de opsporing. Ook de privacywetgeving stelt eisen die

'Er is altijd een spanning tussen privacybescherming en het opsporingsbelang'

lastig kunnen zijn. Met name bij controlebevoegdheden werpt de privacy wel eens een dam op. Preventief fouilleren was daardoor onmogelijk, maar heeft inmiddels een wettelijke basis gekregen. Maar ook op andere fronten laat de bescherming van de privacy niet alles toe, zegt Van Erve. 'Je mag niet alles opslaan in gegevensbestanden. Wel gegevens van verdachten, maar niet altijd van potentiële verdachten. Als we iemand van Arabische komaf opsporen die vlieglessen aan het nemen is, kunnen we dat niet registreren. Overigens vindt de minister dat dat wel zou moeten kunnen. Er is altijd een spanning tussen privacybescherming en het opsporingsbelang. Zonder een Orwelliaanse situatie te creëren, is het mijn wens dat we meer armslag krijgen.'

'Bij de andere parketten kun je nog wel eens gebrek aan ervaring constateren, maar hier niet. Wij hebben voldoende expertise in huis.' Die wordt op peil gehouden met cursussen en jurisprudentielunches. Daarnaast geven de officieren ook college aan bijvoorbeeld de Rechercheschool.

Van Erve bereidt een les voor over interceptie, de juridische aspecten van het af luisteren. Wie daarna nog vragen heeft, kan deze stellen aan Lexpo, de helpdesk van het expertisecentrum van het Landelijk Parket. Dat biedt online advies aan officieren ('maar niet voor advocaten'). Dat alles is volgens Van Erve 'voldoende om de criminelen steeds een stap voor te blijven. Althans, dat proberen we. Ik zeg niet dat we nooit worden verrast'.

IN 2003 EEN NATIONALE RECHERCHE

Nederland telt zeven kernteams (voorheen: interregionale researcheteams), waarvan het Landelijk Recherche Team er één is. Het LRT valt onder het Korps Landelijke Politiediensten. Het College van Procureurs-Generaal heeft de kernteams een aantal aandachtsgebieden toegewezen: Oost-Europa, mensensmokkel, Zuid-Amerika, de Rotterdamse haven, Schiphol, synthetische drugs, Hollandse netwerken en criminele dienstverleners.

In 2003 worden de kernteams en het LRT samengevoegd tot de *Nationale Recherche*. Deze centrale opsporingsdienst wordt rechtstreeks aangestuurd door het Landelijk Parket. De bestrijding van de nationale en internationale zwaar georganiseerde misdaad is haar belangrijkste doel. De Nationale Recherche zal ook onderzoeken uitvoeren die van nationaal belang zijn en het zal complexe, internationale rechtshulpverzoeken afhandelen.

De meeste advocaten werken samen in een maatschap of een ander gemeenschappelijk verband. Dit betekent echter niet automatisch dat zij in deze vorm van samenwerking opgeleid of ervaren zijn. Daarom in het *Advocatenblad* enkele artikelen over het managen van een advocatenkantoor. In dit nummer deel 1.

Het managen van een advocatenkantoor

C. Dullaert en H.F.M. van de Griendt

Directeur van adviesbureau 'Advocatenkamer,'
resp. partner bij managementadviesbureau
Top Executive Care.

Advocaten zijn professionals, hoogopgeleid, autonoom en individualistisch. Juist die krachten maken het samenwerken in gemeenschapsverband niet gemakkelijk. Daar komt bij dat in de praktijk geldt: al doende leert men. Pas vanaf het moment van toetreding tot de maatschap leert men hoe het is om te functioneren als lid van de maatschap.

Vergeleken met het dagelijks werk kent het zijn van partner een aantal nieuwe dimensies: het dragen van verantwoordelijkheid voor het kantoor en de bedrijfsvoering, het nemen van gezamenlijke besluiten met de compagnons en het ontwikkelen van visie en strategie. In het traject naar de toetreding tot de maatschap wordt vaak onvoldoende stilgestaan bij de impact die het uitoefenen van deze taken en verantwoordelijkheden heeft. Vaak heeft de toetredende partner wel een businessplan gemaakt, maar wordt deze onvoldoende voorbereid op het functioneren als lid van de maatschap.

SAMENWERKINGSKLIMAAT EN COMMUNICATIE

Zoveel maten, zoveel persoonlijkheden, zoveel zienswijzen. Professionele dienstverlenende organisaties worstelen vaak met de spanning tussen het verlangen naar autonomie aan de ene kant, en de voordelen van een krachtig bestuur aan de andere kant.¹ Dat maakt de samenwerking in maatschapverband vaak lastig. Om effectief met elkaar samen te werken zijn afspraken nodig. Hoe

en welke afspraken worden gemaakt hangt vaak af van de grootte van een maatschap.

Als richtlijn zou het volgende kunnen gelden:

Een maatschap van twee advocaten heeft de zaken al op elkaar afgestemd tijdens hun dagelijkse ontmoetingen. Een maatschap van drie moet er al echt voor gaan zitten. Een maatschap van vijf moet na werktijd formeel gaan overleggen. Een maatschap bestaande uit zes advocaten moet daarbij ook een besluitenlijst bijhouden, want bijna altijd is er wel iemand niet aanwezig als gevolg van werk of vakantie. En een maatschap van tien heeft meer behoefte aan structuur en moet formeel vergaderen met een tevoren rondgestuurde agenda, heeft behoefte aan een voorzitter die structuur in vergaderingen brengt en kan niet meer in consensus beslissen. 2 Hoe groter de groep, hoe moeilijker het is consensus te bereiken en hoe meer voorbereiding en regie er nodig zijn voor adequate besluitvorming.

INEFFECTIEVE SAMENWERKING

Iedereen kent wel voorbeelden van ineffektieve samenwerking. In de volgende lijst een opsomming van de meest voorkomende maatschapperikelen:

- ▶ onduidelijkheid over taken en verantwoordelijkheden;
- ▶ onduidelijke, trage of geen besluitvorming;
- ▶ te veel of te weinig overleg, inefficiënte

vergaderingen;

- ▶ niet-nakomen van afspraken, geen voorbeeldgedrag;
- ▶ praten over elkaar, niet met elkaar;
- ▶ niet op de hoogte zijn van de ambities, kwaliteiten en zwakkere punten van de andere compagnons;
- ▶ irritaties en slechte verhoudingen;
- ▶ elkaar niet aanspreken op fouten en het niet-uitspreken van conflicten;
- ▶ het ontbreken van een gemeenschappelijke visie;
- ▶ niet luisteren naar elkaar;
- ▶ verschillende kampen in de maatschap;
- ▶ het missen van verantwoordelijkheidsgevoel;
- ▶ onduidelijke of geen prioriteiten stellen.

Om de samenwerking in de maatschap goed te laten verlopen dienen maten expliciet stil te staan bij de onderlinge samenwerking. Daarbij is het belangrijk dat onderscheid wordt gemaakt tussen zakelijke en relationele aspecten van samenwerking. De zakelijke aspecten zien op de structuur, procedures en zakelijke afspraken die nodig zijn voor een goede samenwerking. De relationele aspecten zien op de interpersoonlijke relaties en de omgang met elkaar³.

De zakelijke aspecten omvatten bijvoorbeeld de volgende onderwerpen:

- ▶ hoe is onze organisatiestructuur, wie is waarvoor verantwoordelijk?;

- ▶ wat zijn de missie en doelstelling van de maatschap?;
- ▶ wat zijn de gemeenschappelijke verwachtingen van de onderlinge samenwerking?;
- ▶ welke visie heeft de maatschap op de toekomstige praktijk?;
- ▶ welke bijdrage wordt van elk maatschapslid verwacht?;
- ▶ welke taken krijgt de voorzitter en het bestuur?;
- ▶ wat is de vergaderstructuur, hoe worden vergaderingen voorbereid, geleid en vastgesteld?;
- ▶ hoe is de besluitvorming?;
- ▶ hoe wordt de afhandeling van besluitvorming bewaakt?;
- ▶ hoe is de ondersteuning geregeld?

De relationele aspecten omvatten onder andere de volgende onderwerpen:

- ▶ hoe gaan we met elkaar om?;
- ▶ waar staan we voor, wat zijn onze normen en waarden?;
- ▶ welke overtuigingen liggen aan onze samenwerking ten grondslag?;
- ▶ hoe gaan we om met gemaakte fouten?;
- ▶ hoe belangrijk vinden we het geven van positieve feedback?;
- ▶ welke bijdrage levert eenieder aan een plezierig werkklimaat?;
- ▶ hoe spreken we elkaar aan op disfunctioneren?;
- ▶ wat is ieders persoonlijke bijdrage aan deze aspecten?

EEN PRAKTIJKVOORBEELD

Een maatschap van een middelgroot advocatenkantoor had de zakelijke aspecten goed op orde. Ze hadden een duidelijke visie, organisatiestructuur en taakverdeling. Op deze onderwerpen hadden ze zich al een aantal jaren intensief geconcentreerd. Toch waren de onderlinge sfeer in de maatschap en de interne communicatie niet optimaal. Dit leidde tot vertrek van een aantal partners en medewerkers met potentieel. Wat maakte dat het niet lukte als team te functioneren en een gemeenschappelijk gevoel te hebben, ondanks de duidelijke structuur en heldere afspraken?

Het duurde enige tijd voordat werd beslo-

ten een consultant in te schakelen om de maatschap te begeleiden. Reden hiervoor was dat de meerderheid van de maatschap het in eerste instantie te soft vond om over hun samenwerking en gemeenschappelijk gevoel te praten. Onder begeleiding van de deskundige, die eerst met iedere partner vertrouwelijke intakegesprekken had gevoerd, werd helder dat er onvoldoende aandacht was besteed aan de relationele aspecten. Door te hard bezig te zijn en te sturen op de zakelijke aspecten, waren een aantal compagnons het gemeenschappelijk gevoel kwijtgeraakt. Dit leidde tot spanningen in de interne verhoudingen.

Door onder begeleiding van een externe deskundige die de benodigde veiligheid bood en kaders schiep, expliciet over deze 'pijn' te praten, verbeterden de interne verhoudingen waardoor ervaren problemen beter konden worden uitgesproken. Dit leverde een verbetering van de sfeer in de maatschap op. Achteraf heeft men het praten over de samenwerking niet als soft beschouwd maar juist als helder en concreet.

DE MAATSCHAP ONDER DE LOEP

Voor het goed functioneren van de maatschap is het belangrijk dat aan genoemde dimensies expliciet aandacht wordt besteed. Indien slechts afspraken worden gemaakt over de zakelijke aspecten en er wordt geen aandacht besteed aan de relationele aspecten, dan loopt men het risico dat de structuur en afspraken in de praktijk niet zullen werken. En ook omgekeerd zullen afspraken over een prettige omgangsvorm en interpersoonlijke relaties verwateren als er geen heldere structuur is. Belangrijk is ook dat alle compagnons in dit proces worden betrokken. Professionals hebben ruimte en vrijheid nodig, en houden er niet van als er voor hen besloten wordt.

Voor elke maatschap is het daarom gezond om in elk geval eens per jaar het functioneren als maatschap onder de loep te nemen. Er zijn verschillende vormen waarin zo'n evaluatie kan plaatsvinden, maar belangrijk is dat aan beide dimensies aandacht wordt besteed. Een van de mogelijkheden is dat de maatschapsvoorzitter (of een of meerdere door de maatschap aangewezen

personen) eens per jaar alle individuele maten langsgaat met een aantal vragen op genoemde terreinen, om vervolgens gezamenlijk in de maatschap de verbeterpunten vast te stellen en acties uit te zetten. Uiteraard kan zo'n evaluatie ook gebeuren onder leiding van een onafhankelijke derde. Dat biedt vaak meer veiligheid, hetgeen, zeker als het de eerste keer is dat een maatschap overgaat tot een dergelijke evaluatie, van belang kan zijn.

Een evaluatie dient goed te worden voorbereid. Hierna volgt een checklist met punten waaraan tijdens de voorbereiding aandacht dient te worden besteed:

- ▶ reserveren tijd;
- ▶ opstellen relevante vragen⁴ en randvoorwaarden;
- ▶ informeren partners;
- ▶ interne communicatie (het 'verkopen' van het traject, melding aan de rest van de organisatie);
- ▶ vaststellen locatie (formele of informele omgeving);
- ▶ het waarborgen van veiligheid en vertrouwen;
- ▶ inventariseren te verwachten weerstand;
- ▶ inzicht geven in vervolgtraject;
- ▶ maken timetable en vaststellen bewaking daarvan.

Naast genoemde lijst is het ook erg belangrijk dat degene die de gesprekken voert zijn persoonlijke voorkeuren en irritatoren benoemt. Dat zorgt ervoor dat die persoon zonder vooroordelen aan de evaluatiegesprekken begint, en eigen defensiemechanismen worden onderdrukt.

Een van de kenmerken van professionals is dat zij altijd druk zijn met inhoudelijke werkzaamheden⁵. De cliënt gaat voor, en het organisatorisch belang moet vaak wijken voor het commercieel belang. Uiteraard is het zo dat een evaluatietraject op korte termijn een tijdsinvestering vraagt van alle partners, maar op langere termijn zal het tijd en daarmee productiviteit opleveren. Verwezen kan worden naar de lijst met maatschapperikelen die een negatief werkklimaat opleveren en in veel gevallen leiden tot een verlies aan productiviteit. De maatschap komt onder druk te staan en de gevolgen daarvan zijn vaak

zichtbaar doordat partners uittreden. Bovendien zullen deze druk en een negatief werkklimaat ook hun uitwerking hebben op de individuele partners. In het algemeen geldt dat mensen die onder druk werken hun kwaliteiten niet optimaal kunnen inzetten en derhalve niet optimaal kunnen bijdragen aan het advocatenkantoor.

Voor grotere kantoren die in secties of vakgroepen werken, kan het zinvol zijn om een evaluatie per sectie of praktijkgroep te doen.

GEZAMENLIJK PRIORITEITEN STELLEN

Indien de vragen goed gesteld worden, levert een inventarisatie niet alleen probleempunten op maar ook een duidelijk beeld van de positieve elementen van de organisatie. Met een evaluatie verkrijgt de maatschap derhalve een reële sterkte-zwakteanalyse.

Belangrijk is dat de maatschap zelf aan de hand van de uitkomsten prioriteiten gaat

bepalen. Het gaat erom dat de leden van de maatschap beslissen welke aspecten de komende periode moeten worden versterkt. Uiteraard dienen die prioriteiten wel reëel en haalbaar te zijn.

Er zijn diverse hulpmiddelen waarmee prioriteiten nader kunnen worden bepaald. Een middel is om alle maten een topdrie te laten maken van probleempunten die de hoogste prioriteit hebben. Vervolgens kan een gemeenschappelijke prioriteitenlijst worden opgesteld. Ook kan men ervoor kiezen dat iedereen de gehele lijst met probleempunten een cijfer geeft. De optelsom is dan de gemeenschappelijke prioriteitenlijst. Indien een prioriteitenlijst het product is van de gehele maatschap is de kans het grootst dat de individuele maten zich committeren aan de vervolgcacties die naar aanleiding daarvan dienen te worden afgesproken.

EVALUEREN

Goed samenwerken in maatschapverband is geen automatisme. Advocatenkantoren worstelen vaak met de spanning tussen het verlangen naar autonomie van de compagnons aan de ene kant en de voordelen van een krachtig bestuur aan de andere kant. Om de samenwerking in de maatschap goed te laten verlopen dient expliciet stil te worden gestaan bij de onderlinge samenwerking. Daarbij dient onderscheid te worden gemaakt tussen zakelijke aspecten en relationele aspecten. Het is belangrijk om van tijd tot tijd het functioneren van de maatschap te evalueren om zo een beeld te krijgen van de sterke en de zwakke punten van de maatschap. Vervolgens is het belangrijk dat de maatschap gezamenlijk prioriteiten bepaalt en beslist welke aspecten de komende periode versterkt moet worden. ●

NOTEN

- 1 David Maister, *Management van een professionele organisatie* (ISBN 90 526 1271 4), pag. 327.
- 2 Dr. J.H.B. de Bruijn, drs. C.C. van Beek, prof. dr. M.C.D.P. Weggeman, *Basic Management voor medici* (ISBN 90 313 2279 4), pag. 127.
- 3 Gerrit Damhuis/Kiki Lombarts, *Het managen van de maatschap* (ISBN 90 801701 6 X), pag. 19 e.v.
- 4 In het boek *Managen van de maatschap* van Gerrit Damhuis en Kiki Lombarts, pag. 22 e.v. is een vragenlijst opgenomen die als hulpmiddel kan worden gebruikt om een quick scan van het maatschapfunctioneren te maken en de gezamenlijke prioritering vast te stellen. Dit boek handelt over medische maatschappen maar de quick scan is met een kleine aanpassing ook zeer goed bruikbaar voor advocatenmaatschappen.
- 5 David Maister stelt in zijn boeken over professionele organisaties zoals *Management van professionele organisaties*, *True Professionalism* (ISBN 06 848 3466 9), en *Professionals & Leidinggeven* (samen met Patrick McKenna) (ISBN 90 526 429 6) uitgebreid het gedrag en typering van professionals aan de orde.

(advertentie)

Maatgevende vacatures
www.advocatenwerk.nl

HV&PARTNERS
VOOR JURISTEN, VAST OF INTERIM

 TEL 010 - 2400605

TOGA'S
Fa. G.J. Rhebergen
specialisten sinds 1894

Maatregelen na telefonische afspraak

Na ook advocatenlogs in standaardmaten!
Compleet met 2 beffen à € 675, (incl. BTW)

Amstelwijk 18 E
1074 HR Amsterdam
Tel./fax: 020 6629514

Beffen uit voorraad leverbaar

HOWREY SIMON ARNOLD & WHITE, LLP AMSTERDAM

ADVOCATEN (STAGIAIRES, MEDEWERKERS)

Howrey Simon Arnold & White, LLP, one of the world's leading law practices in competition, intellectual property law and global litigation has opened an office in Amsterdam. Well established in the United States, London and Brussels, the Amsterdam office, headed by internationally recognized IP litigators Willem Hoymg and Bart van den Broek, focuses on European IP litigation (including patents, trademarks, copyright and trade secrets).

The firm seeks to put together a first class team of IP lawyers in Amsterdam and offers an extensive range of training and support in Europe and in the United States. If you are interested in IP litigation and thrive in a fast-paced, demanding environment, please contact Marina van Goor (marina.van.goor@tmp.com) or Inke Blatter (inke.blatter@tmp.com) at TMP Legal FlexForce, Amsteldijk 194, 1079 LK Amsterdam, telephone number 020 471 1111.

AMSTERDAM BRUSSELS CHICAGO HOUSTON IRVINE LONDON
LOS ANGELES MENLO PARK SAN FRANCISCO WASHINGTON, DC

FOCUS ON LITIGATION, IP AND COMPETITION • HOWREY.COM

mrs. S.L.J. Janssen en G.P. Hamer
advocaten te Amsterdam¹

Met de groeiende mate van organisatie in de criminaliteit, met name in de drugshandel, is er de laatste jaren op strafprocesrechtelijk gebied sprake geweest van een zekere schaalvergroting. In de zogenaamde ‘megazaken’ worden meerdere verdachten (allen bijgestaan door advocaten) tegelijkertijd berecht voor hetzelfde feitencomplex, dat over het algemeen meerdere misdrijven beslaat. Om een en ander in goede banen te leiden zijn de rechtbanken overgegaan tot het houden van zogenaamde ‘regiezittingen’, waarop wordt besproken welke getuigen en/of deskundigen worden gehoord, wat de zittingsdata zullen zijn en waarin eventuele andere wensen van OM en verdediging aan bod komen.

De regiezittingen zijn niet speciaal wettelijk geregeld en zijn dus voor wat betreft richtlijnen en uitgangspunten voor een groot deel afhankelijk van de jurisprudentie. De algemene bepalingen voor het onderzoek ter zitting (Titel V en VI van Boek 2 Strafvordering) zijn van toepassing. Een regiezitting onderscheidt zich, met andere woorden, wettelijk gezien op geen enkele wijze van de ‘gewone’ zitting. Dit gebrek aan een wettelijke status leidt tot een aantal problemen. Besproken zullen worden het oproepen van getuigen en de afwezige verdachte.

IN DE WAR

Art. 263 Sv bepaalt dat de verdediging eventuele getuigen a decharge ten minste drie dagen vóór de zitting dient door te geven aan de OvJ. Bij de vraag of de officier tot oproeping over dient te gaan is het criterium of de verdediging redelijkerwijs geschaad is (‘schaad-criterium’) bij het níét horen van de opgegeven getuigen.

In megastrafzaken wordt op een regiezitting gepland hoe het proces zal verlopen. Probleem is dat de verdediging niet maanden van tevoren kan bepalen welke getuigen en deskundigen noodzakelijk zijn. In januari besliste de Hoge Raad over het toe te passen criterium voor het oproepen van getuigen ná een regiezitting.² Een analyse en een reeks alternatieven.

Is de zitting eenmaal begonnen, of is de termijn verstreken, dan kan de verdediging nog wel getuigen oproepen of meenemen, maar bepaalt de rechtbank aan de hand van het noodzakelijkheids criterium van art. 315 Sv (‘is het horen noodzakelijk?’) of de getuigen gehoord zullen worden. Dat dit een zwaardere toets is dan het hiervoor genoemde art. 263 moge duidelijk zijn.

In het bovenstaande onderscheid zit de kern van de uitspraak in deze zaak én een van de grootste problemen bij de regiezittingen. Immers, nu de wet geen speciale wettelijke regeling kent zal de verdediging, om binnen

nog dan anders – laveren tussen het Scylla van de procesefficiency en het Charybdis van de verdedigingsbelangen.

ONDERBREKEN

Er is echter wel een speciaal artikel voor het tussentijds oproepen van getuigen, te weten art. 321 Sv. Deze bepaling verwijst naar art. 263 Sv en schrijft dus ook het schaad-criterium voor wanneer het onderzoek ter zitting na een schorsing wordt heropend en de zaak wordt voortgezet. De regiezitting was met andere woorden al vanaf het begin gedoemd zijn organiserende functie niet te kunnen vervullen. In

De regie uit handen

het ‘soepelere’ criterium te vallen, de getuigen drie dagen voor aanvang van de regiezitting moeten doorgeven aangezien het onderzoek ter zitting daarmee formeel gezien zijn aanvang neemt.³ Probleem is echter dat tussen de regiezitting en de slotpleidooien vaak vele maanden kunnen zitten, met name als gevolg van capaciteitsproblemen bij de rechtbanken en hoven. De verdediging kan vaak moeilijk voorzien of in al die maanden zich toch nog nieuwe getuigen en onderzoekswensen aandienen. Aan de andere kant heeft het houden van een regiezitting weinig zin als in de verdere loop van het proces de verdediging onbepaald nieuwe wensen naar voren kan brengen en daarmee de overeengekomen planning naar believen in de war kan sturen. Voor de rechters is het – meer

de praktijk werd hieraan verbazend weinig aandacht besteed, wellicht mede als gevolg van het gegeven dat de rechter het onderzoek ook kan onderbreken in plaats van te schorsen (art. 277 Sv). Het feit dat een onderbreking in principe van korte duur dient te zijn en in elk geval korter dient te duren dan één maand⁴ werd dan stilzwijgend gepasseerd, waarmee art. 321 Sv buiten toepassing bleef en het noodzakelijkheids criterium van art. 315 Sv kon worden toegepast. Tegen de keuze van een rechter om te schorsen of te onderbreken staat geen apart rechtsmiddel open.

In het genoemde arrest van 14 januari 2003 maakt de HR in elk geval duidelijk dat wanneer er wel *geschorst* wordt er van toepassing van het noodzakelijkheids criterium geen sprake kan zijn. Nergens uit de wet of de wetsgeschiedenis blijkt immers dat de wetgever na een schorsing een ander regime in het leven heeft willen roepen dan vóór het onderzoek ter zitting geldt, aldus de HR. Het arrest van het Hof Arnhem, waarin op grond van het niet-blijken van de

Een regiezitting heeft weinig zin als de verdediging later onbepaald nieuwe wensen naar voren kan brengen

De HR maakt duidelijk dat wanneer er geschorst wordt het noodzakelijkheids criterium niet kan worden toegepast

noodzaak tot horen, het verzoek getuigen op te roepen werd afgewezen, wordt door de HR vernietigd, aangezien dus gewoon het schaad-criterium van art. 263 had moeten worden toegepast. Ook A-G mr. Vellinga concludeert dat het arrest van het hof niet in stand kan blijven, zij het bijna hoorbaar knarsetandend. In zijn conclusie wijst hij op het hiervoor al aangestipte punt dat de wet in haar huidige vorm aan een efficiënte regiezitting in de weg staat. Hij stelt dat art. 321 Sv zou moeten worden geschrapt aangezien, zoals hij stelt, er toch moeilijk bezwaar tegen kan bestaan 'dat de wet zo wordt ingericht dat OM en verdediging hun zaak op het moment dat een regiezitting wordt gehouden voor elkaar hebben'.⁵

VERSTEK

Een tweede probleem met de regiezitting is zoals gezegd de verstekregeling. Aangezien de verdachte en zijn raadsman over het algemeen op de hoogte zijn van het feit dat er een regiezitting zal worden gehouden, en er dus van een inhoudelijke behandeling geen sprake zal zijn, komt de verdachte vaak niet opdagen. Tenzij de raadsman aanwezig én uitdrukkelijk gevolmachtigd is zal de rechter in zo'n geval verstek moeten verlenen. Komt de verdachte dan vervolgens bij de voortzetting van het onderzoek

wél opdagen bepaalt art. 280 lid 3 dat het verstek vervallen dient te worden verklaard en dat het onderzoek opnieuw aan dient te vangen. In beginsel begint de zaak daarmee opnieuw, wat natuurlijk nou juist niet de bedoeling was van de regiezitting.

Daarbij heeft deze regeling tot gevolg dat onderbreken niet mogelijk is maar er geschorst móét worden, waarmee het soepele schaad-criterium van art. 321 van toepassing is en de regiezitting dus ook daarom nog eens weinig functioneel zal zijn. Sommige rechters zijn met het oog op het bovenstaande dan ook geneigd bij een regiezitting de verstekvraag maar geheel achterwege te laten.

NOVUM

Het moge duidelijk zijn dat de beschreven situatie vanuit een rechtsstatelijk perspectief onwenselijk is.⁶ Zoals Vellinga al aangeeft is het aan de wetgever om duidelijkheid hierover te verschaffen. Het geheel schrappen van art. 321 Sv lijkt ons daarbij niet de juiste weg, nu dit artikel buiten de problematiek zoals die bij de regiezitting speelt nog wel degelijk een belangrijke functie kan vervullen, en het onderomstandigheden niet redelijk is het schaad-criterium van art. 263 Sv te laten vallen voor het noodzakelijkheids criterium. Te denken valt

dan bijvoorbeeld aan een schorsing voor onbepaalde tijd die zich voor kan doen wanneer een verdachte zich niet in voorlopige hechtenis bevindt. Verdachte en verdediging mogen in zo'n geval niet de dupe worden van de schorsing, zeker nu het in een dergelijk geval een aanzienlijke tijd kan duren voor de zaak weer ter zitting komt.

Er zijn echter voldoende alternatieven te bedenken: zo zou men een novum-achtige regeling kunnen opnemen waarbij de vraag of later opgegeven getuigen volgens het schaad-criterium of het noodzakelijkheids criterium dienen te worden beoordeeld, kan worden beantwoord door te bezien in hoeverre het verzoek het gevolg is van nieuwe gegevens die ten tijde van de regiezitting nog niet bij de verdediging bekend waren.⁷ Of er zou een aparte regeling kunnen worden opgenomen die de regiezitting onderscheidt van het reguliere onderzoek ter zitting, of een regeling die de regiezitting zelfs een raadkamer-karakter geeft.⁸

WEL ZO MAKKELIJK?

Ten slotte: voor strafpleiters is de nu ontstane situatie natuurlijk wel zo gemakkelijk. Het gedegen voorbereiden van een zaak in de wetenschap dat er eerst nog een regiezitting zal komen is nu immers niet strikt noodzakelijk. Het verzoek om getuigen en deskundigen zal net als vóór de regiezitting aan de hand van het schaad-criterium worden beoordeeld. Aan de andere kant echter is ook de strafrechtadvocaat uiteindelijk gebaat bij een duidelijke en efficiënte rechtspleging. De beurt is niet langer aan de rechter; de wetgever is nu aan zet.

NOTEN

- 1 Advocaten bij Cleerdin & Hamer Advocaten.
- 2 HR 14/01/2003, LJN-nummer AE8800, Zaaknr. 0141/02, te vinden op www.rechtspraak.nl
- 3 Eenzelfde problematiek doet zich immers strikt genomen ook voor bij de pro forma zittingen, al wordt daar door officier en rechter in het algemeen niet zo moeilijk gedaan.
- 4 Wöretshofer in *Tekst en Commentaar Strafvordering*, Cleiren & Nijboer 2001, Kluwer Deventer.
- 5 Overweging 13, Conclusie Vellinga 8 oktober 2002.

- 6 Het streng geformuleerde formeelrechtelijk legaliteitsbeginsel van art. 1 Sv, 'strafvordering heeft alleen plaats op de wijze bij de wet voorzien', verhoudt zich dan ook niet met de beschreven situatie.
- 7 Zie voor eenzelfde keuze het Interim-rapport van de Commissie Verbetervoorstellen van de Raad voor de rechtspraak van 23 december 2002 onder punt 10, te vinden bij de rubriek actualiteiten van 29 januari 2003 op www.rechtspraak.nl

- 8 Waarbij dan wel voorzien moet worden in een rechtsmiddel tegen de daar te nemen beslissingen; blijft dit achterwege dan kan geen hoger beroep worden aangetekend tegen de ter regiezitting genomen beslissingen (art. 445 Sv) en dát is natuurlijk nou ook weer niet de bedoeling.

Arrestatie advocaten Mullah Krekar

‘Justitiële autoriteiten ontkenden legitiem belang van rechtsbijstand’

Taru Spronken

advocaat en hoogleraar te Maastricht¹

Bij de uitzetting van Mullah Krekar werden zijn advocaten op Schiphol ruw gearresteerd. Taru Spronken vertelt wat er precies is gebeurd en zet uiteen waarom dit een schandelijk incident is. Ook de Orde moet een krachtig protest laten horen want ‘dit soort incidenten treft het recht op rechtsbijstand en onze vakbroeders’.

Op 13 januari 2003 zijn de advocaten mr. V.L. Koppe en zijn kantoorgenoot mr. M. Strooij door de Koninklijke Marechaussee aangehouden op Schiphol, terwijl zij rechtsbijstand verleenden aan hun cliënt Faraj Ahmad, ook Mullah Krekar genoemd, die op diezelfde avond zou worden uitgezet naar Noorwegen. Zowel de Nederlandse Vereniging van Strafrechtadvocaten (NVSA) en de Vereniging Asieladvocaten en -Juristen Nederland (VAJN) hebben hun ernstige verontrusting uitgesproken over de wijze waarop de betrokken raadslieden na aankomst op Schiphol door de justitiële autoriteiten zijn behandeld.

Het meest schokkende aan de gebeurtenissen is de volslagen ontkenning bij de justitiële autoriteiten dat het verlenen van rechtsbijstand een legitiem belang is, waarvoor een overheid waarborgen moet bieden. Het arresteren en vervolgens weigeren van rechtsbijstand aan deze advocaten zelf doet denken aan praktijken in landen waarvoor de organisatie Advocaten voor Advocaten in het leven is geroepen.²

OP SCHIPHOL

Op 13 januari 2003 hebben Koppe en Strooij zich naar Schiphol begeven, nadat zij omstreeks 17.30 uur door het parket van de Rechtbank Haarlem waren gewaarschuwd dat het uitleveringsverzoek van Jordanië door de minister van Justitie was afgewezen en hun cliënt naar Noorwegen zou worden uitgezet. Zij

zijn door de Koninklijke Marechaussee in de gelegenheid gesteld om met hun cliënt te overleggen in een busje dat voor het vliegtuig stond geparkeerd waarmee hun cliënt zou worden uitgezet. Daar is ter plekke een asielaanvraag ingediend, die vrijwel terstond is afgewezen. Vervolgens is aan de raadslieden medegedeeld dat tot daadwerkelijke uitzetting zou worden overgegaan. De raadslieden waren van oordeel dat een uitzetting evident onrechtmatig was, in de eerste plaats omdat er (mogelijk) sprake was van een verkapte uitlevering, nu door de minister van Justitie zelf was medegedeeld dat hun cliënt in Noorwegen strafrechtelijk zou worden vervolgd en de voorgeschreven uitleveringsprocedure niet was gevolgd, ten tweede omdat de afwijzing van de asielaanvraag in strijd met de voorschriften van de Vreemdelingenwet had plaatsgevonden en hun cliënt in elk geval de gelegenheid diende te worden geboden om rechtsmiddelen aan te wenden om zijn uitzetting te voorkomen.

Koppe en Strooij hebben dit standpunt aan de aanwezige justitiële autoriteiten, waaronder het hoofd van de IND Schiphol, medegedeeld. Desalniettemin werden zij gesommeerd het busje waarin hun cliënt zich bevond te verlaten. Toen zij dit weigerden omdat zij hun cliënt verdere rechtsbijstand wilden verlenen naar aanleiding van de ontstane situatie, werd aan hen een bevel gegeven het busje te verlaten, waaraan zij weigerden te voldoen. Daarop zijn zij met geweld uit het busje getrokken waarbij de arm van Koppe op zijn rug werd gedraaid en op Strooij een pijnlijke polsgreep werd toegepast. Vervolgens werden zij aangehouden wegens verdenking van overtreding van art. 184 Sr.

De kantoorgenoten van Koppe en Strooij, die zich als hun raadslieden hadden gesteld en naar Schiphol waren gekomen om hen bijstand te verlenen, werd de toegang tot Koppe en Strooij ontzegd gedurende de gehele periode (van 21.00 tot 00.30 uur) dat zij aangehouden waren.

TEGEN PRINCIPES VAN RECHTSSTAAT

In een brief van 17 januari 2003 schrijft de NVSA aan de Minister

*Mullah Krekar arriveerde op
13 januari jl. in Noorwegen.
EPA Photo Scanpix NO /
Richardson, Tor jk MS*

President dat zij voormelde gang van zaken ronduit schokkend acht en in flagrante strijd met de uitgangspunten van een democratische rechtsstaat die Nederland pretendeert te zijn: 'Een van de essentialia van de rechtsstaat is dat de overheid faciliteiten en garanties biedt voor het verlenen van effectieve rechtsbijstand, waaronder begrepen het recht om vertrouwelijk overleg te hebben met een advocaat. Deze waarborg is niet alleen vastgelegd in onze nationale (grond)wetgeving maar ook in (de jurisprudentie naar aanleiding van) internationale mensenrechtenverdragen zoals het EVRM en het IVBPR. In het bijzonder kan in dit verband worden verwezen naar de VN-resolutie, Basic Principles on the Role of Lawyers van 1990, waarin benadrukt wordt dat de overheid ervoor moet instaan dat advocaten niet het slachtoffer worden van, of bedreigd worden met strafrechtelijke vervolging of andere sancties als zij hun werk verrichten overeenkomstig de voor de beroepsuitoefening erkende maatstaven en gedragsnormen.'

De NVSA stelt dat in casu betrokken raadslieden niet alleen *de facto*

niet in staat zijn gesteld rechtsbijstand te verlenen, maar vervolgens ook nog op een gewelddadige wijze zijn aangehouden en aan hen zelf op hun beurt rechtsbijstand is onthouden. Dit is volgens de NVSA een praktijk die doet denken aan die van totalitaire regimes en de NVSA verzet zich met klem tegen deze gang van zaken.

Ook de VAJN schrijft in een brief van 23 januari 2003 aan de minister van Justitie dat een asielerzoek volgens de normale procedureregels dient te worden behandeld en dat de gang van zaken op Schiphol op 13 januari 2003 des te meer verontrustend is nu de betrokken advocaten is belet verdere rechtsbijstand te verlenen en zij zelfs zijn gearresteerd. Volgens de VAJN riekt dit naar een overheid

Dat de advocaten rechtsbijstand konden verlenen noch krijgen, en op gewelddadige wijze werden aangehouden, doet denken aan totalitaire regimes

die kost wat kost zijn zin wil doordrijven wegens politiek/diplomatieke motieven en daartoe de normale regelgeving opzij zet, zoals China dat doet met Noord-Koreanen.

AFWIJZING AANVRAAG ONRECHTMATIG

Dat Koppe en Strooij terecht van mening waren dat de wijze waarop de asielaanvraag van Mullah Krekar werd afgewezen onrechtmatig was, is inmiddels bevestigd in een uitspraak (voorlopige voorziening) van de vreemdelingenkamer van de Rechtbank Den Haag d.d. 31 januari 2003 (AWB 03/3048 BEPTDN), waarvan de volgende passages hier van belang zijn: '5. De rechtbank stelt vervolgens voorop dat in het bestuursrecht respect voor en toepassing van de wet norm zijn. Dit laat echter onverlet dat (ook) het bestuursrecht de figuur kent dat in zeer bijzondere gevallen strikte toepassing van dwingendrechtelijke bepalingen achterwege dient te blijven, als die toepassing in die mate in strijd zou komen met het ongeschreven recht, dat zij op grond daarvan geen rechtsplicht meer kan zijn.

6. De rechtbank ziet echter niet, dat in casu sprake is van een zodanig bijzonder geval, dat strikte toepassing van dwingendrechtelijke voorschriften geen rechtsplicht kan zijn.'

Vervolgens gaat de rechtbank in op het verweer van de Staat dat er bij de asielaanvraag sprake zou zijn van misbruik van recht of bevoegdheden. Hierover overweegt de rechtbank als volgt:

'11. (...) Aan gemachtigden van verzoeker werd eerst op de 13e januari om 17.30 uur feitelijk duidelijk dat het uitleveringstraject waar het de Staat der Nederlanden betrof, was afgelopen. En niet alleen dat; tevens werd duidelijk dat de uitzetting van verzoeker aanstaande was. Dat verzoeker en zijn gemachtigden zich op de 13e januari overvallen voelden, en vervolgens grepen naar het wettige middel van het doen van een aanvraag om de uitzetting af te wenden, is voorstelbaar. Onder die omstandigheden zal de conclusie dat er sprake is van misbruik van recht of bevoegdheid door verzoeker slechts houdbaar zijn wanneer de verwijten die verzoeker maakt aan de Nederlandse Staat, onjuist of niet terzake doende zijn. Dat daarvan sprake is, is gesteld noch gebleken. In dit verband wijst de rechtbank er nog op, dat verzoeker zich gedurende een periode van meer dan vier maanden in de macht van de Nederlandse Staat bevond, die de regie voerde over de positie van verzoeker. Dat roept extra de vraag op, of een tijdige voorafgaande mededeling van de aanstaande uitzetting aan (de gemachtigden van) verzoeker niet mogelijk was.'

VERKAPTE UITLEVERING

Inmiddels lijkt de IND te hebben ingezien dat er op 13 januari 2003 onjuist is gehandeld. Gelet op de behandeling ten gronde door de Vreemdelingenkamer van de asielaanvraag van Mullah Krekar op 26 februari 2003, is de IND op 21 februari 2003 naar Oslo afgereisd voor het gehoor van Mullah Krekar. Advocaat Strooij kon daarbij aanwezig zijn. Zijn reis- en verblijfkosten zijn door de staat vergoed. Overigens

In tijden waarbij legitieme belangen van burgers in het gedrang komen door het politieke klimaat rondom terrorismebestrijding, moet de advocatuur ruggengraat tonen

was tevoren op 20 februari 2003 bekend geworden dat Noorwegen de asielsstatus van Mullah Krekar had ingetrokken en voornemens was hem uit te zetten naar Noord-Irak.

Ook de kwestie van verkapte uitlevering – zeker zo belangrijk als de asielskwestie – blijft spelen. In Noorwegen aangekomen werd Mullah Krekar geconfronteerd met een strafrechtelijke vervolging in het kader waarvan hij inmiddels vele malen door de politie en geheime dienst als verdachte is verhoord. Dit in verband met de Amerikaanse vermoedens dat hij bezig zou zijn met het opzetten van een militaire organisatie buiten Noorwegen die banden zou hebben met Bin Laden en Saddam Hussein. Gelet op de uitlatingen van Donner in de media vlak voor de uitzetting van Krekar naar Noorwegen, namelijk dat hij van de Noorse autoriteiten de garantie had gekregen dat Krekar daar zou worden gearresteerd en strafrechtelijk zou worden vervolgd, moet hij geweten hebben dat hier sprake was van verkapte uitlevering.

WIJSHEID

Intussen laten de betrokken advocaten de wijze waarop zij op 13 januari 2003 op Schiphol zijn bejegend niet rusten. Zij hebben de minister van Justitie om opheldering gevraagd en de Ombudsman heeft op hun verzoek een onderzoek ingesteld naar het handelen van de Koninklijke Marechaussee.

Op 23 januari 2003 bericht de directeur-generaal Internationale Aangelegenheden en Vreemdelingenzaken namens de minister van Justitie aan het kantoor van Koppe en Strooij, dat zij zijn aangehouden op grond van overtreding van art. 184 Sr wegens het niet-voldoen aan het door een ambtenaar van Koninklijke Marechaussee gegeven ambtelijk bevel om het voertuig waarin zij zich bevonden te verlaten. Daardoor zouden zij ambtenaren van de Marechaussee hebben belemmerd in het uitoefenen van hun taken, namelijk het verzorgen van de uitzetting van Mullah Krekar. Voor verdere informatie over de strafrechtelijke vervolging worden de advocaten verwezen naar het OM te Haarlem.

Wat de weigering betreft om de kantoorgenoten tot de gearresteerde advocaten als raadslieden toe te laten, wordt namens de minister geschreven dat Koppe en Strooij na aanhouding ex art. 184 Wetboek van Strafrecht zijn voorgeleid aan de dienstdoende hulpofficier van justitie. Vervolgens zijn zij – afzonderlijk – kort verhoord. Mede gezien de aard van de overtreding is van een

inverzekeringstelling geen sprake geweest zodat voor het in kennis stellen van een raadsman geen reden is geweest. Volgens de minister heeft Koppe noch Strooij op enig moment tijdens dit ‘oponhoud’ om de bijstand van een raadsman gevraagd.³

Koppe en Strooij hebben de hoofdofficier van justitie te Haarlem verzocht om de tegen hen aanhangige strafzaak op code o1 (ten onrechte aangemerkt als verdachte) te seponeren, maar hebben hier nog geen bericht op gehad. Wel is door de IND een klacht ingediend tegen Koppe en Strooij bij de Amsterdamse deken, omdat zij zich op 13 januari 2003 onbehoorlijk of onnodig grievend zouden hebben uitgelaten jegens medewerkers van de IND. De Amsterdamse deken heeft de IND inmiddels gevraagd of het niet ‘van bestuurlijke wijsheid’ zou getuigen de klachten in te trekken nu de emoties op 13 januari 2003 hoog waren opgelopen doordat aan Krekar het recht op een asielsprocedure, naar het oordeel van de rechtbank ten onrechte, werd onthouden.

RUGGENGRAAT

Het is nog niet duidelijk welke actie de Orde van Advocaten heeft ondernomen om te protesteren tegen voormelde gebeurtenissen. Een officieel protest zou zeker op zijn plaats zijn. Juist in tijden waarbij legitieme belangen van burgers in het gedrang komen door het politieke klimaat dat inmiddels rondom terrorismebestrijding heerst, moet de advocatuur ruggengraat tonen. Er mag toch niet de andere kant op worden gekeken als de overheid zich niet meer aan zijn eigen regels houdt en daarbij fundamentele rechten schendt? Is het niet juist een taak van de advocatuur hier stelling te nemen? De wijze waarop het ministerie van Justitie, met name de minister van Justitie Donner persoonlijk, in de zaak van Mullah Krekar heeft gehandeld, kan niet als een kleinigheid worden afgedaan.

Dr. Alette Smeulers, op 31 januari jl. gepromoveerd op het thema van uitlevering en mensenrechten⁴ zei op 7 februari 2003 in *Trouw* dat het handelen van Donner in deze zaak in strijd is met de Grondwet. Het is beangstigend dat advocaten die dit soort handelen proberen te voorkomen, vervolgens zelf worden gearresteerd.

ALLEEN MET SCHAAMTE

Wij mogen het niet alleen laten bij de hoop dat de arrestatie van Koppe en Strooij tot een van de incidenten zal gaan behoren waaraan de Nederlandse rechtsstaat alleen nog maar met schaamte kan terugdenken. Nu dit soort incidenten het recht op rechtsbijstand en onze vakbroeders treft, moeten wij dit als Orde aan de grote klok hangen.

NOTEN

- 1 In 2001 promoveerde zij op het proefschrift: *Verdediging. Een onderzoek naar de normering van het optreden van advocaten in strafzaken*, Gouda Quint, Arnhem.
- 2 Deze bijdrage is een geactualiseerd redactioneel uit de Nieuwsbrief Strafrecht van 13 februari 2003.
- 3 De weigering om kantoorgenoten die zich als raadslieden hadden gesteld tot Koppe en Strooij toe te laten is volgens mij ook onrechtmatig. Zie

Hof Den Haag 18 mei 1995, NJ 1996, 226 waarin in een soortgelijke situatie uitgemaakt dat indien een advocaat, die door derden is aangezocht, zich bij de politie meldt, het beginsel van fair play met zich brengt dat de verdachte in de gelegenheid wordt gesteld desbetreffende advocaat te spreken en hem als raadsman te kiezen. Ook in dit geval had de advocaat zich gemeld voordat de verdachte in verzekering was gesteld.

- 4 Alette Smeulers, In staat van uitlevering. ‘Houden uitleveringsrechters in Nederland, Duitsland en de Verenigde Staten voldoende rekening met het proces en de behandeling die de opgeëiste persoon in de verzoekende staat na uitlevering te wachten staan?’, *Intersentia* 2003.

RECHTER JAN VAN DER DOES

De orde van mr. Knibbe

DE ENTREE van mr. Knibbe is onzichtbaar. Ik kijk op uit mijn stukken, en daar staat hij. De witte bef keurig in de vouw, en het schaarse haar recht in de scheiding. Er is niets aan zijn verschijning waar het oog aan blijft hechten. Een glad en rond gezicht met samengeknepen lippen, bleke vingers – alsof alles samenspannt om hem af te wijzen.

Zijn bescheiden verschijning staat in geen verhouding tot zijn opvallende werkdrift. Hij is nauwkeurig, grenzend aan perfectionistisch. Wie hem observeert ziet een man die voortdurend op zijn hoede is. Zijn beheerste optreden onderstreept hij door zo nu en dan een glas water tegen het licht te houden.

Hij komt het meest tot zijn recht bij ingewikkelde fraudezaken. Regelmatig, als na een huiszoeking bij een zakenman een vrachtwagen met dossiers is afgevoerd, volgt kort daarop een éénregelig briefje dat mr. Knibbe als raadsman zal optreden.

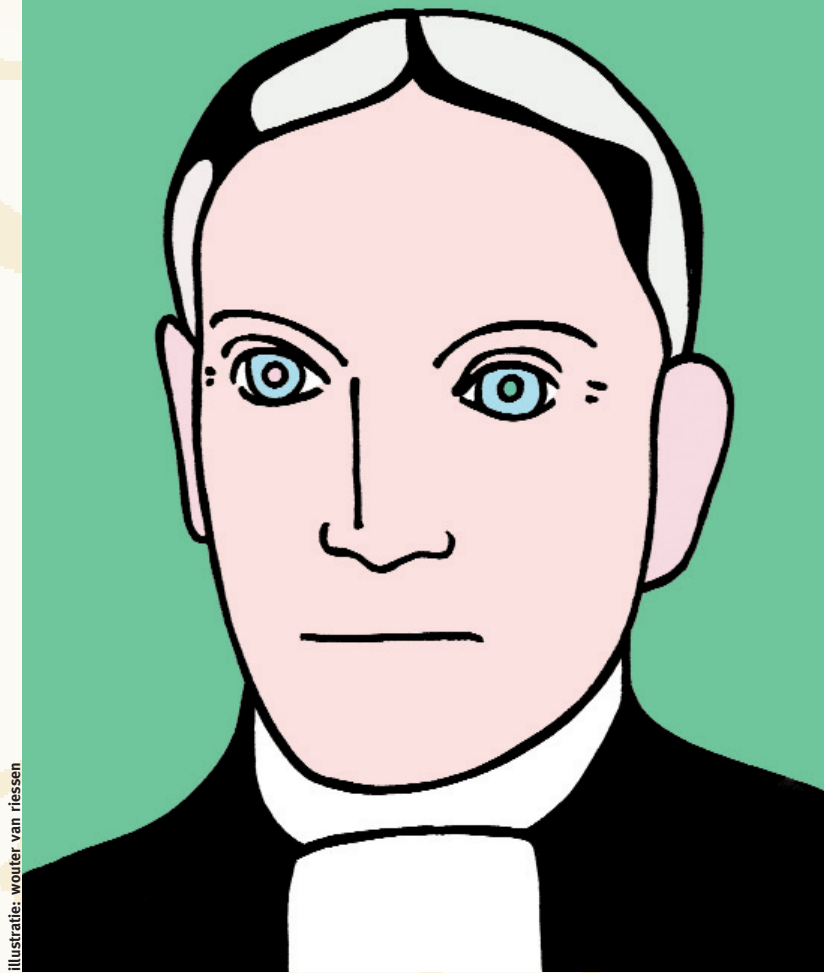
De eerste verhoren bij de FIOD geven een beeld van een verdachte die probeert te redden wat er te redden is. Grote verbazing over de aanhouding, vaste overtuiging dat er een misverstand in het spel is, ruitelijke erkenning dat er hier en daar wat steekjes gevallen zijn, en een plechtige belofte mee te werken aan opheldering. En tot slot: woede over de invezekeringstelling.

Dan verschijnt mr. Knibbe en wijst zijn cliënt op het zwijgrecht.

Gedurende een week of zes vindt het onderzoek plaats, buiten de zwijgende verdachte om. Vervolgens kan de verdachte naar huis. Over een jaar zal de zaak op zitting komen.

De periode die nu aanbreekt zal mr. Knibbe, als altijd, met grote precisie en toewijding invullen. Langzaam neemt hij het initiatief over. Zijn koren begint te bloeien. Elke maand voegt hij iets toe aan het dossier. Hij laat een doos met ordners bij het parket afleveren met de mededeling dat deze over het hoofd zijn gezien bij de huiszoeking. Er komt een verklaring van de huisarts over de geschokte gezondheid van de zakenman, daarna één over onbeheerste huilbuien van de echtgenote, de kinderen blijken concentratieproblemen te hebben. Er volgt een verzoek om sepot, en een bezwaarschrift tegen de dagvaarding.

Mr. Knibbe weet als geen ander: zolang het dossier niet rustig op de plank ligt, komt de zaak niet ter zitting. Met groot geduld en uiterste precisie wordt de termijn waarbinnen de zaak moet zijn afgerond naar de rand van het redelijke geduwd. Er zijn bijna twee jaar voorbij en de inhoudelijke behandeling is aangebroken. Vooraan zit de verdachte, achter hem zijn raadsman.

illustratie: wouter van riessen

Het zwijgrecht begint de verdachte zichtbaar te knellen als een maatpak na een copieus diner. In de handen van mr. Knibbe wordt zwijgrecht tot zwijgplicht en menig zakenman die gewend is om zijn territorium verbaal af te bakenen, staat het zweet op het voorhoofd.

Het gebeurde dat een verdachte het niet meer kon houden. Tijdens het pleidooi schreef hij, in de klem van het zwijgen, vellen papier vol met aanvullingen, en telkens als een vel was afgerond hield hij het omhoog. Als een kind dat zijn vinger opsteekt, zo hield hij het vast, met de rug naar zijn raadsman.

Aanvankelijk plukte mr. Knibbe de vellen geduldig uit de lucht, maar zoveel leven rond zijn gecontroleerd optreden werd hem te veel. Bij het tiende vel griste hij het naar zich toe en riep: 'Hou daar toch eindelijk eens mee op, man!'

Er volgde een geneerde stilte. Een snelle blikwisseling met de rechtbank. Daarna hervatte hij zijn pleidooi.

De verhoogde frequentie waarmee hij zijn glas tegen het licht hield, verried dat zijn cliënt een kritische grens had gepasseerd. ●

Via via meldde zich bij de redactie een schrijvende rechter, die van achter zijn tafel zoveel advocaten voorbij ziet trekken dat hij de meest uitgesproken karakters graag eens tegen het licht houdt. We publiceerden zijn eersteling in de redactiespecial (2002-23, p. 1049), en zullen hem af en toe een portret vragen. Illustrator en kunstenaar Wouter van Riessen maakt daarvan weer zijn eigen figuur.

Willem Heemskerk

incidentele conclusies vóór alle weren?

Om redenen van proceseconomie kan het verstandig zijn een exceptie bij afzonderlijke – incidentele – conclusie op te werpen. Mág dat ook, of wordt dan het recht om ten principale te antwoorden verspeeld? Willem Heemskerk analyseert de stand van het recht en pleit voor een incident tot niet-ontvankelijkverklaring.

Art. 128 lid 3 Rv bepaalt: ‘De gedaagde brengt alle excepties en zijn antwoord ten principale tegelijk naar voren, op straffe van verval van de niet aangevoerde excepties en, indien niet ten principale is geantwoord, van het recht om dat alsnog te doen.’

In lid 4 is (uitsluitend) een uitzondering op deze regel opgenomen voor de exceptie van beraad: de erfgenamen en zij die na ontbinding van een gemeenschap van goederen in termen van beraad zijn, kunnen hun verweer tot een beroep daarop beperken. Daarmee rijst de vraag of art. 128 lid 3 Rv ertoe leidt dat andere excepties niet bij wege van incidentele conclusie kunnen worden opgeworpen, nu gesproken wordt over het gelijktijdig antwoorden, op straffe van verval van het recht om dat alsnog te doen, als het incident is uitgewezen. Het antwoord op die vraag luidt (in enkele gevallen) nee, maar alvorens dat antwoord uit te werken, is het goed om in te gaan op de begrippen ‘exceptie’ en ‘incident’.

EXCEPTIES

Het begrip exceptie is niet in de wet gedefinieerd, hoewel art. 128 lid 3 Rv aan het niet tijdig aanvoeren fatale consequenties verbindt.¹ In de lex Hartogh uit 1896, waarmee de thans in art. 128 lid 3 Rv neergelegde concentratie van verweer aanvankelijk in art.

141 lid 2 Rv-oud werd gecodificeerd, heeft men een definitie van het begrip ‘exceptie’ en ‘verdediging ten principale’ bewust achterwege gelaten. Het onderscheid werd aan wetenschap en rechtspraak overgelaten.² Bijna een eeuw later heeft de Hoge Raad een benadering van het onderscheid gegeven: ‘(De) in art. 141 lid 2 (Rv-oud, WH) genoemde excepties (moeten) worden beperkt tot die verweermiddelen die ertoe strekken dat de rechter, aan wie het geschil is voorgelegd, op grond van regels van processuele aard niet tot een beoordeling van de rechtsbetrekking in geschil zelf kan komen.’³ Aangenomen kan worden dat de volgende processuele verweren excepties zijn, die dus aanstonds – op straffe van het verval van het recht daartoe – bij antwoord moeten worden aangevoerd: exceptie van onbevoegdheid van de rechter, beroep op nietigheid van de dagvaarding, exceptie van beraad, beroep op het ontbreken van de bevoegdheid als procespartij op te treden (ius standi in iudicio), beroep op (appél)termijnoverschrijding en beroep op berusting.

De volgende verweren worden algemeen tot materiële verweren gerekend, en kunnen dus ook in de verdere verloop van het geding naar voren worden gebracht: beroep op verjaring, kwijtschelding of compensatie, beroep op gezag van gewijsde, beroep op ontbreken

van de hoedanigheid waarin eiser beweert op te treden of gedaagde is gedagvaard, de exceptio plurium litis consortium en een beroep op art. 25 lid 1 Fw (vordering had door curator moeten worden ingesteld).

INCIDENTEN

Incidenten zijn verwickelingen in een procedure die de behandeling van de hoofdzaak kunnen onderbreken of vertragen. Incidenten beginnen met een incidentele conclusie, een hoofdconclusie, een verzoekschrift of een door de rechter in een tussenvonnis gegeven beslissing. De artt. 208-224 bevatten een regeling van een aantal incidentele vorderingen, die bij incidentele conclusie worden ingeleid: vrijwaring, voeging en tussenkomst, verwijzing en voeging van zaken, provisionele vordering en de cautio iudicatum solvi. Elders zijn geregeld de exceptie van onbevoegdheid (artt. 11, 71, 72, 110, 1022), de exceptie van beraad (art. 128 lid 4), de vordering tot het alsnog uitvoerbaar bij voorraad verklaren van het vonnis (art. 234), de vordering tot het stellen van zekerheid (art. 235) en de vordering tot schorsing van de tenuitvoerlegging van een uitvoerbaar bij voorraad verklaard vonnis (art. 351). Overigens is het wettelijk stelsel niet limitatief, met andere woorden: er moet in beginsel ook ruimte zijn voor niet in de wet geregelde incidenten.

VÓÓR ALLE WEREN

Bij de behandeling van het ontwerp dat tot de lex Hartogh⁴ heeft geleid, is een – mislukte – poging gedaan om de exceptie van onbevoegdheid van de rechter uit te sluiten van de

toen in art. 141 lid 2 Rv-oud, thans art. 128 lid 3 Rv, neergelegde regel dat excepties gelijktijdig met het antwoord ten principale dienen te worden voorgedragen, op straffe van verval van het recht ten principale te antwoorden. In 1954 was het tij echter gekeerd, want toen is aan art. 154 Rv-oud een tweede lid toegevoegd, dat als volgt luidde: 'De exceptie, dat een andere gewone rechter bevoegd is, moet worden voorgesteld bij met redenen omklede conclusie vóór alle weren ten dage van het voordragen van verweer bepaald'.⁵

Uit de parlementaire geschiedenis blijkt dat deze regel een uitzondering bedoelde te vormen op het ongewijzigde tweede lid van art. 141 Rv-oud.⁶ Een gelijke formulering als in art. 154 lid 2 Rv-oud vindt men thans in de artt. 11, 110 en 1022 Rv, *niet* in art. 71 en 72 Rv. Dat betekent dat de exceptie van het ontbreken van internationale rechtsmacht, de exceptie van het ontbreken van relatieve competentie en de exceptie van arbitrale bevoegdheid in een afzonderlijke incidentele conclusie aan de orde kunnen worden gesteld, zonder dat daarmee het recht om ten principale te antwoorden wordt verspeeld.⁷ Overigens mogen deze excepties ook gelijktijdig met een inhoudelijk antwoord worden voorgedragen, in welk geval de Hoge Raad heeft bepaald dat wanneer de exceptie eerst aan het slot van de conclusie van antwoord staat vermeld, deze niettemin als 'vóór alle weren' gedaan kan worden beschouwd.⁸

Incidenten kunnen – zolang zij althans geen exceptie inhouden – worden opgeworpen bij afzonderlijke conclusie, naar volgt uit art. 208 Rv. In een enkel geval moeten ook zij vóór alle weren worden opgeworpen, dus vóór of bij gelegenheid van de conclusie van antwoord: de vordering tot oproeping in vrijwaring (art. 210 Rv) en de vordering tot verwijzing wegens litispendingie of connexiteit (art. 220 Rv).

De wet kent niet het incident tot niet-ontvankelijkverklaring van eiser/appellant in

diens vordering/hoger beroep, maar nu – als gezegd – het wettelijk stelsel van incidenten niet limitatief is, zou een dergelijk incident goede diensten kunnen bewijzen, bijvoorbeeld in het geval eiser zich als niet bestaande (rechts)persoon presenteert, failliet blijkt te zijn, de vordering is verjaard, een andere rechtsgang openstaat, et cetera. Degene die dat incident opwerpt dient echter alert te zijn of niet tevens een exceptie wordt opgeworpen en ook overigens rekening te houden met de mogelijkheid dat de rechter het incident – onbekend is onbemind – niet accepteert; teneinde elk mogelijk risico te vermijden dient derhalve gelijktijdig inhoudelijk verweer te worden gevoerd, maar een uitwijzing van het incident na antwoord kan het processuele debat in elk geval beperken.

Het zou goed zijn als de wetgever zich nader over dit incident zou beraden en daarbij tevens zou onderzoeken in hoeverre een aan het antwoord voorafgaande uitwijzing tot de mogelijkheden zou moeten behoren. Nog steeds komt het in kantonzaken voor dat als eiser bijvoorbeeld 'Sinterklaas' of 'Onze Lieve Heer' optreedt, en een voorafgaande betwisting van diens *ius standi* in *iudicio* zou dan tot de mogelijkheden moeten behoren; datzelfde geldt voor de minder poëtische voorbeelden dat eiser failliet blijkt te zijn, de vordering is verjaard, een andere rechtsgang openstaat, et cetera. Ook dan is een voorafgaande beoordeling van de ontvankelijkheid zinvol.

HOGER BEROEP

Art. 128 lid 3 Rv geldt niet in hoger beroep, wel art. 347 lid 3 Rv; de geïntimeerde zal in hoger beroep excepties kunnen opwerpen, niet tegen de oorspronkelijke vordering, maar tegen het principaal hoger beroep.⁹ Daarbij kan worden gedacht aan berusting, nietigheid appèldagvaarding, overschrijding van de appèltermijn, verkeerde appèlrechter, et cetera, telkens dus kwesties die de *ontvankelijkheid* van het hoger beroep betreffen.

Naar mijn mening belet niets de geïntimeerde om een daartoe strekkend incident voorafgaand aan zijn antwoord bij incidentele memorie of, zo men wil: conclusie, op te werpen. Een aan de inhoudelijke behandeling van het hoger beroep voorafgaande uitwijzing dient slechts de proceseconomie. De geïntimeerde doet er – om doelmatigheidsredenen én om niet het risico te lopen dat de appèlrechter hem niet (meer) de gelegenheid tot antwoorden zal bieden – verstandig aan die incidentele memorie niet te nemen op een moment dat hij voor antwoord staat, maar op een moment dat appellant van grieven moet dienen.

Overigens zouden appèl(rol)rechters, anders dan in de praktijk nog wel eens gebeurt, zich niet op onbekendheid met een incidentele memorie tot niet-ontvankelijkverklaring mogen beroepen; bij herhaling heeft de Hoge Raad de afzonderlijke behandeling van een dergelijk incident toegestaan.¹⁰ E. Korthals Altes noemt dat terecht 'praktisch'.¹¹

NOTEN

- 1 Zie voor een historische benadering W. Hugenoltz/ W.H. Heemskerk, *Hoofdlijnen van Nederlands burgerlijk procesrecht*, Den Haag 2002, nr. 66, pp. 66-67.
- 2 A.F.K. Hartogh/C.A. Cosman, *De Wet van 7 juli 1896 tot wijziging van het Wetboek van Burgerlijke Regtsvordering*, Den Haag 1897, p. 58.
- 3 HR 22 oktober 1993, NJ 1994, 374 (HER), rov. 3.3.
- 4 In werking getreden op 1 januari 1897.
- 5 Wet van 21 januari 1954, *Stb.* 27, i.w.tr. 1 maart 1954.
- 6 TK 1951-1952, 2 601, nr. 3, p. 2.
- 7 De wetgever zou er verstandig aan hebben gedaan een en ander – in art. 128 lid 3 Rv – bij de grote herziening van Boek 1 Rv per 1 januari 2002 te verhelderen.
- 8 HR 29 april 1994, NJ 1994, 488, rov. 3.4.
- 9 Zie voor de procedure in cassatie art. 412 lid 1 Rv.
- 10 HR 16 januari 1976, NJ 1977, 97; HR 17 december 1976, NJ 1977, 465 (WHH onder 466); HR 6 december 1985, NJ 1986, 196, rov. 3. HR 31 januari 2003, *RvdW* 2003, 33, rov. 3.2.
- 11 *Losbladige Burgerlijke Rechtsvordering*, aantek. 1 op art. 412.

Foto: Chris van Houts

Advocaten kunnen in ethisch netelige situaties belanden. Hoe gaan ze dan te werk? En hoe kunnen we dit te weten komen zonder spionnen en afluisterapparatuur?

Daniela Hooghiemstra
journalist

Mr. S.F. Schütz (55, beëdigd 1974, heeft een vriendin, maar woont niet samen; geen kinderen), Amsterdam. Rechtsgebied: civiel. Belangrijkste zaak: werkneemster van de Van Lanschot bank, die bij het Europese hof met succes aanvocht dat zij op 60-jarige leeftijd moest stoppen met werken; dat was vrouwendiscriminatie volgens het hof.

Gelooft u in God?

Ja. Of eigenlijk vrees ik Hem vooral. En als bloeddonor denk ik: misschien dat het van pas komt tegen de tijd dat naar de plussen en minnen gekeken gaat worden.

Vloekt u wel eens?

Ja, geregeld.

Voelt u zich slecht als u vloekt?

Nee. Godverdomme vind ik een afgesleten begrip. Gedenatureerd, heet dat in juridische termen.

Aan welke norm toetst u uw eigen handelen?

Eerlijkheid.

Bent u veel tijd kwijt met het recenseren van uw eigen gedrag?

Ja, en de uitkomst is zelden goed. Ik denk meestal: had dit niet beter gekund? En omdat ik de lat voor mijzelf hoog leg, ben ik vaak ongeduldig en onverdraagzaam jegens anderen.

Welke historische figuur vertegenwoordigt in uw ogen het hoogst denkbare morele gehalte?

De Amsterdamse wethouder De Miranda. Hij zette zich in voor de sociaal zwakkeren en bekocht dat met zijn leven toen hij mede vanwege die linkse denkbeelden in de Tweede Wereldoorlog werd doodgemarteld in Kamp Amersfoort.

En het laagst denkbare?

De gentleman-boef prins Bernhard. Als lid van het Koninklijk Huis verwacht je dat hij boven elke verdenking staat en dan toont hij zich tóch ontvankelijk voor steekpenningen. Van iemand als Cor van Hout verwacht je zulk gedrag, maar van een prins? Het fascinerende is, dat mocht hij ooit doodgaan, hij door iedereen bewierookt zal worden en je over die Lockheed-affaire niet meer dan één regeltje zult teruglezen.

Welk spreekwoord, religieuze tekst of gezegde vat uw normen- en waardepatroon het best samen?

Wie goed doet, goed ontmoet.

Voelt u zich wel eens schuldig?

Vaak en ik heb er geen oplossing voor. Alleen de constatering dat de mens nu eenmaal tot het slechte is geneigd.

Met welke waarden bent u opgevoed?

Geen uitgesproken waarden. Ik ben opgevoed in grote vrijheid.

Heeft u respect voor uw vader en uw moeder?

Ja, maar ik ben niet blind voor hun beperkingen.

Heeft u vaak het gevoel dat uw persoonlijke vrijheid ten onrechte wordt ingeperkt door anderen?

Cliënten beperken mijn vrijheid, evenals de steeds voller wordende stad Amsterdam.

Worstelt u wel eens met de consequenties die uw eigen handelingen voor anderen kunnen hebben?

Ja, als ik vind dat ik mijn werk sneller of beter had kunnen doen. Maar de gevolgen van een door mij gevoerde ontslagprocedure raken mij niet. Werknemers die huilen, doen mij niets. Ontslag is voor mij een technisch probleem.

Heeft u wel eens iemand geslagen?

Ja.

Waarom?

Omdat woorden tekortschoten.

Heeft u wel eens iemand verbaal vernederd?

Ja.

Waarom?

Om iemand op zijn plaats te zetten.

Heeft u weleens iemand bedrogen?

Niet dat ik weet.

Materiële schade berokkend?

Nee.

Vindt u overspel een zonde?

Nee, want monogamie is onnatuurlijk. In de dierenwereld zie ik voldoende bewijs voor die stelling. We zouden ons veel ellende besparen als we het wat meer accepteerden.

Heeft u wel eens iemand op valse gronden ergens van beschuldigd?

Een Eerste-Kamerlid trad een keer op als 'character witness' voor iemand tegen wie ik procedeerde. Ik heb hem toen verward met een ánder Kamerlid, van wie bekend was dat hij had gesjoemeld, en hem ten onrechte afgeschilderd als onbetrouwbaar. Later heb ik dat teruggenomen.

Ik had het heerlijk gevonden als ik had kunnen zeggen: ik heb in de Tweede Wereldoorlog gevochten – ‘I had a good war’

Wanneer bood u voor het laatst excuses aan?

Ik heb kortgeleden een vrouw berispt omdat ik dacht dat ze iets op straat gooide. Maar ze ruimde juist iets op. Pijnlijk.

Schaamt u zich wel eens?

Niet vaak. Schuldgevoel, het zusje, is meer mijn metgezel.

Wanneer had u voor het laatst last van een knagend geweten?

Mijn geweten knaagt over zaken die onafge maakt op mijn bureau liggen. Dat kan obsessieve vormen aannemen zodat het nog moeilijker wordt om ze af te maken. Als het gaat om hoe ik functioneer buiten mijn werk, heb ik minder snel het idee dat ik iets fout doe.

Vindt u tafelmanieren belangrijk?

Niet onbelangrijk, maar hoe een oestervork werkt, interesseert mij niet.

Aan welke andere etiquette in de dagelijkse omgang hecht u waarde?

Nakomen en niet afzeggen van afspraken staan voor mij nummer één.

Vindt u dat uw maatschappelijke rol als advocaat verder gaat dan waarborging van het recht van iedere burger op verdediging?

Nee. Wij leveren een product, dat heet rechts-hulp. Ik heb wel eens een medewerker gehad die zo redelijk was dat hij altijd alvast op de stoel van de rechter ging zitten. Dan ben je dus geen goed advocaat. Als een werkgever iemand wil ontslaan maar een zwak dossier heeft, doe ik de zaak toch. En als mijn cliënt zijn werknemer in de rechtszaal begint uit te schelden, denk ik niet: ‘wat onrechtvaardig’, maar: ‘wat slecht voor de zaak’.

U kunt een gevaarlijke moordenaar/grote beursfraudeur/illegale giflozer/terrorist vrij krijgen door een vormfout. Aarzelt u?

In geen van de gevallen. Maar ik zeg erbij dat ik zulke louche zaken in mijn praktijk zelden of nooit tegenkom.

In hoeverre ervaart u in de uitoefening van uw vak een strijd tussen ratio en gevoel?

Niet. Ik ben niet meer dan een ‘hired gun’. Tot mijn eigen verbazing is het mij laatst trouwens wel overkomen dat ik mij door gevoelens van medelijden heb laten meeslepen. Op het Gare du Nord in Parijs werd ik aange-

klampt door een wanhopige man die zei dat hij zijn portemonnee had verloren en honderd euro moest hebben voor een treinkaartje. Ik gaf hem het geld, maar achteraf bleek er niks van te kloppen. Verneukt. Dat ik zó stom kon zijn. Misschien was het wel compensatie voor al die keren dat ik zo hard was.

Maakt u zich zorgen over milieuvervuiling?

Ja, vooral als dit esthetische gevolgen heeft. Ik ben een trouwe klant van glas- en papierbak en begrijp niet hoe iemand met enige ontwikkeling dat niet kan zijn.

Raapt u wel eens papiertjes of ander vuilnis op dat niet op straat hoort te liggen?

Ik raap veel, tot wanhoop van kantoorgenoten met wie ik na de lunch een rondje loop.

Iemand gooit een lege zak chips op straat. Zegt u daar wat van?

Een antiquair bij mij in de buurt zet op zondagmiddag het vuilnis buiten. Dan denk ik: nota bene hij, die toch gevoel voor esthetiek zou moeten hebben. Ik verzuim niet om hem terecht te wijzen. De behoefte aan orde en discipline heb ik altijd gehad. In mijn jeugd had ik een romantisch idee van het leger. Maar toen ik beroepsmilitair werd, trof ik in het officierskorps niet de aristocratische, ridderlijke sfeer aan die ik had verwacht. Toch is de fascinatie voor wapens en militaire geschiedenis gebleven. Dat het menselijk leed dat oorlog teweegbrengt mij niet afschrikt, verbaast mij zelf ook. Geweld op straat verafschuw ik namelijk. Maar oorlogshelden vind ik mooi. Ik had het heerlijk gevonden als ik had kunnen zeggen: ik heb in de Tweede

Wereldoorlog gevochten, ‘I had a good war’, zoals de Engelsen dat zo mooi zeggen. De realiteit is dat ik nog nauwelijks een videorecorder kan bedienen, dus waarschijnlijk ook geen gevechtsvliegtuig.

Wat moet een kind ten minste leren?

Anderen niet nodeloos tot last zijn.

Liegt u wel eens?

Ja, gisteren nog, toen ik tegen iemand zei dat ik geen tijd had.

Confronteert u anderen met uw morele opvattingen?

Ja, ondanks de balk in mijn eigen oog zie ik de splinter in andermans oog heel goed.

Kunt u bevriend zijn met iemand die met voorkennis heeft gehandeld in aandelen?

Ja, als het bij een eenmalige zwakte blijft.

Kunt u bevriend zijn met iemand die de belasting heeft ontdoken?

Dat ben ik ongetwijfeld nu al.

Kunt u bevriend zijn met iemand die heeft gestolen?

Ja, als het bij een keer blijft.

Kunt u bevriend zijn met iemand die een moord heeft gepleegd?

Hangt ervan af. Bij een *crime passionelle* kan ik mij iets voorstellen.

Omdat u zo'n goed advocaat bent, nodigt koningin

Beatrix u uit voor een intiem diner. Ook Jorge

Zorreguieta staat op de gastenlijst. Wat doet u?

Ik ga voor de ervaring.

Ex-generaal Videla staat ook op de gastenlijst.

Ik ga, al zou ik de man graag de oren wassen.

Tijdens het diner komt aan de orde dat Jorge

Zorreguieta eigenhandig demonstranten heeft vermoord. Na het diner vraagt Beatrix u nadrukkelijk

om hier geen ruchtbaarheid aan te geven. Wat doet u?

Beatrix kan mij wat.

Heeft u wel eens het gevoel dat u macht heeft over anderen?

Ja, bijvoorbeeld toen ik fungeerde als kantonrechter-plaatsvervanger.

Hoe ervaarde u dat?

Geen onprettig gevoel. Maar als ik een stagiaire tijdens een beoordelingsgesprek zie vechten voor zijn bestaan, voel ik mij wel eens een slechterik. Ik heb een werkster ontslagen omdat ze ondanks waarschuwingen rookte in huis. Dat doe ik niet voor mijn lol.

U bent lid van de VVD. Een andere partij vraagt u voor een ministerspost. Wat doet u?

Dat doe ik niet. ●

Ethisch Peil: 7

Het normen- en waardepatroon van Stefan Schütz is rechtlijnig. Hij oefent strenge (zelf)controle uit, is consequent, eerlijk, schuld bewust en waakzaam voor zwakte. De keerzijde is dat hij meedogenloos kan zijn voor anderen en zichzelf. Door zijn concentratie op de ratio stelt hij zich ook bloot aan het risico om op onbewaakte momenten door gevoelens te worden overvallen. Dat kan afbreuk doen aan zijn eerdergenoemde rechtlijnigheid. Zo komt Schütz uit op een ruim voldoende.

Iks ging weer eens pleiten

Leo van Osch

Het was voor het eerst sinds jaren dat het kantongerechtsgebouw in zijn woonplaats weer dienstdeed als decor voor een politierechterzitting. Vroeger was het schering en inslag dat de plaatselijke dronken rijders en winkeldieven ook in de eigen stad terecht werden. Het had, vanuit een wat Middeleeuws gedacht straftoemingsprincipe, ook iets afschrikwekkends als je in je eigen stad de gang naar de rechter moest maken.

Voor X was het een feest van herkenning: al de oude bodes en parketwachten waren nog altijd in functie en het weerzien was ronduit hartverwarmend.

Zijn cliënt Koning, groot, stevig, het donkere haar op zijn schedel geschoren en voorzien van een ringetje in zijn rechteroor, was verwarmingsmonteur. Op een voor hem kwade dag had zijn baas gevraagd of hij even mee wilde rijden want 'hij moest geld ophalen bij een cliënt'.

'Kon die baas het geld alleen niet dragen?' vroeg een nuchtere kantoorgenote later, een opmerking waarmee de hele zaak in het juiste perspectief werd geplaatst. Achteraf bleek het te gaan om een ordinaire intimidatiepoging die door het OM als afpersing werd beoordeeld. Koning had er met zijn armen over elkaar bijge-

staan toen zijn baas tekeer ging tegen een debiteur.

X had dat wel gezien maar was toch in het voorbijgaan aan de werkelijk bar en boze feiten gaan knutselen aan een technisch-juridisch betoog, doorspekt met smeulige fragmenten uit arresten met afpersende Chinezen die veel verder waren gegaan dan Koning en bijvoorbeeld hun landgenoten hadden vastgebonden op toiletputten waarna ze hadden bedreigd restaurant 'De Chinese Muur' op te blazen.

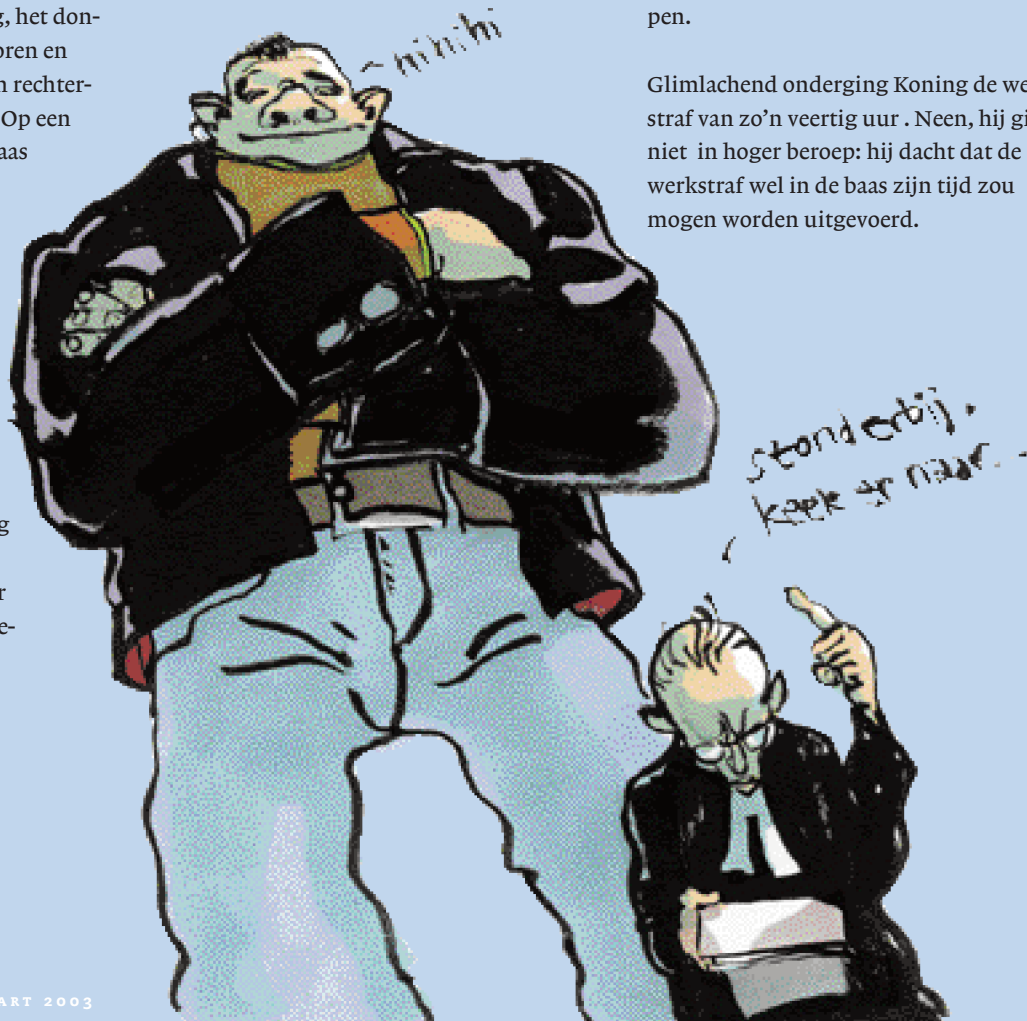
De vrouwelijke rechter keek vanachter haar brillette zeer hooghartig op Koning neer.

'Is het in uw hoofd opgekomen waarom uw baas juist u heeft meegenomen en niet de schrielle boekhouder?'

Ja, dat was Koning duidelijk geworden, niet zozeer vanwege een voortschrijdend inzicht in eigen handelen, maar meer omdat X hem niet alleen het p.v. maar ook een spiegel had voorgehouden.

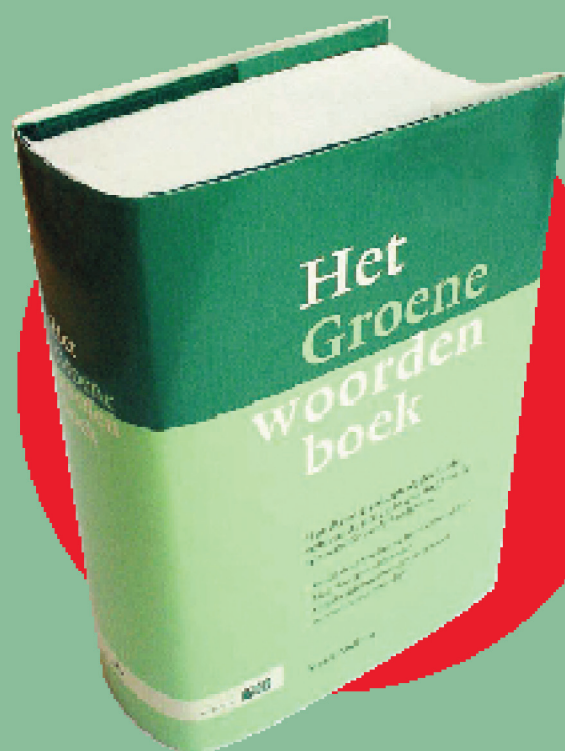
Poe, poe, wat ging de officier tekeer. Tijdens zijn requisitoir zette X zin de marges van zijn eigen pleidooi wat trefwoorden om wat tegengas te kunnen bieden. De rechter leek niet erg onder de indruk. In haar vonnis werden zijn verweren rustig een voor een keurig gemotiveerd verworpen.

Glimlachend onderging Koning de werkstraf van zo'n veertig uur. Neen, hij ging niet in hoger beroep: hij dacht dat de werkstraf wel in de baas zijn tijd zou mogen worden uitgevoerd. ●

Het Groene woordenboek

Meer dan
10.000 exemplaren
verkocht

- De ideale aanvulling op het 'Groene boekje'
- Op basis van de officiële spelling
- Meer dan 50.000 ingangen
- Uitgebreide informatie per trefwoord
- Zeer gebruiksvriendelijk

www.groenewoordenboek.nl

Handwoordenboek

Nederlands

volgens de officiële spelling

van de

Woordenlijst Nederlandse taal

(het 'Groene boekje').

Auteur: André Abeling

Uitvoering: gebonden

Omvang: 904 pagina's

Prijs: € 25,-

ISBN: 90 12 09308 2

Verkrijgbaar in de boekhandel

ADVOCATEN OVER HUN TAAL

De eerste twee afleveringen van 'recht & krom', waarin Ewoud Sanders de advocatentaal leest en bespreekt (Advocatenblad 2003-2 en -4), hebben de nodige reflexen opgeroepen. Hier volgen de (ingekorte) reacties.

OUDERWETS

Het doet me plezier dat u in het komende jaar een column in ons clubblaadje zult verzorgen (...). Nog meer plezier doet het mij dat u in uw eerste bijdrage meteen een van mijn grootste ergernissen bij de kop pakt: het verstofte taalgebruik van veel juristen.

Waarom klampen niet alleen advocaten en rechters, maar zelfs rechtenstudenten zich met zo'n hardnekkigheid aan die ouderwetse uitdrukkingen vast? Men gebruikt oude modellen; men denkt dat het zo hoort

(en conducteur een kaartjesknijptang, advocaat en rechter hebben 'mitsdien', 'deswege' en 'weshalve'); gemakzucht en onzekerheid spelen een rol; men wil indruk maken.

Als advocaten en rechters er een eer in zouden stellen om helder en begrijpelijk te schrijven voor, laten we zeggen, de gemiddelde lezer van *de Volkskrant* dan zou het met 'mitsdien' en aanverwante narigheid spoedig zijn gedaan.

(J.A.H. Blom, advocaat in Amsterdam)

FUNCTIES

Zonder afbreuk te willen doen aan het belang dat in ieder geval degene tot wie je je richt tot begrip van het geschrevene kan komen, wil ik toch opmerken dat de vraag wie het 'publiek' is terzake van het geschrevene niet zonder belang is. De realiteit levert als gegeven op dat de taal meer functies heeft dan in uw uitgangspunt [dat je moet proberen dat de meeste mensen je begrijpen, red.] is vermeld.

(Martin Mons, advocaat te Den Haag)

IMPONEREN

Advocaten gebruiken graag moeilijke woorden om hun cliënten te imponeren. De cliënt is leek. Een leek is soms meer onder de indruk van plechtige moeilijke taal, die hij niet begrijpt, dan van gewone taal. Pitlo wees hier al op in zijn nawoord bij Het systeem.

Ook de aanhef confrère is al een voorbeeld van ouderwets plechtig taalgebruik. Het knappe aan mr. J.C.M. Leijten, emeritus professor te Nijmegen en oud-A-G bij de

HR, is dat hij in zijn conclusies bij de HR altijd zo gewoon bleef formuleren. Ook casuatiedadvocaat mr. R.T.R.F. Carli legt in gewone taal glashelder uit waarom het hof het verkeerd heeft gedaan (*RvdW* 2001, nr. 14). (E.J. Moll, advocaat te Doetinchem)

KLAROENSTOOT

De heer Sanders steekt de gek met juridische gereedschappen als de termen 'mitsdien – deswege – weshalve – metterwoon'. Kan de heer Sanders deze woorden vervangen door andere woorden doch dan ook wel telkens in één woord en met dezelfde klankrijkdom? Dan is hij een taalgenie. En het woord 'mitsdien' is als een klaroenstoot om de aanval te beginnen.

Mag ik Sanders confronteren met de term 'gehengen en gedogen'? Vooral in kortge-

ding-procedures – vergeef mij: voorzieningenprocedures – zeer in zwang omdat de term duidelijk en klaar weergeeft waartoe de gedaagde veroordeeld wordt. De term stamt uit de Middeleeuwen maar is zeker nog niet versleten.

'Moge U Edelachtbare behagen...' wekt de spotlust op. De rechter begrijpt heus wel dat hij met fluweel omfloerst wordt gesommeerd recht te doen omdat hij daartoe verplicht en daartoe aangesteld is. Maar advocaten zijn voor alles hoofs. Het gaat niet aan

om met een sommatie des rechters de rechtszaal binnen te vallen. Eerbiedig buigend lispelt de rechtsbezorger charmant: 'Moge het u behagen recht te doen'.

Moge de columnist doorgaan met zijn kritiek. Het doet de balie de waarde van dit onmisbare culturele erfgoed beseffen. Hoe meer het waardevolle wordt bespot, des te dierbaarder het wordt.

(mr. L. van Heijningen, advocaat te Den Haag)

GRUWEN

Het lijkt mij wenselijk toe dat u geen verdere bijdragen van Ewoud Sanders meer plaatst en afstand neemt van hetgeen hij reeds in ons blad geschreven heeft. Het is juist jammer als (en dat) enigermate antieke woorden en uitdrukkingen zoals mitsdien, deswege, weshalve, metterwoon en 't Welk doende enzovoorts, verdwijnen. Aan deze wat antie-

ke woorden in de rechtstaal stoort niemand zich, integendeel, men verwacht die in min of meer officiële stukken. Als ik tegenwoordig in een dagvaarding het houterige 'die woonplaats kiest op het kantoor van mr X' lees, in plaats van het vertrouwde 'domicilie kiezende ten kantore van mr X', dan gruw ik daarvan.

'EdelAchtbare Kantonrechter' is onzin. Alsof

er ook niet-EdelAchtbare Kantonrechters zijn. 'EdelAchtbare Heer Kantonrechter' (met 'Heer' of 'Vrouw' ertussen in dus) is vergelijkbaar met 'geachte Heer Notaris'. Een beetje erg beleefd maar juist daarom mogelijk op zijn plaats.

(Santen, advocaat te Amsterdam)

Permanente opleiding

AMBTENARENRECHT

2-daagse cursus Ambtenarenrecht***

datum: 24 juni 2003,
10.00-16.30 uur, 1 juli 2003,
10.00-16.30 uur
docenten: mr. A.L.A. Tortike
plaats: Utrecht
punten: 6
prijs: € 995 exclusief BTW
Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789961

ARBEIDSRECHT

Arbeidsconflicten***

datum: 21 mei 2003,
09.30-16.15 uur
docenten: mr. K. Weijling,
mr. F. Defaix,
drs. M.S.E. Hiemink
plaats: Nieuwegein
punten: 4
prijs: € 550 exclusief BTW
Kluwer Opleidingen,
tel. 0570-647682

Freelancers en opropkrachten***

datum: 18 juni 2003,
09.45-17.15 uur
docenten: mr. C.J. Smitskam,
mr. M.J. Hamer
plaats: Utrecht
punten: 6
prijs: € 400 geen BTW
OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314

Reorganisatie: hoe kunt u bedrijfseconomische ontslagen voorkomen, beperken, verzachten en doorvoeren?***

datum: 8 april 2003,
10.30-16.30 uur
docenten: mr. dr. W.A. Zondag,
mr. L.G. Verburg, mr. D.J. Buijs,
mr. L.C.J. Sprengers,
mr. R.M. Beltzer
plaats: Bilthoven
punten: 5
prijs: € 550 exclusief BTW
Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789961

Verklaring der tekens

- * Actualiteiten (basiskennis vereist)
- ** Introductie
- *** Verdieping I (redelijke basiskennis vereist)
- **** Verdieping II (gedegen basiskennis vereist)
- ***** Specialisatieopleiding

BURGERLIJK (PROCES)RECHT

Civiele enquête***

datum: 27 juni 2003,
09.45-17.15 uur
docenten: mr. M.E. Leijten,
mr. B.L. Sluis
plaats: Utrecht
punten: 6
prijs: € 410 geen BTW
OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314

Kwaliteit en beroepsaansprakelijkheid***

datum: 26 mei 2003,
13.30-17.15 uur
docenten:
mr. S.Y. TH. Meijer,
R.B. Creusen,
mr. L.A.F.M. Kerklaan
plaats: Amsterdam
punten: 4
prijs: € 225 geen BTW
PAO Vrije Universiteit Amsterdam,
tel. 020-4446206

FAILLISEMENTS- EN INSOLVENTIERECHT

INSOLAD/Grotius vervolgoleiding "Insolventierecht"*****

datum: 10 april 2003,
13.30-22.00 uur, 11 april 2003,
09.30-16.30 uur
docenten:
prof. mr. R.D. Vriesendorp,
prof. mr. F.M.J. Verstijnen,
mr. W.M.J. Bekkers,
mr. M.L. Lennarts
plaats: Kaatsheuvel
punten: 10
prijs: € 880 geen BTW
Grotius Academie,
tel. 024-3612492

FISCAAL RECHT

Congres "Sport en fiscus"****

datum: 24 april 2003,
09.45-16.45 uur
docenten: drs. W. Brink, R. Vink, drs. G. Brand, drs. J.C. Blankert, P. Blangé
plaats: Arnhem
punten: 5
prijs: € 565 exclusief BTW
Kluwer Opleidingen,
tel. 0570-647711

Het nieuwe regime fiscale eenheid****

datum: 10 april 2003,
09.00-16.45 uur
docenten:
prof. dr. mr. G.W.J.M. Kampschoer RA,
mr. drs. S.A.W.J. Strik,
drs. W. Brink,
dr. C.L. van Lindonk
plaats: Bilthoven
punten: 5
prijs: € 595 exclusief BTW

In deze rubriek vindt u opleidingen die kunnen worden gevolgd in het kader van de Permanente Opleiding. De rubriek vormt een aanvulling op de Cursuswijzer Permanente Opleiding, die drie keer per jaar verschijnt.

Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789684

Onroerend goed in Frankrijk****

datum: 10 april 2003,
09.00-16.30 uur
docenten: mr. A.D.G. Heering,
mr. M.J. Clement,
mr. T.J. Mellema-Kranenburg,
prof. mr. M.H. ten Wolde
plaats: Utrecht/Nieuwegein
punten: 5
prijs: € 565 exclusief BTW
Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789684

Societas Europaea-De Europese NV*

datum: 5 juni 2003,
16.00-21.00 uur
docenten:
prof. mr. J.W. Bellingwout,
mr. W.J.M. van Veen
plaats: Amsterdam
punten: 4
prijs: € 225 geen BTW
PAO Vrije Universiteit Amsterdam,
tel. 020-4446206

GEZONDHEIDSRECHT

Levensmiddelenrecht voor de praktijk***

datum: 10 april 2003,
8 mei 2003, 22 mei 2003,
5 juni 2003, 09.00-16.30 uur
docenten:
prof. mr. B.M.J. van der Meulen,
H. van Buuren,
drs. A.G. Toorop,
H.J. Schuurring, dr. M.J. Lugt,
ir. J. Kluijffoort
plaats: Utrecht
punten: 22
prijs: € 1.895 exclusief BTW
Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789966

HUURRECHT

Jurisprudentie Huurrecht*

datum: 27 mei 2003,
13.30-17.15 uur
docenten: mr. C.E. Schouten,
mr. T.A. Nieuwenhuijsen
plaats: Hilversum
punten: 3
prijs: € 350 exclusief BTW
Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789533

Hoogtepunten van het nieuwe huurrecht***

datum: 15 mei 2003,
15.30-17.45 uur
docenten: mr. M.J.M. ten Voorde,
mr. J.C. Toorman
plaats: Amersfoort
punten: 2
prijs: € 50 geen BTW
Vereniging van Vastgoed Juristen (VVJ),
tel. 030-2121667

INFORMATICARECHT

VIRA/Grotius Vervolgopleiding "Informaticarecht"*****

datum: 14 mei 2003,
09.00-16.30 uur
docenten: mr. J.C.H. van Maanen,
mr. D.J.G. Visser
plaats: Bilthoven
punten: 3
prijs: € 495 geen BTW
Grotius Academie,
tel. 024-3612492

INTELLECTUELE EIGENDOM

Actualiteiten Intellectuele eigendom***

datum: 22 mei 2003,
13.30-18.00 uur
docenten: prof. mr. F.W. Grosheide,
prof. mr. J.J. Brinkhof,
prof. mr. Ch. Gielen
plaats: Utrecht
punten: 4
prijs: € 375 geen BTW
Juridisch PAO Utrecht,
tel. 030-2539076

LETSELSCHADE

Sociale Voorzieningen in de Personenschadepraktijk***

datum: 20 maart 2003,
14.00-18.30 uur
docenten: mr. M.F. Vermaat,
mr. A.M. Vogelzang
plaats: Amsterdam
punten: 4
prijs: € 250 exclusief BTW
KSU Studie, tel. 020-4496420

Sociale Voorzieningen in de Personenschadepraktijk***

datum: 15 april 2003,
14.00-18.30 uur
docenten: mr. M.F. Vermaat,
mr. A.M. Vogelzang
plaats: Amsterdam
punten: 4
prijs: € 250 exclusief BTW
KSU Studie, tel. 020-4496420

MEDEDINGINGSRECHT

Merger Control: Case by Case designed for executives*****

datum: 19 mei 2003,
09.00-18.15 uur
docenten: prof. K. van Miert,
W.J. Kolasky, G. Drauz,
T. Ottervanger, J. Venit,
J. Padilla
plaats: Breukelen
punten: 7
prijs: € 699 exclusief BTW
Amsterdam Nyenrode Law School,
tel. 0346-295400

ONDERNEMINGSRECHT

Contracteren en Vennootschappen***

datum: 27 mei 2003 van 10.00-21.00 uur en 28 mei 2003 van 10.00-17.00 uur
docenten: prof. mr. J.B. Huizink, mr. W.J. van Veen, mr. J.L. Burggraaf, mr. drs. T.H. Liem, mr. M. Jansen
plaats: Soestduinen
punten: 13
prijs: € 1.395 exclusief BTW
Kluwer Opleidingen, tel. 0570-647682

ONROERENDGOEDRECHT

Actualiteitenmiddag Vastgoedrecht 2003*

datum: 27 maart 2003, 13.30-17.30 uur
docenten: prof. mr. A.A. van Velten, mr. H. van Haaften, mr. P.S.A. Overwater, prof. mr. J. Struiksma, prof. mr. M.J.A. van Mourik
plaats: Utrecht
punten: 3
prijs: € 200 geen BTW
Vereniging van Vastgoed Juristen (VVI), tel. 030-2121667

PERSONEN- EN FAMILIERECHT

Capita Selecta Alimentatierekenen****

datum: 24 juni 2003, 16.00-21.00 uur
docenten: mr. J.B. de Groot, mr. A.R. van Wieren
plaats: Amsterdam
punten: 4
prijs: € 360 exclusief BTW
KSU Studie, tel. 020-4496420

RUIMTELIJK BESTUURSRECHT EN MILIEURECHT

Jurisprudentie milieurecht***

datum: 14 mei 2003, 13.00-17.00 uur
docenten: mr. drs. D. van der Meijden
plaats: Bilthoven
punten: 3
prijs: € 350 exclusief BTW
Vermande Studiedagen, tel. 070-3789961

STRAF(PROCES)RECHT

Actualiteiten Straf(proces)recht*

datum: 26 maart 2003, 13.30-18.00 uur
docenten: mr. W. Anker, mr. J. Boksem
plaats: Mook/Nijmegen
punten: 4
prijs: € 350 inclusief BTW
Anker & Anker Opleidingen, tel. 058-2442500

Actualiteiten Straf(proces)recht*

datum: 16 april 2003, 13.30-18.00 uur
docenten: mr. W. Anker, mr. J. Boksem
plaats: Haaksbergen/Lochem
punten: 4
prijs: € 350 inclusief BTW
Anker & Anker Opleidingen, tel. 058-2442500

Actualiteiten Straf(proces)recht*

datum: 21 mei 2003, 13.30-18.00 uur
docenten: mr. W. Anker, mr. J. Boksem
plaats: Schiermonnikoog
punten: 4

prijs: € 350 inclusief BTW
Anker & Anker Opleidingen, tel. 058-2442500

Actualiteiten Straf(proces)recht*

datum: 18 juni 2003, 13.30-18.00 uur
docenten: mr. W. Anker, mr. J. Boksem
plaats: Slenaken(Z-L)
punten: 4
prijs: € 350 inclusief BTW
Anker & Anker Opleidingen, tel. 058-2442500

Ketenvorming in de Forensische Psychiatrie*

datum: 14 mei 2003, 10.00-15.00 uur
docenten: prof. dr. H.J.C. van Marle, drs. A. Zaalberg, A.H.M. van Duijnhoven MMO, dr. E. Bulten, mr. H.A. van Brummen, drs. H.W. Cuperus, M. Gernler
plaats: Amsterdam
punten: 3
prijs: € 295 exclusief BTW
Leids Congres Bureau, tel. 071-5148203

VREEMDELINGENRECHT

Actualiteiten gezinshereniging***

datum: 16 mei 2003, 09.45-17.15 uur
docenten: mr. S. Goudsmit, mr. B.K. Olivier
plaats: Utrecht
punten: 6
prijs: € 420 geen BTW
OSR Juridische Opleidingen, tel. 030-2315314

Kinderen en Vreemdelingenrecht***

datum: 10 mei 2003, 13.00-17.00 uur
docenten: prof. mr. T.P. Spijkerboer, prof. dr. S.K. van Walsum
plaats: Amsterdam
punten: 3
prijs: € 190 geen BTW
PAO Vrije Universiteit Amsterdam, tel. 020-4446206

OVERIGE RECHTSGEBIEDEN

Estate planning en de voorzieningen voor nabestaanden*

datum: 2 april 2003, 08.30-17.00 uur
docenten: C.E. Baard, prof. mr. W.G. Huijgen, prof. mr. W.M. Kleijn, prof. mr. B. Reinhartz
plaats: Hilversum
punten: 4
prijs: € 365 exclusief BTW
Studiecentrum Kerckebosch, tel. 030-6915678

Personalia

BEËDIGD ALS ADVOCaat EN PROCUREUR

Beckers, mw. mr. L., Heemskerckstraat 2 (6828 ZE) postbus 30363 (6803 AI) Arnhem, tel. 026-3705070, fax 026-3704590
Berte, mw. mr. M.R.F., Grotestraat 150 (5141 HC) Waalwijk, tel. 0416-561695, fax 0416-652740, e-mail santiadvocaten@macon.nl
Beuwer, mw. mr. A.M., Emmalaan 35 (3581 HP) postbus 13028 (3507 LA) Utrecht, tel. 030-2368877, fax 030-2314466, e-mail advocaten@cornelis.melchers.nl
Blaauw, mw. mr. C., Berkenlaan 22 (6711 RN) postbus 8011 (6710 AA) Ede, tel. 0318-657630, fax 0318-657640, e-mail advo@hageadvocaten.nl

Blomme, mr. T.M., Apollolaan 151 (1077 AR) postbus 75299 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-4880900, fax 020-4880901, e-mail theo.blomme@freshfields.com
Boesman, mr. T., Parnassusweg 126 (1076 AT) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-5772000, fax 020-5772700, e-mail tboesman@houthoff.nl
Bondrager, mr. Drs. R.J., Burgerweeshuispad 301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam, tel. 020-5771784, fax 020-5771894, e-mail rjbondrager@dbbw.nl
Bonefaas, mr. F., Hoge Rijndijk 65 (2313 KH) Leiden, tel. 071-5132494, fax 071-5127504, e-mail kdk.dormeier@tiscali.nl
Boot, mr. M.N.T., Beursplein 37 (3011 AA) postbus 30117 (3001 DC) Rotterdam, tel. 010-4051166, fax 010-4124011, e-mail boot@vhenb.nl

Meldingen voor deze rubriek kunnen worden doorgegeven aan: adres@advocatenorde.nl

Bors, mr. J.G.W., Geindijk 1 a (3434 NZ) Nieuwegein, tel. 030-6061091, fax 030-6062752, e-mail agn@adviesgroep-gein.nl
Bosch, mr. Drs. D.J. van den, Cronenburg 75 (1081 GM) postbus 7911 (1008 AC) Amsterdam, tel. 020-3016161, fax 020-6464716, e-mail jochem.van.den.bosch@dolk-verborg-diamand.nl
Bosman, mr. M.E., Tromplaan 20 (6881 GL) Velp, tel. 026-3882351, fax 026-3882357

PRAKTIJK NEERGELEGD

Akker, mw. mr. M.B. van den Amsterdam 30-11-2001
Bosscher, mr. F. Veenendaal 08-01-2003
Bregonje, mr. L.M.I.A. Roermond 01-10-2002
Dieker, mr. J.W. Utrecht 31-12-2002

Rappard-Tak Labrijn, mw. mr. M.E.D. van Bussum 01-01-2003
Serra, mw. mr. A.M. Eindhoven 02-01-2003
Tamminga, mw. mr. J. Amsterdam 19-11-2002
Vos-van de Waal, mw. mr. A. Nieuwegein 20-12-2002

OVERLEDEN

Pijkeren, mr. H. van Zierikzee 05-02-2003

KANTOORVERPLAATSING

Boer, mw. mr. E.T. de (Den Haag): Weena 355 (3013 AL) postbus 1507 (3000 BM) Rotterdam, tel. 010-2172000, fax 010-2172700, e-mail eboer@houthoff.nl

Braak, mw. mr. M.L.J. van de (Rotterdam): Zuid-Hollandlaan 7 (2596 AL) postbus 90851 (2509 LW) Den Haag, tel. 070-3285328, fax 070-3285325, e-mail mljvandebrak@dbbw.nl

Brandse, mr. J.K.: Strawinskylaan 3127 (1077 ZX) postbus 75306 (1070 AH) Amsterdam, tel. 020-3017300, fax 020-3017350, e-mail brandsej@eu.gtlaw.com

Eeken-Amiel, mw. mr. N. (Den Haag): Weena 355 (3013 AL) postbus 1507 (3000 BM) Rotterdam, tel. 010-2172000, fax 010-2172700, e-mail neeken@houthoff.nl

Fioole, mr. A.J. (Den Haag): Strawinskylaan 3127 (1077 ZX) postbus 75306 (1070 AH) Amsterdam, tel. 020-3017300, fax 020-3017350, e-mail fioolea@eu.gtlaw.com

Haeser, mr. W.J. (Den Haag): Weena 355 (3013 AL) postbus 1507 (3000 BM) Rotterdam, tel. 010-2172658, fax 010-2172754, e-mail whaeser@houthoff.nl

Huizing, mr. A.A.H.J.: Strawinskylaan 3127 (1077 ZX) postbus 75306 (1070 AH) Amsterdam, tel. 020-3017300, fax 020-3017350, e-mail huizinga@eu.gtlaw.com

Koenen, mr. S.J.P. (Den Haag): Strawinskylaan 3127 (1077 ZX) postbus 75306 (1070 AH) Amsterdam, tel. 020-3017300, fax 020-3017350, e-mail koenens@eu.gtlaw.com

Mouthaan, mr. J.: Strawinskylaan 3127 (1077 ZX) postbus 75306 (1070 AH) Amsterdam, tel. 020-3017300, fax 020-3017350, e-mail mouthaanj@eu.gtlaw.com

Otte, mr. M.P.: Strawinskylaan 3127 (1077 ZX) postbus 75306 (1070 AH) Amsterdam, tel. 020-3017300, fax 020-3017350, e-mail ottem@eu.gtlaw.com

Penders, mr. J.M.: Strawinskylaan 3127 (1077 ZX) postbus 75306 (1070 AH) Amsterdam, tel. 020-3017300, fax 020-3017350, e-mail pendersj@eu.gtlaw.com

Raven, mw. mr. P. (Dordrecht): Admiraliteitskade 50 (3063 ED) postbus 4302 (3006 AH) Rotterdam, tel. 010-2725300, fax 010-2725400, e-mail praven@akd.nl

Roorda, mr. P.: Strawinskylaan 3127 (1077 ZX) postbus 75306 (1070 AH) Amsterdam, tel. 020-3017300, fax 020-3017350, e-mail roordap@eu.gtlaw.com

Urlus, mr. H.E. (Den Haag): Strawinskylaan 3127 (1077 ZX) postbus 75306 (1070 AH) Amsterdam, tel. 020-3017300, fax 020-3017350, e-mail urlush@eu.gtlaw.com

Vogel, mr. V.M. (Gronlo): IJsselkade 21 (7201 HD) postbus 236 (7200 AE) Zutphen, tel. 0575-516340, fax 0575-517080, e-mail vogel@jpr.nl

Ydema, mr. O.I.M. (Den Haag): Strawinskylaan 3127 (1077 ZX) postbus 75306 (1070 AH) Amsterdam, tel. 020-3017300, fax 020-3017350, e-mail ydema@eu.gtlaw.com

NIEUW KANTOOR/ASSOCIATIE

Greenberg Traurig, LLP (mrs. P. Roorda, J.K. Brandse, H.E. Urlus, S.L. van Dijk, A.J. Fioole, S.J.P. Koenen, J. Mouthaan, J.M. Penders, O.I.M. Ydema, A.A.H.M. van Zutven, M.P. Otte, A.A.H.J. Huizing en E. Wals) Strawinskylaan 3127 (1077 ZX) postbus 75306 (1070 AH) Amsterdam, tel. 020-3017300, fax 020-3017350

PAM Advocaten (mw. mr. P. van Dolderen) Reyer Anslstraat 2-4 (1054 KV) Amsterdam, tel. 020-6163278, fax 020-4896988, e-mail pamela@pamadvoacaten.nl

Stichting Rechtsbijstand

Mobiliteitsbranche (mrs. H.J.F. Wekking en M.W. van Ochten) Takenhofplein 2 (6538 SZ) postbus 7150 (6503 GR) Nijmegen, tel. 024-3666639, fax 024-3666553

MEDEVESTIGING

Mulders Advocaten (mr. A.F.J.M. Mulders) St. Canisiussingel 26 b (6511 TJ) Nijmegen, tel. 024-3823222, fax 024-3823223, e-mail info@mulders.net

Pellicaan Advocaten (mr. R.A. Sopnel) Rietbeemdenborch 14-18 (5241 LG) postbus 281 (5240 AG) Rosmalen, tel. 073-5234224, fax 073-5213733, e-mail rosmalen@pellicaan.nl

Snoek De Jong Advocaten (mr. J.M. Wolfs) Wilhelminasingel 79 (6221 BG) postbus 3169 (6202 ND) Maastricht, tel. 043-3561570, fax 043-3257590

NAAMSWIJZIGING

Dijk, mw. mr. H.A. van te Stadskanaal thans: **Jonker-van Dijk, mw. mr. H.A.** Laan, mw. mr. M.A. van der te Rotterdam thans: **Van der Laan-Kuijt, mw. mr. M.A.** Van Oosten Urlus Stuiwinga te Den Haag thans: **Van Oosten c.s.**

Booij, mw. mr. T.A. te Amersfoort thans: **Opbroek-Booij, mw. mr. T.A.** Advocatenkantoor mr. Drs. E.W.B. van Twist te Dordrecht thans:

Advocatenkantoor Van Twist & Walls Van Wijk Woltring Advocaten te Hoofddorp thans: **Van Wijk, Woltring en Roelink**

BEZOEKADRES/POSTBUS/TEL./FAX/E-MAIL

Austen & Thewessen Advocaten te Valkenburg: Kerkstraat 31 (6301 BX) Valkenburg

Becker & Van Driel te Amstelveen: Rembrandtweg 665 f (1181 GV) Amstelveen

De Brauw Blackstone Westbroek te London/Groot-Brittannië: Triton Court, 14 Finsbury Square 2nd floor, London EC2A 1BR/Groot-Brittannië

Capra Juridisch Adviesbureau te Den Bosch: e-mail s-hertogenbosch@capra.nl **Capra Juridisch Adviesbureau** te Den Haag: Postbus 85532 (2508 CE) Den Haag

Capra Juridisch Adviesbureau te Zwolle: e-mail zwolle@capra.nl

Haarsma & Van Rossum Advocaten te Groningen: Rijksstraatweg 361 (9752 CH) Haren

Advocatenkantoor De Leeuw te Eindhoven: Strijpsestraat 165 (5616 GP) Eindhoven, postbus is opgeheven

Van der Ree Advocaat & Procureur te Bussum: Rossinilaan 56 (1217 CC) Hilversum

Remmerswaal, mr. W.F.M. te Den Haag: fax 070-3318465

Advocatenkantoor Scholten te Amsterdam: Johan Braakensiekhof 8 (1068 KK) Amsterdam, tel. 020-4100720, fax 020-4100718, e-mail h.scholten16@chello.nl

Signer c.s. Advocaten te Almere: Palmopstraat 47 (1327 CB) postbus 111 (1300 BC) Almere, e-mail pjsigner@planet.nl

Literatuur

prof. mr. R. Barents

Europees Internationaal Privaatrecht
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2003
1.300 p. € 31,79
ISBN 90 268 4098 5

dr. J.T. van den Berg e.a.

Waterstaats- en waterschapsrecht, 3e herziene druk
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2002
328 p. € 37
ISBN 90 268 4092 6

mr. A. Beijer e.a.

Openbare strafrechtpleging
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2002
240 p. € 28,50
ISBN 90 268 4115 9

mr. J. de Boer

Personen- en Familierecht
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2002
1020 p. € 150
ISBN 90 268 4059 4

M.W. den Boogert e.a.

Leerboek effectenrecht, tweede druk
Ars Aequi Libri Nijmegen 2002
322 p. € 23,50
ISBN 90 6916 449 3

prof. mr. F.H. van der Burg

Europees gemeenschapsrecht in de Nederlandse rechtsorde, 2e druk
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2002
232 p. € 37,50
ISBN 90 268 4078 0

prof. mr. G.R. de Groot

Handboek Nieuw Nationaliteitsrecht
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2003
598 p. € 80
ISBN 90 268 4111 6

jr. mr. J.L.R.A. Huydecoper en

mr. C.J.J.C. van Nispen
Industriële eigendom
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2002
464 p. € 42,50
ISBN 90 268 4041 1

Het Bureau van de Orde

Onderwerp	Telefoonnummer	E-mailadres
N.a.w. gegevens advocatuur	070 - 335 35 29	adres@advocatenorde.nl
Centrale Controle Verordeningen	070 - 335 35 26	ccv@advocatenorde.nl
Landelijke financiële bijdrage	070 - 335 35 23	finorg@advocatenorde.nl
Opleiding: alle vragen (09.00-12.00 uur)	070 - 335 35 55	opl@advocatenorde.nl
Communicatie: Advocatenblad,		
brochures et cetera	070 - 335 35 52	pr@advocatenorde.nl
Alle overige vragen van advocaten	070 - 335 35 71/86	helpdesk@advocatenorde.nl

prof. mr. Gr. v.d. Burght

en prof. mr. J.E. Doek
Personen- en familierecht, 12e druk
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2003
792 p. € 54,50
ISBN 90 268 3944 8

prof. mr. R. Feenstra en prof. mr. L.C. Winkel

Vergelding en vergoeding (3e druk)
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2002
104 p. € 16,95
ISBN 90 268 3786 0

mr. A.N.A.J. Jitta

Praktijkhandleiding en telasteleggingstechniek
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2003
104 p. € 21,50
ISBN 90 268 40675

R. Kool e.a.

Recht op schrift (deel 37 uit de Pompereeks)
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2002
124 p. € 18,50
ISBN 90 268 4107 8

Dr. E.J. Koops

Strafvorderlijk onderzoek van (tele)communicatie 1838-2002
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2002
348 p. € 32,50
ISBN 90 268 4108 6

prof. mr. P.H. Kooijmans e.a.

Internationaal publiekrecht in vogelvlucht
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2002
408 p. € 33,90
ISBN 90 268 4093 4

prof. mr. S.C.J.J. Kortmann e.a.

Ondememing en 10 jaar nieuw burgerlijk recht
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2002
744 p. € 94,20
ISBN 90 268 4114 0

B.H. ter Kuile

Nederlandse Euthanasiewetgeving
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2002
184 p. € 24,50
ISBN 90 268 4119 1

C.H.J. van Leeuwen e.a.

Praktijkids Artiest & Recht
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2002
540 p. € 44,95
ISBN 90 268 3674 0

mr. R.H. Maatman

Alternative investments
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2002
104 p. € 25
ISBN 90 268 4096 9

prof. mr. drs. F.C.M.A. Michiels

De wet milieubeheer, 4^e druk
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2002
312 p. € 31,50
ISBN 90 268 4040 3

prof. mr. drs. F.C.M.A. Michiels e.a.

Staats- en bestuursrecht
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2003
508 p. € 42,50
ISBN 90 268 4136 1

prof. mr. A.I.M. van Mierlo

Parlementaire Geschiedenis. Herziening van de wet op de rechterlijke organisatie
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2002
736 p. € 120
ISBN 90 268 4029 2

prof. mr. F.H.J. Mijnsen e.a.

Goederenrecht
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2002
696 p. € 90
ISBN 90 271 5317 5

prof. mr. J.H. Nieuwenhuis e.a.

Tekst & Commentaar Burgerlijk Wetboek
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2003
4.014 p. € 215
ISBN 90 268 4001 2

drs. S.C. Peij e.a.

Juridische kwaliteitszorg, 2^e druk
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2003
104 p. € 24,95
ISBN 90 268 4000 4

mr. D. Ruijsendaal

De advocaat in jeugdstrafzaken
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2002
136 p. € 23,50
ISBN 90 268 4141 8

prof. mr. J. Spier e.a.

Civiele conclusies 2001
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2002
128 p. € 27,50
ISBN 90 268 4097 7

prof. mr. J.E. Spruit

Metopen
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2002
468 p. € 35,50
ISBN 90 268 39537

J.C. van der Steur

Grenzen van rechtsobjecten
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2003
384 p. € 50
ISBN 90 268 4117 5

mr. F.C.M. Vlemminx

De autonome rechtstreekse werking van het EVRM, deel 62
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2002
168 p. € 26,75
ISBN 90 268 4113 2

mr. D.J.B. de Wolff

Arbeid voor bepaalde tijd, nieuwe regels en rechtspraak
Actualiteiten Sociaal Recht, deel 13
Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2003
100 p. € 30,19
ISBN 90 268 4094 2

(advertentie)

FIF 33
RECHTERLIJK EN INFORMATIEBUREAU

Ten behoeve van de advocaat en het bedrijfsleven.
Werkzaamheid in bedrijfsrechtelijke in binnen- en buitenland.

- + omzetbelastingadvies
- + arbeidsrechtadvies
- + fiscaal
- + overnameadvies
- + insolventieadvies
- + privacy-advies

Tel: 010 - 477 33 22   E-mail: info@fif33.nl
Fax: 010 - 477 08 30   Internet: www.fif33.nl

Vraag onze brochure om recht en informatie aan de hand.

Besluiting: Hoornedijkweg 155, 3021 DM Rotterdam
Correspondentieadres: Postbus 25250, 3001 HB Rotterdam

UNIT

UNIT is een ondernemingsrecht
en arbeidsrechtadvies
grafisch & typografisch ontwerp, samenloop
ontwerpen & internet ontwerp

u kunt ons mailen voor een presentatie cd-rom
info@unit-1.nl www.unit-1.nl 070 300 33 01

Wij leveren u medische argumenten

De afgelopen tien jaren werden de meest uiteenlopende problemen aan onze artsen voorgelegd. Een greep uit de dagelijkse praktijk:

- De operatie van mijn cliënt liep slecht af. Was de behandeling zorgvuldig?
- De erfgename van mevrouw stellen dat zij na de brand langer bleef leven dan meneer. Is dat juist?
- Is de lichamelijke schade van mijn cliënt juist getaxeerd en hoe waardeert ik zijn smart?
- De verzekeringsmaatschappij stelt dat de betrokkene zelfmoord pleegde. Was het geen ongeval?
- De werknemer van mijn cliënt beweert dat hij niet meer kan werken. Kan hij niet net zo veel als vroeger?
- De verzekeringspolis schrijft arbitrage voor. Kunt u een arbiter leveren?

Laan 20
2512 GN Den Haag
tel 070 345 98 08
fax 070 345 98 11
e-mail j.w.bins@wxs.nl
www.binsmedical.com

BINS

dr. mr. J.W.Bins, arts RGA

BINDEND ADVIES GESCHILLENCOMMISSIE ADVOCATUUR D.D. 9 OKTOBER 2002 (ADV-D02/0019)

(mrs. Warner-Gorter, Kin en Barge-Coebergh)

De Geschillencommissie acht zich bevoegd te oordelen wanneer de advocaat als mediator is opgetreden, en in het bijzonder wanneer in het kader van de mediation ook advocatenwerkzaamheden als het indienen van een verzoek tot echtscheiding zijn begrepen.

ONDERWERP VAN HET GESCHIL

De cliënt en zijn toenmalige echtgenote vragen in mei 2000 aan de advocaat, die als mediator is geregistreerd bij het Nederlands Mediation Instituut (NMI), om bij hun echtscheiding te bemiddelen. De advocaat accepteert de opdracht en gaat aan het werk. Onder meer wordt een voorlopige regeling tussen partijen gesloten in afwachting van de verkoop van de woning en wordt de echtscheiding uitgesproken. Tot een afronding komt het echter niet, waarna de (inmiddels voormalige) echtgenote van de cliënt in juni 2001 besluit de bemiddeling te staken.

De cliënt meent dat de advocaat onzorgvuldigheden heeft begaan en zich partijdig heeft opgesteld ten gunste van zijn echtgenote. Bovendien is hij van mening dat er een te hoog bedrag in rekening is gebracht. Hij vraagt een schadevergoeding in die zin dat zijn aandeel in de kosten hem zou moeten worden kwijtgescholden, dan wel dat daarop een vergaande reductie zou moeten worden toegepast.

Advocaat en cliënt stellen zich op het standpunt dat de Geschillencommissie bevoegd is van het geschil kennis te nemen, nu zij zijn overeengekomen de zaak door de Geschillencommissie te laten beoordelen.

BEOORDELING VAN HET GESCHIL

Alvorens aan een inhoudelijke toetsing van het geschil kan worden toegekomen, zal de commissie moeten bezien of de beoordeling van dit geschil tot haar reglementaire taak behoort aangezien vooralsnog niet duidelijk is in welke hoedanigheid en onder welke voorwaarden de advocaat in dezen is opgetreden. De commissie gaat daarbij uit van de volgende feiten en omstandigheden.

De cliënt en zijn toenmalige echtgenote hebben zich op 30 mei 2000 gewend tot de advocaat, die tevens als mediator is geregistreerd bij het Nederlands Mediation Instituut (NMI), met het verzoek om bemiddeling bij hun echtscheiding. Bij brief van 2 juni 2000 heeft de advocaat aan beide echtelieden bevestigd als bemiddelaar op te treden en uiteengezet dat hij in die hoedanigheid lijdelijk is.

Bij deze brief heeft de advocaat als bijlagen een model voor een bemiddelingsovereenkomst en een kopie van het NMI-reglement gevoegd. Het NMI-reglement, dat een eigen klachten- en geschillenregeling kent, stelt van toepassing te zijn op de mediation waartoe partijen zich door ondertekening van de mediationovereenkomst hebben verbonden.

De advocaat en de cliënt hebben voornoemde overeenkomst niet ondertekend en stellen ter zitting de commissie uitdrukkelijk bevoegd te achten het onderhavige geschil conform het Reglement Geschillencommissie Advocatuur te behandelen zoals zij door ondertekening van de akte van compromis ook hebben afgesproken.

De advocaat heeft tijdens de mediation namens de toenmalige echtgenote van de cliënt een eenzijdig verzoek tot echtscheiding ingediend, waartegen de cliënt zich conform afspraak niet heeft verweerd.

De commissie overweegt ten aanzien van haar bevoegdheid het volgende.

GESCHILLENCOMMISSIE
ADVOCATUUR

De uitspraak is bewerkt door Germ Kemper, advocaat te Amsterdam.

De bewerking houdt in dat sommige details zijn weggelaten en andere gewijzigd, en ook her en der enige uitweidingen – in het bijzonder waar het gaat om het weergeven van het standpunt van de cliënt of de advocaat – zijn weggelaten.

Een advocaat die als bemiddelaar optreedt verliest bij de bemiddeling niet de hoedanigheid van advocaat. Naar het oordeel van de commissie zijn in die hoedanigheid de voor advocaten geldende (gedrags-)regels en bestaande mogelijkheden tot afdoening van geschillen onverminderd van toepassing teneer indien de advocaat-bemiddelaar gedurende de bemiddeling handelingen verricht die in wezen niet te onderscheiden zijn van het optreden als advocaat zoals in casu het indienen van een echtscheidingsverzoek. Daarnaast is de commissie van oordeel dat van een cliënt ook niet verlangd kan worden dat hij onderscheid kan maken tussen een advocaat die een opleiding voor het verlenen van bemiddeling heeft gevolgd en een (gezamenlijk) advocaat die de belangen van beiden in een echtscheiding behandelt. Naar het oordeel van de commissie mag de cliënt erop vertrouwen dat indien hij zich tot een advocaat-bemiddelaar wendt deze ook gebonden is aan alle voor advocaten geldende regels tenzij deze regels uitdrukkelijk zijn uitgesloten. Dit is in het onderhavige geval niet geschied.

Alles overwegende en het geheel in hun onderlinge samenhang bezien acht de commissie zich bevoegd het geschil thans inhoudelijk te behandelen en af te doen.

Met betrekking tot de klacht van de cliënt dat de geleverde dienst niet in verhouding staat tot de kosten overweegt de commissie als volgt. De commissie is van oordeel dat de advocaat voldoende aannemelijk gemaakt heeft dat een grote hoeveelheid langdurige besprekingen met de cliënt en zijn toenmalige echtgenote gezamenlijk maar ook apart heeft plaatsgevonden waarin de advocaat overeenkomstig de bij brief van 2 juni 2000 bevestigde afspraken heeft getracht het tot stand komen van overeenstemming tussen partijen te bevorderen. Hierbij heeft de advocaat – zoals ook door de cliënt wordt erkend – een zeer matig (gematigd? bew.) uurtarief gehanteerd en de cliënt middels tussentijdse nota's op de hoogte gehouden van het verloop van de kosten.

De commissie stelt voorts vast dat de door de advocaat verzonden declaraties voldoende gespecificeerd zijn. Het is de commissie dan ook niet gebleken dat de advocaat bij het opstellen van zijn declaraties is afgeweken van het tussen partijen overeengekomen uurtarief, dan wel dat de hoogte of de omvang van de declaraties bovenmatig of buitenproportioneel is.

De commissie is verder van oordeel dat het feit dat de bemiddeling niet is afgerond met een door beide partijen ondertekend convenant waarin alle zaken geregeld zijn niet aan de advocaat kan worden toegerekend. Hierbij overweegt de commissie dat de advocaat voldoende aangepaste versies van het convenant heeft opgesteld en aan de cliënt gezonden waarbij de advocaat kennelijk als mediator als beleid hanteert dat het convenant het verloop van het bemiddelingsproces weerspiegelt en het convenant derhalve als het ware met het proces meeloopt. Dat het niet zover gekomen is dat partijen ook een convenant hebben kunnen tekenen, ligt niet aan de advocaat maar aan partijen die immers de inhoud van die overeenkomst bepalen.

Ook de keuze om een verzoek tot echtscheiding in te dienen voordat tussen partijen overeenstemming was bereikt over het echtscheidingsconvenant

heeft naar het oordeel van de commissie er niet toe geleid dat de zaak zich onnodig lang heeft voortgesleept, waardoor het bereiken van overeenstemming niet langer mogelijk was. Hoewel deze volgorde niet de gebruikelijke is, heeft de advocaat naar het oordeel van de commissie de reden hiervoor, te weten het oplossen van de nijpende woonsituatie, voldoende aangetoond. Dit heeft hij tevens aan partijen uiteengezet terwijl de keuze vervolgens in onderling overleg is gemaakt.

Hoewel de bemiddeling na inschrijving van de echtscheiding d.d. 2 oktober 2000 gedurende een lange(re) periode heeft stilgelegen is de commissie van oordeel dat de advocaat erop mocht vertrouwen dat de belangrijkste zaken op dat moment geregeld waren en dat na de echtscheiding en het feitelijk uiteengaan van partijen de zaak redelijk rustig was en gewacht diende te worden op de verkoop van de echtelijke woning. Het verwijt van de cliënt in dit verband dat de advocaat er ten onrechte vanuit ging dat hem in november 2000 een huurwoning was toegewezen snijdt naar het oordeel van de commissie geen hout. In zijn fax van 20 november 2000 meldt de cliënt de advocaat immers dat hij zich genoodzaakt ziet te reageren op een vier-slaapkamerappartement met een huurprijs van f 1.070 met het verzoek op basis hiervan een nieuwe alimentatieberekening te maken. Onder deze omstandigheden lag het naar het oordeel van de commissie op de weg van de cliënt om indien er (nog) sprake was van hangende geschilpunten initiatief te nemen tot het bespoedigen van de zaak.

Met betrekking tot de klachten van de cliënt dat de advocaat zich laatdunkend over hem zou hebben uitgelaten ten opzichte van zijn toenmalig echtgenote en zich partijdig zou hebben opgesteld overweegt de commissie dat deze klachten niet of niet voldoende onderbouwd zijn tegenover de aperte betwisting van de advocaat. Het enkele feit dat zijn voormalig echtgenote hem dit heeft meegedeeld acht de commissie volstrekt onvoldoende zeker bezien in het licht van de (slechte) onderlinge verhoudingen van de cliënt met zijn voormalig echtgenote.

De commissie komt het geheel overziend tot de conclusie dat de advocaat in dezen heeft gehandeld zoals verwacht mag worden van een redelijk bekwaam en redelijk handelende advocaat.

Op grond van het voorgaande is de commissie van oordeel dat de klacht ongegrond is en dat als volgt dient te worden beslist. Daarbij merkt de commissie op dat voorzover door de cliënt aangevoerde argumenten c.q. klachten niet zijn besproken daarvan kan worden afgezien, omdat deze niet tot een andere beslissing kunnen leiden.

BESLISSING

Het door de cliënt verlangde wordt afgewezen.

Noot: de Raad van Discipline Amsterdam (5 februari 2001, Advocatenblad 2002, pag. 186) kreeg de vraag voorgelegd of het tuchtrecht van toepassing is op advocaten die als mediator optreden. Nee, aldus de raad, omdat het handelen van de mediator-advocaat beheerst wordt door eigen regels zoals bijvoorbeeld een mediationovereenkomst en voorzover toepasselijk het mediationreglement van het NMI. Dat wordt – vanzelfsprekend, in het licht van vaste jurisprudentie van de tuchtrechter – pas anders wanneer de advocaat, niet in die functie optredend, zich zodanig misdraagt dat daardoor het vertrouwen in de advocatuur wordt geschaad. De Geschillencommissie heeft een wat ruimere en van de inzichten van de Amsterdamse Raad van Discipline dus enigszins afwijkende koers bepaald. De voor advocaten geldende regels

zijn onverminderd van toepassing wanneer de advocaat als mediator optreedt en ook de voor geschillen met advocaten toegankelijke regelingen blijven openstaan, aldus de Geschillencommissie. In casu speelde overigens een rol dat de mediator ook als advocaat optrad, door voor één der partijen een echtscheidingsverzoek in te dienen, maar de gekozen formulering ('... te meer ...') wekt de indruk dat ook zonder die bijkomende omstandigheid de Geschillencommissie zich bevoegd zou hebben geacht.

Een in de overwegingen niet terugkerend detail in deze zaak is geweest dat de advocaat-mediator weliswaar een overeenkomst strekkende tot mediation aan de partijen had toegestuurd, waarin ook de tuchtregeling van het NMI toepasselijk werd verklaard, maar partijen hebben nagelaten die overeenkomst te ondertekenen. Vermoedelijk zou ook een ondertekende overeenkomst niet tot een ander resultaat hebben geleid. Die NMI-regelingen voorzien wel in een klachtbehandeling maar, geheel conform de uitgangspunten van mediation, kunnen klachten niet tot een bindende uitspraak leiden maar alleen tot het streven naar een minnelijke oplossing, onder leiding van een (in mediation geschillen gespecialiseerde?) nieuwe mediator. Leidt die bemiddeling tot niets, dan kan de Tuchtcommissie van het NMI een uitspraak doen maar haar arsenaal is vergelijkbaar aan dat van de tuchtcolleges in het advocatentuchtrecht: waarschuwing, berisping, schorsing en doorhaling van de registratie. Een bindende uitspraak doen over de financiële verhouding tussen opdrachtgever en mediator zit er niet in, zodat de Geschillencommissie Advocatuur ook niet in het vaarwater van het NMI zou komen wanneer zij zich bevoegd acht over de financiële afwikkeling een uitspraak te doen.

Het Reglement Geschillencommissie Advocatuur bepaalt in artikel 2 dat geschillen in behandeling kunnen worden genomen wanneer die 'de totstandkoming en/of de uitvoering van een opdracht aan de advocaat' betreffen. Daarmee is een bevoegdheidsbeschrijving gegeven die iets beperkter is dan de Geschillencommissie thans zelf overweegt: 'Een advocaat die als bemiddelaar optreedt, verliest bij de bemiddeling niet de hoedanigheid van advocaat'. Een advocaat die als koerier of kinderoppas optreedt, verliest evenmin zijn professionele hoedanigheid. Maar ook zonder de uitspraak van de Geschillencommissie onder het vergrootglas te leggen is het resultaat van de praktijk alleszins bruikbaar. De advocaat die als mediator optreedt, zal dat over het algemeen doen met gebruikmaking van kantoorfaciliteiten en mogelijk het postpapier van zijn kantoor, en niet alleen de vorm maar ook de inhoud van zijn werkzaamheden wordt mede bepaald door zijn juridische en dus advocatuurlijke expertise. Bij een dergelijke verwevenheid van professe en dienstverlening past het zeer wel dat de Geschillencommissie Advocatuur een financieel geschil over de mediation met een uitspraak tot een einde kan brengen.

(GJK)

- Alle disciplinaire beslissingen die sinds 1986 in het Advocatenblad zijn gepubliceerd zijn ook te vinden op www.advocatenorde.nl en BalieNet
- Publicatie in deze rubriek geschiedt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak, bestaande uit mr. A.G. Beets, mr. J.C.P. Ekering, mr. H.J.A. Knijff, mr. I.E.M. Sutorius, mr. G.J. Kemper en mr. C.H.B. Winters.

CONFRATERNELE CORRESPONDENTIE

Raad van Discipline Leeuwarden, 26 oktober 2001

(mrs. Van Riessen, de Groot, Van Hartingsveld, Hemmes en Vogelsang)

In rechte beroep doen op de inhoud van confraternele correspondentie na overleg met de deken. Het al dan niet weergeven van schikkingsonderhandelingen.

- *Advocatenwet art. 46 (5.1 Regels die betrekking hebben op de juridische strijd)*
- *Gedragsregels 12 en 13*

Feiten

Mr. X stelt op 1 maart 2000 namens de nabestaanden van A, die op 10 november 1986 bij een verkeersongeval om het leven is gekomen, vorderingen in tegen de verzekeraar (klaagster sub 2) van de veroorzaker van het ongeval tot betaling van diverse geldbedragen, in de meeste gevallen vermeerderd met de wettelijke rente vanaf 1 oktober 1991. Bij conclusie van antwoord betwist mr. Y (klager sub 1) de vordering tot betaling van de wettelijke rente met ingang van 1 oktober 1991 aangezien de wettelijke rente niet conform de wettelijke bepalingen was aangezegd. In de conclusie van repliek citeert mr. X – na daarover advies van de deken te hebben ingewonnen – een tweetal confraternele brieven van mr. Y aan vroegere raadslieden van de cliënten van mr. X van respectievelijk 30 november 1993 (aan mr. W) en 2 oktober 1996 (aan mr. Z), waaruit naar het oordeel van mr. X zou (kunnen) blijken dat terecht een beroep op vergoeding van de wettelijke rente is gedaan. De aangehaalde passage uit de brief van mr. Y van 30 november 1993 luidt:

‘Het lange stilzwijgen zijdens uw cliënten duidt duidelijk op crediteurverzuim hunnerzijds. Bij gebreke van onmiddellijke toezending van de bescheiden die de hoogte van de vordering kunnen aantonen blijven zij in crediteurverzuim. Derhalve kan geen aanspraak worden gemaakt op de wettelijke rente.’

De aangehaalde passage uit de brief van mr. Y van 2 oktober 1996 luidt:

‘Gelet op vorenstaande bedragen zou de rentevergoeding f 12.500 moeten bedragen.’

Klagers klagen er over dat mr. X passages uit brieven van mr. Y heeft geciteerd terwijl de geciteerde passages betrekking hadden op tussen partijen gevoerde schikkingsonderhandelingen.

Mr. X stelt dat, indien de rechter zou oordelen dat de rente-aanzegging zoals gedaan bij brief van 5 september 1991 niet voldoet aan art. 1286 oud BW, de geciteerde passages aantonen dat de cliënte van mr. Y de verschuldigdheid van de wettelijke rente vanaf 1 oktober 1991 heeft erkend, althans haar recht verwerkt heeft om zich op tekortkomingen in de aanzegging te beroepen.

Overwegingen raad

In de brief van 30 november 1993 stelt mr. Y dat ondanks de toegezonden bescheiden hem nog vele vragen met betrekking tot de schadeopgave restten, waarvan hij vervolgens in die brief een opsomming geeft (deze opsomming bevat tevens het gewraakte citaat), welke brief hij als volgt eindigt:

‘Na ontvangst van alle verzochte bescheiden zal ik nader overleg met cliënte plegen, de nodige berekeningen maken en bij u op de zaak terugkomen. Ik stel voor dat wij alsdan persoonlijk overleg plegen om te bekijken in hoeverre een oplossing ten aanzien van de geschilpunten tot de mogelijkheid behoort. Uiteraard wil ik wel op korte termijn een vaststellingsovereenkomst toezenden. Uitgaande van een medeschuld van 50% inzake A en 75% inzake B. Cliënte staat een minnelijke regeling voor en het ligt niet in haar bedoeling enige niet-noodzakelijke vertraging te doen ontstaan.’

Anders dan mr. Y is de raad op grond van het vorenstaande van oordeel dat deze brief niet de inhoud van tussen partijen gevoerde schikkingen weergeeft als bedoeld in gedragsregel 13. Door uit deze brief in de conclusie van repliek te citeren, zoals mr. X – zonder toestemming van mr. Y – heeft gedaan heeft hij gedragsregel 13 niet overtreden.

Aan de orde is vervolgens de vraag of mr. X door de gewraakte passage in de conclusie van repliek te citeren, zoals hij heeft gedaan, gedragsregel 12 heeft overtreden. Hier doet zich het geval voor, dat naar het oordeel van mr. X het belang van haar cliënten bepaaldelijk vorderde, dat een beroep zou worden gedaan op de bewuste mededeling van mr. Y aan mr. W. Hij heeft zijn oordeel door de deken laten toetsen en diens advies daarover ingewonnen. De deken oordeelde blijkens zijn schriftelijk advies aan mr. X en mr. Y, dat het belang van de cliënten van mr. X bepaaldelijk (overlegging? – bew.) vordert en – nu deze mededeling feitelijk van aard is – dat op die mededeling in rechte een beroep mag worden gedaan. De raad oordeelt dat het advies van de deken niet onbegrijpelijk is. Dit brengt mee, dat mr. X door de bewuste passage in de conclusie van repliek op te nemen niet in strijd met gedragsregel 12 heeft gehandeld.

De volgende vraag is of mr. X de gedragsregels heeft overtreden door in de conclusie van repliek te citeren: *‘Gelet op vorenstaande bedragen zou de rentevergoeding f 12.500 moeten bedragen.’* Dit citaat is genomen uit de brief d.d. 2 oktober 1996 van mr. Y aan mr. Z als antwoord op diens schriftelijk voorstel van 16 augustus 1996 met betrekking tot het smartengeld, materiële schade en rente. Mr. Y eindigt deze brief als volgt:

‘Gelet op het vorenstaande kom ik aan een totaalbedrag van f 56.000, waarop in mindering strekt het reeds betaalde voorschot ad f 10.000, zodat er nog een slotuitkering zal moeten plaatsvinden van f 46.000. Cliënte is bereid de zaak ter finale kwijting af te wikkelen tegen een dergelijk bedrag.’

Naar het oordeel van de raad houdt deze brief onbetwistbaar schikkingsonderhandelingen in. De raad is op grond hiervan van oordeel, dat mr. X met genoemd citaat over de rentevergoeding mededeling aan de rechter heeft gedaan omtrent de inhoud van tussen mr. Y en mr. Z gevoerde schikkingsonderhandelingen. Hij heeft hiermee gedragsregel 13 overtreden. Mr. X heeft nog aangevoerd, dat zijn cliënten ingevolge art. 6 EVRM, dat de toegang tot de rechter waarborgt, het recht hebben om het geschil aan de rechter voor te leggen op basis van het feitenmateriaal, waaronder begrepen de naar het oordeel van mr. X in de brieven van mr. Y uitgesproken erkenning, dat de wettelijke rente voor vergoeding in aanmerking komt. De raad is van oordeel dat een beroep op art. 6 EVRM niet opgaat alleen al op grond van het feit dat het uit de brief d.d. 2 oktober 1996 genomen citaat geen feitenmateriaal vormt, maar hoogstens bewijsmateriaal voor de stelling, dat klaagster sub 2 de aanspraak op wettelijke rente zou hebben erkend. Gedragsregel 13 belet niet de toegang tot de rechter, maar beperkt onder omstandigheden het gebruik van (op bepaalde wijze verkregen) bewijsmateriaal. Dit levert geen strijd op met art. 6 EVRM.

De Raad zal aan mr. X geen maatregel opleggen, nu mr. X blijkt heeft gegeven te hebben gehandeld met de nodige voorzichtigheid. Hij heeft zich tot de deken gewend voor advies en diens advies opgevolgd. Dit neemt echter niet de eigen verantwoordelijkheid van mr. X weg.

Volgt

Gegroundverklaring van de klacht in zoverre mr. X in de conclusie van repliek aan de rechter heeft medegedeeld dat mr. Y aan mr. Z bij wijze van voorstel heeft geschreven: ‘Gelet op vorenstaande bedragen zou de rentevergoeding f 12.500 moeten bedragen.’, zonder oplegging van een maatregel.

IN EIGEN ZAAK

Hof van Discipline nr. 3391, 26 oktober 2001
(mrs. Peeperkorn, Hulleman, Goslings, Boumans en Paulussen)

Raad van Discipline 's-Hertogenbosch, 19 maart 2001
(mrs. Koster-Vaags, Van Boxsel, Peeters, Goumans en Martens)

Het optreden als advocaat in eigen zaak.

- *Advocatenwet artikel 46 (2.1 Wat in het algemeen niet betaamt; 3.3.1 Grievende uitlatingen)*
- *Gedragsregel 1, 31*

Feiten

Mr. X en klaagster hebben gedurende 25 jaar als partners samengeleefd. Uit hun relatie is een kind geboren. In het kader van de beëindiging van de relatie tussen mr. X en klaagster zijn tussen partijen een vijftal procedures gevoerd, waarbij mr. X als advocaat en procureur voor zichzelf optrad. Klaagster verwijt mr. X dat hij nodeloos heeft geprobeerd de procesgang te vertragen en dat zijn gedrag strijdig was met hetgeen een behoorlijk advocaat betaamt, met name doordat mr. X geen scheiding wist aan te brengen in zijn rol van ex-partner van klaagster en zijn rol

van advocaat van zichzelf. Ook in correspondentie van mr. X naar klaagster respectievelijk de advocaat van klaagster overschreed mr. X de betaalmelijkheidsnorm.

Overwegingen raad

De klacht heeft gedeeltelijk het karakter van een klacht betreffende het optreden van de advocaat van de tegenpartij, zij het dat de tegenpartij in dit geval tegelijkertijd zijn eigen advocaat was. Bij de beoordeling van een klacht tegen het optreden van de advocaat van de tegenpartij hanteert de raad als uitgangspunt dat aan die advocaat een grote mate van vrijheid toekomt om de belangen van zijn cliënt te behartigen op een wijze die hem passend voorkomt. Deze vrijheid mag niet ten gunste van de tegenpartij worden beknot, tenzij diens belangen nodeloos en op ontoelaatbare wijze worden geschaad.

De raad stelt tevens voorop dat in een procedure, vooral in echtscheidingsprocedures of andere daaraan verwante of daarop gelijkende familierechtelijke procedures, de emoties tussen partijen hoog kunnen oplopen en dat een verwoord standpunt van de ene partij de andere partij in dat geval onaangenaam kan treffen, hetgeen dan weer reacties van die andere partij oproept. Dat is te betreuren, maar rechtvaardigt veelal op zich niet de conclusie tot tuchtrechtelijk verwijtbaar optreden van de advocaat.

Bij de beoordeling van de onderhavige klacht moet geconstateerd worden dat klaagster gelijk heeft waar zij stelt dat mr. X zijn rol als tegenpartij en zijn rol als advocaat slechts gedeeltelijk wist te scheiden en zich in correspondentie met de advocaat van klaagster en in processtukken vaak te buiten ging aan onnodig emotionele betogen. Juist de advocaat dient een zekere zakelijkheid en abstractie te betrachten. Zijn rol dient zich in beginsel te beperken tot het behandelen van en, voorzover nodig, het voorleggen aan de rechter van de gerezen rechtsvragen. Gebruikmaking van hoofdzakelijk emotionele argumenten dient hij zoveel mogelijk te vermijden. Het is evident dat mr. X in dat opzicht geen goede balans heeft kunnen vinden. Hij handelde onverstandig, en naar het oordeel van de raad ook afkeurenswaardig, door als advocaat voor zichzelf op te gaan treden en vervolgens daarmee lange tijd door te gaan, ook nog na bijvoorbeeld de verstandige vingerwijzing van de rechtbankpresident om een raadsman voor zichzelf te zoeken.

Hier tegenover staat dat voor advocaten geen verbod geldt om voor zichzelf op te treden. De raad ziet daarom per saldo geen reden om de handelwijze van mr. X aan een ander criterium te toetsen dan gebruikelijk.

Aan de hand van de in het geding gebrachte correspondentie en processtukken is de raad van oordeel dat de procesvoering en de toonzetting daarvan niet danig verschillen met veel andere echtscheidingsprocedures. Niet is komen vast te staan dat mr. X tuchtrechtelijk verwijtbaar de belangen van zijn wederpartij nodeloos heeft geschaad dan wel zich onnodig grievend heeft uitgelaten. Van een bewuste en tuchtrechtelijk ontoelaatbare poging van mr. X om de rechtsgang te dwarsbomen of te vertragen kan evenmin worden gesproken.

Volgt

Ongegrondverklaring van de klacht.

Overwegingen hof

Ook al kan klaagster toegegeven worden dat het (op zijn minst genomen) ongelukkig te noemen valt dat mr. X ervoor heeft gekozen – en nog steeds kiest – om voor zichzelf als advocaat op te treden in de diverse tussen partijen aanhangige procedures (alle verband houdende met het uiteengaan van partijen na een langdurige periode van samenleving) mét de raad het hof van oordeel is dat mr. X daarvan in tuchtrechtelijke zin geen verwijt kan worden gemaakt. Ook met betrekking tot de wijze waarop mr. X die procedures als advocaat van zichzelf voert kan niet gezegd worden dat tuchtrechtelijke normen worden overtreden. Dat een terughoudender en minder op de spits drijvende opstelling mr. X gepast zou hebben en zou passen maakt dit niet anders. Het hof onderschrijft in dit verband de constatering van de raad dat de uit de overgelegde correspondentie en processtukken blijkende procesvoering en toonzetting, waarvan mr. X zich bedient, niet wezenlijk verschilt van die in veel echtscheidings- of daarmee vergelijkbare procedures. Tegen die achtergrond is het hof het met de raad eens dat niet geoordeeld kan worden dat mr. X door zijn handelwijze de belangen van klaagster nodeloos heeft geschaad dan wel zich op een zodanige wijze (in procedures en/of correspondentie) over klaagster heeft uitgelaten of zich tegenover klaagster heeft opgesteld dat hij daarmee buiten de voor hem – als (advocaat van de) tegenpartij van klaagster – geldende vrijheidsgrenzen is getreden.

Volgt

Bekrachtiging van de beslissing van de Raad van Discipline.

GRIEVENDE KWALIFICATIES

Hof van Discipline, 26 oktober 2001, nr. 3132

(mrs. Fransen, Byvanck, Hooykaas, Van Loo en Paulussen)

Raad van Discipline te Leeuwarden, 4 februari 2000

(mrs. Van Riessen, Van Hartingsveld, Nieuwenhuis-Oosterhof, Vogelsang en Winkel)

De door een advocaat jegens de wederpartij gebezigde kwalificaties ‘list en bedrog’, ‘meester in het manipuleren’ en ‘belazeren’ moeten – ook in de huidige tijd – als grievend worden beschouwd.

- *Advocatenwet artikel 46 (3.1 vrijheid van handelen; 3.3.1 grievende uitlatingen)*
- *Gedragsregel 31*

Feiten

Mr. X heeft als advocaat van A (eiser) in een procedure tegen klagers (gedaagden) bij conclusie van repliek gesteld: ‘*door list en bedrog hebben gedaagden bewerkstelligd dat A – ondanks al zijn inspanningen en financiële steun, nu met lege handen staat. (...) Gedaagden zijn meesters in het manipuleren van feiten en het terugkomen op gemaakte afspraken (...). Dat een vriend of bekende iemand op deze wijze kan belazeren, bevreedt en maakt de zaak voor A nog moeilijker te verkroppen.*’

Overwegingen raad

Een advocaat heeft een ruime mate van vrijheid om de belangen van zijn cliënt te behartigen op de wijze als hem in overleg met cliënt goeddukt. Deze vrijheid vindt echter haar beperkingen hierin, dat de advocaat zich ten processe niet onnodig grievend mag uitlaten over de wederpartij van zijn cliënt. Door in de conclusie van repliek te stellen dat klagers met list en bedrog hebben bereikt, dat zijn cliënt met lege handen kwam te staan, zonder feiten en omstandigheden aan te voeren waaruit de door klagers aangewende list en bedrog zou kunnen blijken, door zonder enig voorbehoud te stellen, dat klagers ‘meesters zijn in het manipuleren van feiten en het terugkomen op gemaakte afspraken en uitspraken’, en tot slot door zonder meer te stellen dat zijn cliënt belazerd werd, heeft mr. X de grenzen van de hem in het kader van een juiste behartiging van de belangen van zijn cliënt toekomstige vrijheid overschreden.

Volgt

Gegrondbevinding van de klacht met oplegging van de maatregel van enkele waarschuwing.

Overwegingen hof

De door een advocaat jegens de wederpartij gebezigde kwalificaties ‘*list en bedrog, meesters in het manipuleren*’ en ‘*belazeren*’ moeten – ook in de huidige tijd – als grievend worden beschouwd. Mr. X heeft in zijn conclusie geen feiten of omstandigheden gesteld, die de door hem bezigde kwalificaties rechtvaardigen. Aldus zijn deze kwalificaties onvoldoende onderbouwd. Mr. X had in de conclusie van repliek de door hem genoemde feiten kunnen stellen en zijn stellingen van juridische aard kunnen poneren zonder toevoeging van deze, niet door de gestelde feiten gedragen, kwalificaties. De kwalificaties waren derhalve niet noodzakelijk voor een adequate behartiging van de belangen van zijn cliënt. Mr. X heeft in hoger beroep aangevoerd, dat hij de kwalificaties heeft gebezigd om de gevoelens van zijn cliënt aan de rechtbank over te brengen. Uit de desbetreffende passages en hun context is echter niet kenbaar dat mr. X met het bezigen van de kwalificaties aan de rechtbank slechts duidelijk heeft willen maken, welke gevoelens zijn cliënt jegens de wederpartij had. Behalve de twaalf laatste woorden laten de passages zich slechts lezen als passages waarin mr. X (ook) zijn eigen oordeel over de handelwijze en houding van de wederpartij heeft neergelegd. Mr. X heeft niet gehandeld zoals een behoorlijk advocaat betaamt. De raad heeft mitsdien terecht de klacht gegrond geoordeeld.

Ter zitting is gebleken dat mr. X de gewraakte uitlatingen in de conclusie heeft opgenomen nadat een kantoorgenoot die kort tevoren nog zijn patroon was, hem had geadviseerd de emotionele kant voor het voetlicht te brengen. Dit in aanmerking genomen en gelet op de overige omstandigheden van het geval, ziet het hof aanleiding om aan mr. X geen maatregel op te leggen.

Volgt

Vernietiging van de beslissing van de raad voorzover daarbij aan mr. X de maatregel van enkele waarschuwing is opgelegd met bekrachtiging van de beslissing voor het overige. ●